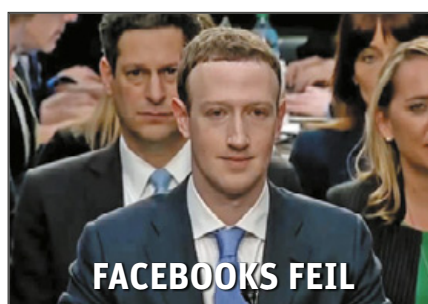

BOK OG BIBLIOTEK

– med medlemssider fra Norsk Bibliotekforening

Nr. 3/2018

FACEBOOKS FEIL

BIBLIOTEKDESIGN

TRESPRÅKLIGE
PORSÄNGER

Kjør debatt!

**Virkelighetslitteratur Fremmedkrigere Autisme
#MeToo Dyrevelferd Klimaendringer Språkpolitikk
Det norske godhetsregimet Barnevern Varsling Tabu
Rettsoppgjøret Sosial kontroll Velferdsstaten Kroppspress
Samværssabotasje Ytringsfrihetens grenser
Populisme Stedsutvikling Mathelse Oljeutvinning**

Fritt Ord lyser ut tilskudd à kr 60 000 til debatt og samtale med utgangspunkt i nyere sakprosa og skjønnlitteratur. Det kan eksempelvis søkes midler til debattmøter, seminarer, forfattersamtaler eller diskusjonsforum.

Bibliotekene har de senere år fått en ny rolle som arena for offentlig samtale og debatt gjennom et utvidet arrangementstilbud. Hvilke nye debatttemaer kan bibliotekene bringe inn i det offentlige rom? Hvilke aktuelle utgivelser og forfatterskap har potensial til å engasjere et bredt publikum? Hvilke debatttemaer opptar dagens ungdom? Finnes det nye arrangementsformer som inspirerer publikum til dialog og meningsbrytning?

Søkere kan være folkebiblioteker eller enkeltpersoner og organisasjoner som har avtale med et bibliotek om arrangementer. Tilskudd kan søkes til enkeltarrangementer eller til en serie arrangementer. Tiltakene bør gjennomføres høsten 2018 eller i løpet av 2019. Søkere oppfordres til å utforme en prosjektskisse som gjør rede for tematikk, aktiviteter og tidsperspektiv. Budsjett og finansieringsplan legges ved.

Fritt Ord søker med utlysningen å stimulere til formidling av litteratur og styrke folkebibliotekene som formidlingsarena. Søknader leveres via vårt skjema på nett, se www.frittord.no og valget Søknadssenter. Innsendelsen merkes med *Kjør debatt* i tittelfeltet.

Søknadsfrist: 29. juni 2018.

Kontaktperson: Oskar Kvasnes, Fritt Ord, tlf. 23 01 46 44
E-post: oskar@frittord.no

BOK OG BIBLIOTEK

Nr. 3-2018 – Årgang 85

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening. Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE

Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff	Ferdigtrykt
Nr. 1 11.01.	08.02.
Nr. 2 15.02.	15.03.
Nr. 3 09.05.	07.06.
Nr. 4 09.08.	06.09.
Nr. 5/6 01.11.	29.11.

ABONNEMENT

DB Partner as, Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no – Tlf 67 11 38 08

Forsidebilde: Bergen Offentlige Bibliotek
Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER

LK Media as
Salgssjef Anne-lise Fængsrud
Telefon 996 48 546
anne-lise@lkmedia.no

ANNONSEPRISER

Innside av omslag	kr.11 900,-
Baksiden	kr.13 900,-
Dobbelside	kr.16 900,-
Helside	kr.10 900,-
1/2 side	kr.6 900,-
1/4 side	kr.5 500,-

INNHold

HOVEDSAKEN

Bibliotek er ingen søndagsskole. Brukerne bråker og trakasserer, de ansatte mobber hverandre 8

BOK

Skulebiblioteket som nøkkel til lese glede og leselyst, ei bokomtale	16
Litteraturforskning som gir glede	26
Leseopplevelse: Anne Brontë	28
Kultur – er det bare politur? Den polemiske Kaj Skagen	57
Mellom vitskap og spekulasjon. Kritisk blick på Dag O. Hessens folkeopplysning	59
Portrettet: Frode Grytten	62

BIBLIOTEK

Utviklingsprosjekt: Faglitteratur i folkebiblioteket	19
Temaseksjon om bibliotekdesign	40
Kjemper for kvensk kultur og språk	50
Glimt ra OCLCs møte i Edinburgh	52
Folkebibliotekenes fysiske fall?	54
Informasjonskompetanse på et skolebibliotek i Seattle	67
Bokbad for babyer	70
En nasjonal standard for APA-stil er på vei!	72

MENINGER

Hvad gjorde Facebook forkert?	6
Hvordan begrunner brukere og bibliotekansatte bibliotek?	22
Roboter gir rom for nye oppgaver innen digitalisering	24

MEDLEMSSIDER FRA NORSK BIBLIOTEKFORENING

- et bilag til Bok og Bibliotek	31
---------------------------------------	----

LEDER

Bibliotek er ingen søndagsskole

Stadig flere arbeidstakere i Norge utsettes for vold og trusler på jobben. Folkebibliotekene er heller ikke noen søndagsskole i denne sammenhengen, viser en masteroppgave fra daværende Høgskolen i Oslo og Akershus (nå OsloMet) i 2017. Oppgaven er den første undersøkelsen av sitt slag i Norge, og resultatene er overraskende, til dels sjokkerende.

Informantene til masteroppgaven nevner en rekke negative situasjoner: salg av narkotika, overdoser, brukere som har sex mellom bokhyllene, menn som ser porno på publikumsmaskinene; én fortalte også om en bruker som onanerte foran data-maskinen i barneavdelingen. Videre fortalte informantene om toalett som blir nedgriset av avføring, møbler som har flydd veggimellom og barn og unge som går berserk fordi det ikke går som de vil med dataspillingen.

De fleste som ønsker å bli bibliotekarer er ifølge oppgaven ikke klar over denne skyggesiden ved bibliotekene. Problemene blir heller ikke fulgt opp i bibliotekarutdanningen. «Jeg hadde ingen ting på utdanningen om dette her. Ingen ting,» uttaler en av kildene. «Konflikthåndtering må innføres på alle plan», sier en annen. Denne siste kommentaren er viktig. Hvis biblioteket skal fylle sin rolle som en demokratiserende og inkluderende institusjon, må bibliotekarene rustes til å takle virkeligheten slik den er.

Konflikthåndtering burde være en del av den grunnleggende bibliotekarutdanningen. Kanskje burde denne utfordringen ved jobben tas tydeligere opp i jobbintervjuer? Kanskje kunne Bibliotekarforbundet og Norsk Bibliotekforening gå sammen om å utvikle etterutdanningskurs om konflikthåndtering? Eller hva med mer kunnskap om førstehjelp? Uansett kan man ikke snu seg bort fra denne dystre delen av bibliotekvirkeligheten. Tvert i mot er det mye som tyder på at problemene snarere vil øke enn avta.

En særdeles interessant nyhet tikket inn i eposten min rett før vi gikk i trykken: Møre og Romsdal fylkesbibliotek fikk i april midler fra Nasjonalbiblioteket til prosjektet «Biblioteket – en trygg møteplass?», som bygger på resultatene fra den omtalte masteroppgaven. Det er et prosjekt som vil involvere flere fylker, fagforeninger og flere bibliotek i fylket. Prosjektet er toårig og vil gå ut desember 2019. Målet med prosjektet er å utarbeide en kursmal og retningslinjer for konflikthåndtering i biblioteket. Man vil opprette en prosjektblogg for å markedsføre og informere om prosjektet, i tillegg inviteres bibliotek nasjonalt og i Norden til å komme med innspill underveis. Etter at prosjektet er avsluttet er det et mål at kursmalen og håndboka med retningslinjene, blir digitalt tilgjengelig for biblioteksektoren i hele landet.

I tillegg til konflikter utløst av brukerne, foregår det ifølge en amerikansk artikkel en utstrakt *mobbing* internt på biblioteket, altså kolleger imellom. Artikkelen bygger på en undersøkelse blant 571 bibliotekansatte, også her er resultatene ganske oppsiktsvekkende: Mobbing forekommer på alle slags bibliotek, og få bibliotek har noen policy for denne atferden på arbeidsplassen.

Det har ikke vært mulig å finne noen tilsvarende undersøkelse om mobbing i norske bibliotek, men det er sannsynlig at den norske bibliotekvirkeligheten på dette området ikke skiller seg radikalt fra den amerikanske. Her kunne bibliotekforskerne ved OsloMet ha en god mulighet til å gå opp upløyd mark, og på den måten bidra til et godt arbeidsmiljø i samsvar med Arbeidsmiljøloven.

Artiklene om konflikter i bibliotek finner du på side 8-15.

Bok og Biblioteks redaksjonsråd

Magnhild Johansen, biblioteket, Bodin vgs, Bodø

Line Nybakk Akerholt, UB, Universitetet i Oslo

Kristin Elisabeth Røijen, Læringscenteret, OsloMet.

Åse Kristine Tveit, OsloMet, avd ABI

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Nasjonalbiblioteket bevilger 16 millioner til bibliotekene

Nasjonalbiblioteket har bevilget 16 millioner kroner til 56 nyskapende prosjekter og utviklingstiltak i bibliotek over hele landet. Midlene er fordelt ut fra føringer i *Nasjonal bibliotekstrategi 2015–2018*, og skal stimulere og bidra til utvikling av nye bibliotekstjenester, formidling av bibliotekenes innhold og utprøving av nye samarbeidsformer.

– I strategiperioden har Regjeringen gjennom Nasjonalbiblioteket gitt til sammen 80 millioner kroner til utviklingsprosjekter i bibliotekene. Vi er svært glade for at bibliotekene benytter seg av mulighetene disse midlene gir dem til å utvikle nye tilbud til publikum, ikke minst overfor barn og unge. På denne måten ruster bibliotekene seg for framtida, sier kulturminister Trine Skei Grande.

Direktør for Nasjonalbiblioteket Aslak Sira Myhre mener bibliotekstrategien fungerer som et effektivt redskap for en samlet innsats i bibliotekene.

– Ved å utvikle seg som møteplasser og arenaer for debatt og kulturformidling, har bibliotekene inntatt en viktig plass som folkeopplysere i lokalsamfunnet, sier Sira Myhre.

En rekke av prosjektene som har fått støtte er knyttet til videreutvikling av bibliotektilbudet til barn og unge, og mange bibliotek er nå spesielt opptatt av å invitere innbyggerne og lokalsamfunnet inn i utviklingsprosessen.

– Vi ser også at bibliotekene benytter seg av muligheten utviklingsmidlene gir til å samarbeide på tvers av både kommune- og fylkesgrenser, forteller Aslak Sira Myhre, og trekker fram prosjektet *Biblioteket som samskaper*, som et eksempel. Her samarbeider hele ni folkebibliotek og fire fylkesbibliotek i Oppland, Buskerud, Rogaland og Finnmark.

Høsten 2018 kan bibliotekene søke om midler til *500 arrangement i 500 bibliotek*, en satsing i forbindelse med 500-årsjubileet for den norske boka, Bokåret 2019. (Kilde: Pressemelding). ■

Lokaldemokrati i biblioteket

Plan-, næring- og miljøkomiteen (PNM) i Bodø har for første gang avholdt komitémøte inne på Stormen bibliotek, nærmere bestemt i bibliotekets bylaboratorium.

«Hvis vi vil at folk skal engasjere seg mer, må vi gjøre det enklere for innbyggerne å sette seg inn i kommunens virksomhet. Lokaldemokratiet og den politiske debatten skal ha gode kår i Bodø, også mellom valgene. Der kommer Bodø Bylab inn som et utrolig nyttig verktøy», sier komiteens leder Håkon Møller på kommunens nettsider. «Jeg ser ikke bort fra at flere komitémøter vil bli avholdt i bylaben i fremtiden», legger han til. ■

Blir sjef for Deichmans hovedbibliotek

Merete Lie er ansatt som avdelingsdirektør for Deichmans hovedbibliotek i Oslo.

«Nå har jeg fått drømmejobben. Jeg gleder meg til å bygge videre på all den kunnskapen som sitter i Deichman», sier Lie i en pressemelding.

«Deichman har vært, er og skal være en av de viktigste møteplassene for Oslos befolkning og tilreisende. Jeg ser frem til å gyve løs på oppgaven med å beholde det beste og finne fornyelse for Deichman og det nye hovedbiblioteket i Bjørnvika». ■

BEYER HANDEL

Med en skriver fra Datamax-O'Neil og programvaren Bartender, kan du prege dine egne RFID brikker. Benytt plastetiketter i tillegg for økt sikkerhet. Har du behov for en strekkodeskanner som leser like fint fra nettbrett og mobil som fra bøker, har vi håndholdte, for stativ eller nedfelt i skranke. Skal du lese RFID på en enkel måte må du sjekke våre nettsider for mer info.

På tide med litt vedlikehold? Vi har renseproduktene til dine skrivere.

Vi tilbyr kvalitetsprodukter og personlig service.

Ring 33802185 eller send e-post til: post@beyerhandel.no

Vår erfaring | Din trygghet

Følg med på våre nettsider www.beyerhandel.no

Behov for fjernhjelp? Ta kontakt for pris.

datamax • o'neil
right by our customers.

Skolerett. Mark Zuckerberg måtte sitte skolerett for den amerikanske kongressen og forklarer sig om Cambridge Analytica-skandalen.

Hvad gjorde Facebook forkert?

AV JACK ANDERSEN

LEKTOR, PHD

IVA, KØBENHAVNS UNIVERSITET

Da Cambridge Analytica-skandalen ramte Facebook endte det med, at Mark Zuckerberg måtte stille op til høringer i både Kongressen og Senatet. Men hvad har et firma gjort forkert, der lever af data og tilmed gør opmærksom på det? Hvad er problemet? Det har jeg har diskuteret med mine studerende i bachelorfaget Digital Kultur på uddannelsen i Informationsvidenskab og Kulturformidling her på Københavns Universitet.

Nogle studerende havde den holdning, at der intet problem var. Man ved som bruger, hvad man går ind til. Denne holdning er måske lidt farvet af det studie, de læser. Andre havde den holdning, at nok vidste man, hvad man gik ind til, men det var alligevel utrygt ikke at vide, hvad ens data *kunne* blive brugt til eller potentielt imod en – hvad det så end betyder. Andre havde igen den holdning, lidt i forlængelse af den første, at de betalte gerne med deres data for at få disse gratis services, som mange sociale medieplatforme leverer, fordi de

spiller en stor rolle i unge menneskers liv og de vil ikke være kontakterne og relationerne foruden.

Hvad der bliver sagt til sidst er

væsentligt. Synspunktet fremhæver, at Facebook og andre sociale medieplatforme er en infrastruktur og er derfor indlejret i hverdagen for mange mennesker – en indlejring der naturligvis giver sociale medieplatforme som Facebook en stor samfundsmæssig og politisk indflydelse, men også et stort samfundsmæssigt ansvar, fordi man ikke bare er neutralt tilstede i folks hverdagsliv.

Som vores digitale infrastrukturer ser ud nu, hvor alt lige fra offentlige myndigheder og private virksomheder som Facebook udgør en stor og betydningsfuld del, er det ikke så let bare at melde sig ud af denne infrastruktur, hvis kapital er data, som genereres af vores digitale aktiviteter i infrastrukturen.

Og her kommer Facebook ind. De lever af at sælge data genereret i infrastrukturen videre til annoncører og på den måde forbinder de brugere, indhold og annoncører med hinanden. Det vil altså sige, at Facebook agerer på nøjagtig samme måde, som alle private medier

før dem har ageret. Men Facebook insisterer på at være en teknologivirksomhed og ikke en medievirksomhed.

Her er problemet med Facebook

og andre sociale medieplatforme, der typisk fremhæver sig selv som teknologivirksomheder: ved ikke at vedkende sig som en medievirksomhed, men som en teknologivirksomhed, benægter Facebook at have et ansvar som en aktiv part i en global offentlighed styret af datatrafik.

Mark Zuckerberg fremhævede atter i afhøringerne, at Facebook 'blot' er en teknologivirksomhed, der sætter brugere i forbindelse med hinanden. Der er tre ting at sige til dette. *For det første*, har medier og kommunikation altid handlet om drømmen, håbet og forestillingen om at være forbundet med andre i tid og rum. Facebook som medie gør lige præcis dette. *For det andet*, er medier og kommunikation også altid teknologier med forskellige former for 'bias' i tid og rum, som Harold Innis netop fremhævede i sin bog «The Bias of Communication». En følge af dette synspunkt er, at medier aldrig er neutrale i deres konsekvenser for kommunikation. Medier skal til enhver tid 'programmeres' og her kommer værdi-spørgsmålene ind. Dem kan Zuckerberg ikke undslippe blot ved at hævde, at Facebook er en teknologivirksomhed. *For det tredje*, så forsøger Zuckerberg, som den glade positivist han er, at give indtryk af, at Facebook og deres valg af opslag i vores feed blot justerer på algoritmen, hvis der dukker uhensigtsmæssige ting op. Det er en regulering af kommunikationen og ikke blot et teknisk-kirurgisk

Ved ikke at vedkende sig som en medievirksomhed, men som en teknologivirksomhed, benægter Facebook at have et ansvar som en aktiv part i en global offentlighed styret af datatrafik.

indgreb, som på en og samme tid både fortæller og ikke fortæller, de samfundsmæssige og kulturelle antagelser, algoritmen rent faktisk er kodet med.

Altså, hvad Facebook gjorde og gør forkert, på linje med mange andre sociale medieplatforme, er, at insistere på ikke at være en medievirksomhed, men en teknologivirksomhed. Styring og regulering af kommunikation, er styring og regulering af menneskelige praksisser. Man kan ikke bare hævde i en kultur og i et samfund, hvis infrastruktur i høj grad består af digitale medie og platforme, at man blot stiller en platform til rådighed, hvor mennesker kan opretholde relationer, nærvær og kontakt med andre mennesker. Det kan godt være, det var sådan Mark Zuckerberg tænkte i sin tid på sit kollegieværelse om det, der skulle blive Facebook. Men Facebook nu om dage udgør så stor en del af den offentlige samtale og interpersonelle kommunikationsnetværk, at vi for længst er forbi det punkt, hvor man med en vis rimelighed kan hævde, man blot stiller en platform til rådighed.

Facebook er infrastruktur.

Facebook er kultur. Facebook er kommunikation. Og frem for alt er Facebook en aktiv part i dannelsen af den offentlige mening, dvs Facebook er offentlighed – på godt og ondt. Facebook er dermed en del af demokratiet og dette forpligter. Én ting er at leve af data. Det er et vilkår for digitale medievirksomheder. En anden ting er at benægte og ikke vedstå, man er en del af den offentlige samtale. Her er Facebooks helt grundlæggende problem og udfordring.

Jeg vil vove den påstand, at Mark Zuckerberg aldrig ville være havnet i en afhøring og mediestorm, hvis han havde defineret sit firma som en medievirksomhed. Denne optik ville i så fald have fremhævet det åbenlyse ved enhver form for medievirksomhed: at man naturligvis er interesseret i, hvad ens læsere, lyttere, seere eller brugere interesserer sig for. På denne led ville man også have fået fremhævet det helt banale: at medievirksomheder er aktive aktører i skabelsen af den offentlige samtale. Denne optik ville ikke have afstedkommet en høring i kongres og senat.

Men igen, ved at insistere på at være en teknologivirksomhed, kom Zuckerberg til at fremhæve Facebook som en neutral aktør, der blot justerer lidt på algoritmerne, når ting bliver ubehagelige. Problemet her er, at enhver iagttagelse fra hverdagen bliver overrasket over dette, når man nu konstant er vidner til det modsatte. Derfor endte Zuckerberg til høring. ■

FAGFORBUNDET | Yrkesseksjon kirke, kultur og oppvekst

Fagforbundet for deg som jobber i bibliotek

• **Fagforbundet kjemper for lønna di** og for å forbedre og forsvare medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Skal vi få gjennomslag, er det viktig at vi er mange.

• **Vi forsvarer rettighetene dine.** Med rundt 17 000 godt skolerte og dyktige tillitsvalgte kan du få hjelp når du trenger det.

• **Norges beste innboforsikring.** Når du melder deg inn i Fagforbundet får du Kollektiv hjem som er landets beste innboforsikring.

• **Stipend til videreutdanning.** Fagforbundet har gode stipendordninger for medlemmene. Som medlem kan du få stipend til grunn-, etter- og videreutdanning og kortere yrkesfaglige kurs.

• **Juridisk bistand.** Som medlem i Fagforbundet får du juridisk hjelp til saker knyttet til arbeidsforholdet ditt.

Velkommen som medlem!
Send SMS Fagforbundet medlem til 1980.

ET PAR SCENARIER FRA BIBLIOTEKARENS DAGLIGDAG 2018

Biblioteket – ikke så fredelig som man skulle tro

Dette er saken:

Cecilie Røe og Anne Clementz skrev i 2017 masteroppgaven: «Der ingen ville se, at så mye kunne skje – en studie over hvordan konfliktsituasjoner og uønsket adferd fra brukere påvirker arbeidsmiljøet i folkebibliotek» (Høgskolen i Oslo og Akershus, nå OsloMet) Cecilie Røe løfter i denne artikkelen fram de viktigste problemstillingene og funnene i oppgaven.

AV CECILIE RØE
BIBLIOTEKRÅDGIVER,
MØRE OG ROMSDAL FYLKESBIBLIOTEK

(Sitatene i artikkelen er hentet fra ulike informanter som leverte svar på studentenes spørreundersøkelse.)

Folkebiblioteket er blitt et offentlig møtested for alle typer mennesker, iblant også et tilfluktssted for mennesker som ikke har noen annet sted å være. En slik sammensetning av ulike brukere kan føre til mange typer konfliktsituasjoner og uønsket adferd, som bibliotekansatte ikke nødvendigvis er utdannet eller rustet til å takle på en god måte, men som de likevel må håndtere og ta ansvar for. Dessuten, som vi vet fra andre hold i samfunnet, skal det dessverre ofte en tragisk hendelse til, før man får øynene opp for et problem og setter i gang tiltak for å bedre situasjonen. ►

Det har i den senere tid vært økende interesse for denne problematikken på offentlige steder, også innenfor bibliotekyrket. Til nå har ingen undersøkt hvordan situasjonen er i Norge, det er også gjort lite internasjonalt. **Målet med masteroppgaven vår ble derfor å kartlegge hvordan tilstanden er på bibliotekene her i landet.**

Jeg tror nok det er ganske mange som får sjokk når man kommer ut og jobber i folkebibliotek. Du vet jo at du skal jobbe med mennesker, men jeg tror ikke man er klar over i hvor stor grad egentlig.

Det er mye som skjer

Det er viktig å presisere at hendelsene som kom frem under oppgaven ikke nødvendigvis er situasjoner som oppstår daglig, og kanskje heller ikke ukentlig, månedlig eller årlig. Det er likevel mye som skjer, og spørreundersøkelsen viste at det var 60% som selv har opplevd konfliktsituasjoner.

Vi hørte om sjeldne men veldig alvorlige hendelser som for eksempel våpen-trekking, barneprostitusjon i biblioteket og drapstrusler og vold mot de ansatte. Vi fikk fortalt historier om salg av narkotika, og overdoser. Informanter fortalte om brukere som har sex mellom bokhyllene, menn som ser porno på publikumsmaskinene, én fortalte også om en bruker som onanerte foran datamaskinen i barneavdelingen. Det stoppet ikke der. Videre fortalte de om toalett som blir nedgriset av avføring, møbler som har flydd veggimellom og barn og unge som går helt berserk fordi det ikke går som de vil med dataspillingen.

Det skjer mer enn mange tror, og arbeidsplassen ligger "bakpå" når det gjelder å ta dette alvorlig. Konflikthåndtering må innføres på alle plan. Samfunnet er komplekst og sammensatt, det gjenspeiles i biblioteket, som jo er et lavterskeltilbud og gratis og åpent for alle, slik det skal være. Slik kan biblioteket også bli en arena hvor frustrasjon, fortvilelse og sinne får utløp. Det må vi ta innover oss.

Skrankebråk, støy og rus

Vi fant ut at det hovedsakelig er tre

områder eller brukergrupper som skaper utfordringer i biblioteket, og som går ut over arbeidsmiljøet til de ansatte.

Det vanligste er *skrankebråk*, og da spesielt krancling rundt gebyr. Trusler oppstår stort sett ansikt til ansikt, og da gjerne i skranken. Det er altså ofte i møte med brukeren under skranketjeneste at de ansatte har blitt truet. 35% av respondentene fra spørreundersøkelsen oppga at de har blitt utsatt for trusler i arbeidstiden, og 10% av dem meldte at dette skjer månedlig. Det viste seg at de fleste situasjoner som oppstår i skranken ikke er veldig alvorlige, men er hendelser som blir slitsomme over tid og som på sikt er veldig energitømmende.

Den andre utfordringen som ofte går igjen er *høyt støynivå* og tilsnakk til barn og unge. De yngste barna lager mye lyd, og har ikke alltid med seg en voksen til å dempe lydnivået. Ungdomsgjenger kan virke skremmende når de begynner å krangle eller slåss. Ulike utfordringer med barn og ungdom ser ut til å være vanlig i alle typer bibliotek uavhengig av størrelse og beliggenhet, så lenge dette er en brukergruppe som besøker biblioteket. Informantene mener altfor mye av arbeidsdagen går bort til barnepass, og de føler seg ofte som SFO-ansatte og ikke bibliotekarere. De får på den måten ikke gjort andre arbeidsoppgaver slik de ønsker, eller tatt seg like godt av andre brukere.

En tredje gruppe er *psykisk syke* eller folk som enten kommer *ruset*, eller *ruser seg* i biblioteket, og disse har en tendens til å bli aggressive og kan framstå som ubehagelige både overfor ansatte og andre brukere. Det kan være vanskelig å sette grensen for hvor langt denne brukergruppen kan gå og når de bør kastes ut. Siden de kan oppfattes som skremmende, er det ikke alltid gunstig å la de oppholde seg i biblioteket. Det er for øvrig ulike meninger rundt dette. Noen mener alle bør være velkomne i et bibliotek, mens andre mener at bibliotekene bør være mer restriktive til brukere som ikke vil anvende bibliotekets tjenester og bare blir et uromoment for andre i lokalene.

Ansatte føler de noen ganger må innta en sosialarbeiderrolle når det kommer til denne brukergruppen, og må håndtere hendelser de selv mener de ikke mestrer, som igjen fører til økt stress og mindre trivsel på jobb. Til slutt oppstår det gjerne sjeldnere, men mer alvorlige, hendelser rundt mennesker

med psykiske lidelser. Uforutsigbarheten rundt denne brukergruppen gjør at de ansatte synes det er en svært vanskelig gruppe å håndtere.

Det er psykiatri som er skummelt. Du ser at de har ikke kontakt med seg selv eller virkeligheten, og at virkelighetsoppfatningen deres er stikk motsatt av det vi andre har, altså, de kan være fryktelig truende, og det er mange som ikke er så veldig glade når slike kommer på biblioteket. Vi blir reddet rett og slett, vil ikke være i nærheten av dem.

Spørreundersøkelsen viste at 6% har blitt utsatt for *fysisk* vold i løpet av arbeidstiden. De fleste meldte at dette har skjedd ved tilsnakk til brukere som har usømmelig oppførsel i biblioteklokalet, og dette gjaldt ofte rusede eller psykisk syke mennesker.

Arbeidsmiljøet

Arbeidsmiljøet er generelt sett godt på bibliotekene, og de fleste svarer at de trives på jobb. Det viser seg likevel at det kan bli påvirket av konfliktsituasjoner og uønsket adferd. Slike hendelser har ført til sykemeldinger, fravær og også ønske om å bytte jobb for noen av de ansatte.

- 15% har ikke villet gå på jobb grunnet konfliktsituasjoner
- 6% er blitt sykemeldt
- 12% har ønsket å bytte eller har byttet jobb.
- 33% mener konfliktsituasjoner har gått ut over hvor effektivt de jobber, altså om de har fått gjort alle arbeidsoppgavene på en tilfredsstillende måte.

Konfliktsituasjoner har i tillegg gått ut over motivasjonen til de ansatte. Det er over 25% som forklarer at de har endret syn på jobben og finner den mindre morsom og spennende enn tidligere, samt at lyst til å jobbe er blitt mindre. **Dette må sies å være urovekkende tall som det er viktig å ta tak i og løfte frem i lyset, slik at det kan bli lettere å sette i verk tiltak for å gi de ansatte en tryggere og bedre arbeidshverdag.**

Det er generelt et godt samhold mellom de bibliotekansatte, og de opplever støtte fra sine kollegaer. Det har vist seg at konfliktsituasjoner og uønsket adferd faktisk har spilt positivt inn på arbeidsmiljøet. I noen bibliotek har samholdet blitt enda bedre når noen har blitt utsatt for konfliktsituasjoner og

Vakter. Er det politi og vektere som blir løsningen framover?

uønsket adferd, ved at de har snakket sammen og støttet hverandre i etterkant.

Tiltak

Noen bibliotek har retningslinjer og rutiner der brukere som går over streken, blir utvist for en periode. Andre tillater veldig mye før det blir reagert. Det finnes i dag ikke noe nasjonalt regelverk på dette området. Det finnes likevel tiltak bibliotekene kan gjøre for å minske utfordringene. Det kan være så enkelt som at de foretar noen fysiske grep i bibliotekrommet, prøver å passe på at det ikke er for mange barn i lokalet samtidig og unngår køer ved for eksempel pc-bruk. I tillegg kan de ansatte, og spesielt de som jobber alene, alliere seg med andre for å ha mulighet til å trekke seg ut av situasjoner de oppfatter som utrygge; dette kan for eksempel være politi, vektere, ambulansesepersonell eller noen som jobber i nærheten.

Større bevissthet

På bakgrunn av arbeidet med masteroppgaven vår, mener vi det er nødvendig at dette temaet løftes frem og at ansatte i bibliotekene snakker om og diskuterer det som skjer. I tillegg er det viktig at rapporteringsrutinene ved bibliotekene er gode, og ikke minst at ledelsen vektlegger rapportering. På den måten vil også administrasjon og lokalpolitikerne bli mer klar over hva som skjer. Det

kan bidra til at bibliotekene får bevilget flere ressurser til støtte og tiltak for å øke sikkerheten; dette kan for eksempel være å få mulighet til å ansette flere.

Utdanningens rolle

Det kan se ut som mange har et annet syn på det å jobbe i biblioteket enn hva som er realiteten. Bibliotekarstudiet og arbeidsplassen trekker kanskje til seg folk med feil forutsetninger og egenskaper. Det er derfor viktig å bevisstgjøre rundt at det finnes utfordringer med ulike brukere, og at det kan oppstå konfliktsituasjoner. Dette bør gjøres så tidlig som mulig og aller helst gjennom utdanningen. Hvis studentene blir klar over hva en slik jobb innebærer av kontakt med alle typer mennesker, og lærer om konflikthåndtering på et tidlig tidspunkt, vil de bli bedre rustet til å takle vanskelige situasjoner når de oppstår. I tillegg kan det være lurt å informere om alle sider ved jobben i for eksempel jobbutlysninger og intervju-runder, slik at det er folk med riktige forutsetninger for å takle jobben, som søker.

” Jeg hadde ingenting på utdanningen for eksempel, om dette her. Ingenting. Det ble ikke nevnt en eneste gang, hvordan man skal takle sånne situasjoner da, for av og til er man jo mer sosialarbeider nesten. Så jeg føler absolutt at det er et behov for det, et større fokus på også denne

delen av jobben ved studiet, ikke bare den tradisjonelle bibliotekardelen, som referanseintervju og formidling av bøker, som man gjerne har fokus på.

Opplæring

En annen måte å jobbe for et tryggere og bedre arbeidsmiljø, er å ha fokus på opplæring, og det mest nærliggende da er kurs. Selv om kanskje ikke alle vil ha like stort utbytte av kurs, vil trolig de aller fleste likevel sitte igjen med noe som kan hjelpe dem når en konflikt oppstår.

Rundt 80 prosent av respondentene ønsker mer opplæring i konflikthåndtering, men tre fjerdedeler av dem hadde aldri fått tilbud om det. De kursene informantene hovedsakelig etterspør, er kurs om å takle psykisk syke og rusede mennesker, og å håndtere situasjoner med barn og ungdom. De som har fått tilbud om kursing mente at opplæringen i for liten grad var myntet på deres jobbsituasjon i biblioteket – og for mye rettet mot andre yrkesgrupper. Derfor må kursene bedre tilrettelegges bibliotekenes behov. Det er også viktig at kursene ikke kun er et engangstilfelle, men noe som skjer jevnlig og kontinuerlig.

Tid er noe de ansatte i bibliotekene ofte har for lite av. Kursing innenfor konflikthåndtering blir kanskje derfor ikke prioritert. Det burde likevel være

mulig å ha for eksempel heldagskurs en gang iblant, og samtidig satse på en kortere oppfriskning av hva kurset la vekt på minst en gang i året. ■

” Hvis du velger å bli bibliotekar, så tenker du kanskje ikke at det er menneskekunnskap som er viktigst, altså, det kan jo godt hende du har de egenskapene, men du tenker jo kanskje ikke på det

sånn i utgangspunktet når du velger yrket. Mange tror å jobbe i bibliotek er stille og rolig og man sitter og pusler litt på bakrommet og klitrer litt lapper og sånn, men det er ikke det altså.

Prosjekt om trygt bibliotek

Møre og Romsdal fylkesbibliotek fikk i april midler fra Nasjonalbiblioteket til prosjektet «Biblioteket – en trygg møteplass?», som bygger på resultatene fra masteroppgaven som ligger til grunn for denne artikkelen. Det er et prosjekt som vil involvere flere fylker, fagforeninger og flere bibliotek i fylket. Prosjektet er toårig og vil gå ut desember 2019.

Målet med prosjektet er å utarbeide en kursmal og retningslinjer for konflikthåndtering i biblioteket. Man vil opprette en prosjektblogg for å markedsføre og informere om prosjektet, i tillegg inviteres bibliotek nasjonalt og i Norden til å komme med innspill underveis. Etter at prosjektet er avsluttet er det et mål at kursmalen og håndboka med retningslinjene, blir digitalt tilgjengelig for biblioteksektoren i hele landet.

Metode

Kartleggingen foregikk gjennom en spørreundersøkelse på nettet. Undersøkelsen gikk til alle folkebibliotekansatte i Norge, og det kom inn 623 svar. Respondentene var godt fordelt målt mot faktorer som geografi, demografi, størrelse og lokasjon på biblioteket, og både ansatte som har vært utsatt for konfliktsituasjoner og ikke. Svarene som kom inn kunne på den måten være med å gi en viss innsikt i tanker og meninger bibliotekansatte har rundt arbeidssituasjonen.

Deretter ville vi gå litt dypere inn i deler av stoffet. I denne delen av oppgaven ble det brukt semistrukturerte

dybdeintervju som arbeidsmetode. Vi fikk på den måten et mer utfyllende innblikk i informantenes egne meninger, tanker og oppfatninger, enn det vi hadde gjort under kartleggingen. I tillegg var funnene med på å understøtte eller avkrefte resultatene fra spørreundersøkelsen. Vi intervjuet 26 personer i 12 bibliotek. Begge kjønn var representert, og de hadde ulik erfaring og fartstid innen bibliotekfaget. Bibliotekene de var ansatt ved var av ulik størrelse, var lokalisert ulikt og lå rundt om i Norge.

Er du bibliotekar,

hører du til hos oss

– uansett hvor du jobber

Hvorfor Bibliotekarforbundet?

- Ivaretar deg i lokale lønnsforhandlinger.
- Tilbyr gratis kurs for medlemmer og tillitsvalgte.
- Inviterer til medlemsmøter med faglig påfyll.
- Inkluderer gratis abonnement på tidsskriftet «Bibliotekaren».
- Tilbyr gode forsikringsvilkår.
- Har stipendordninger du kan søke på.
- Gir råd og veiledning, og advokatbistand om nødvendig.
- Gir deg innflytelse på BFs arbeid med bibliotekpolitikk og arbeidslivsspørsmål.

Meld deg inn nå!

Innmeldingsskjema finner du på <http://bibforb.no/medlemskap/bli-medlem/>

Alle nyinnmeldte er med i trekning av en iPad hvert kvartal.

Dette er saken:

En artikkel av Kim, H.J., C.A. Geary og A. Bielefield (2018) i *Library Leadership & Management* undersøker hvor ofte mobbing forekommer i bibliotekene og om bibliotekene har noen policy mot mobbing. Det ble sendt ut to undersøkelser. Det første spørreskjemaet ble sendt til bibliotekansatte i de seks New England-statene på landsomfattende e-postlister. 571 bibliotekansatte svarte på undersøkelsen. Det andre spørreskjemaet ble sendt til store folkebibliotek og akademiske bibliotek i New England for å undersøke om de har en policy for å møte mobbing på arbeidsplassen. **Resultatene av studiene viste klart at mobbing på arbeidsplassen forekommer i alle slags bibliotek.** Få bibliotek har noen policy for denne atferden på arbeidsplassen. Grete Bergh har oversatt/bearbeidet artikkelen til norsk for Bok og Bibliotek.

Mobbing er et økende fenomen på mange arbeidsplasser, inklusive bibliotek, hevder en artikkel i ALA's *Library Leadership & Management*.

AV GRETE BERGH
DAGLIG LEDER OG KONSULENT
I GRETE BERGH AS

Det finnes mange forskjellige definisjoner av mobbing på arbeidsplassen, men det defineres ofte som handlinger som truer, hundser, ydmyker, fornærmer eller isolerer folk på jobb og kan undergrave deres omdømme eller arbeidsprestasjoner. Denne type oppførsel kan bli utført av kolleger eller ledere på forskjellige nivåer på arbeidsplassen. Dette rammer både menn og kvinner og innebærer dårlig behandling av personene som rammes.

Hva sier forskningen?

Mobbing på arbeidsplassen kan ha mange alvorlige og negative konsekvenser både for ansatte og for organisasjonene. De siste tiårene er det utført utallige studier og forskning om dette. Mange forskere har undersøkt hvilke hendelser som kan forårsake mobbing, ved å forsøke å forstå hva som er de viktigste

trekk som kan drive eller øke forekomsten av mobbing. Forskerne har i mange studier undersøkt betydningen av individuelle faktorer som personlige trekk ved mobbeofferet og den som mobber, og organisasjonsmessige faktorer som ledelse og organisasjonskultur. Mange andre studier har også bekreftet at mobbing er et veldig komplekst fenomen som inkluderer både individuelle og grupperelaterte faktorer.

Annen forskning har undersøkt forbindelsen mellom mobbing på arbeidsplassen og helseproblemer. Man har funnet at mobbing kan relateres til problemer som søvnvansker, fravær fra arbeidet på grunn av sykdom, stress, angst, depresjon og posttraumatisk stress, samt arbeidsuførhet. Dokumenterte arbeidsmessige konsekvenser av mobbing omfatter mindre tilfredshet i arbeidet,

reduert motivasjon og en intensjon om å slutte i jobben.

Forskning viser også at mobbing på arbeidsplassene har andre alvorlige skadelige effekter, ikke bare for dem som blir mobbet, men også for organisasjonene, kolleger og familie som erfarer mye stress ved å leve sammen med et familiemedlem som har blitt mobbet. For organisasjonene kan mobbing resultere i lavere moral, redusert produktivitet, redusert lojalitet og økt turnover blant de ansatte. Undersøkelser har også vist at de som har blitt mobbet, har hatt vansker med å fortsette i arbeidslivet. Mange har sluttet å arbeide eller de arbeider deltid.

Artikkelforfatterne sier at selv om det har vært en økning av mobbing i bibliotek over tid, er det gjort lite forskning om mobbing i bibliotek. Det finnes så langt ingen omfattende empirisk forskning. Hovedhensikten

med denne studien som her omtales, var å undersøke hvor ofte mobbing skjer i bibliotekene og om det foreligger noen policy mot mobbing i bibliotekene.

Resultater og diskusjon

Som allerede nevnt, svarte 571 bibliotekansatte i de seks New England-statene på den første undersøkelsen. De fleste som svarte, var ansatte i folkebibliotek (74.3%), mens den nest største gruppen som svarte, var ansatte i akademiske bibliotek (15.8%). De andre som svarte var ansatt i skolebibliotek (6.3%) og spesialbibliotek (3.7%). Resultatene av denne undersøkelsen viste klarte at mange bibliotekansatte hadde opplevd mobbing i bibliotekene. Nesten 46% rapporterte at de hadde blitt mobbet. I de frie kommentarene kom det frem at noen som selv ikke hadde blitt mobbet, hadde opplevd at andre ble mobbet. En sa at hun* (*min tolkning) hadde sett omfattende mobbing i alle bibliotek som hun hadde jobbet i, både folkebibliotek og akademiske bibliotek. Det var vanligvis kolleger som mobbet og det var gjerne kvinner som hadde vært

ansatt lenge. Hun sier også at videre forskning burde inkludere effekten på andre ansatte fordi de blir påvirket av den giftige atmosfæren som mobbing skaper.

En refleksjon som blir gjort i artikkelen, er om de som hadde opplevd mobbing var mer tilbøyelige til å svare på undersøkelsen. Dette vet man ikke, men funnene er i hovedsak overensstemmende med andre studier om det samme temaet.

Erfaringer med mobbing etter bibliotektype

Resultatene viste tydelig at mobbing finnes i alle typer bibliotek. Det ble også gjort en test for å undersøke om funnene var signifikante. Ansatte i akademiske bibliotek og spesialbibliotek rapporterte mobbing på arbeidsplassen signifikant oftere enn ansatte i folke- og skolebibliotek gjorde. Artikkelforfatterne understreker her at de som svarte i gruppen spesialbibliotek var ganske få.

En kommentar fra en som hadde vært ansatt i et stort akademisk bibliotek var at mobbingen var omfattende og var en del av kulturen, både blant kolleger og ledere. En annen sier at hun har jobbet ved to akademiske bibliotek med omfattende sarkasme, skriking, utestenging osv. Vedkommende sluttet å arbeide i bibliotek og opplevde ingen mobbing.

Menn mobber mer enn kvinner

Omtrent 59% av mobberne var i en arbeidslederposisjon (supervisor) i forhold til dem de mobbet, mens nesten 41% av mobberne var kolleger med dem de mobbet. Det viste seg at menn i arbeidslederstillinger i bibliotekene

mobbet flere som de var ledere for, mens de i mindre grad mobbet sine kolleger. Blant kvinner som mobbet var det ikke så stor forskjell på om de mobbet noen som de var ledere for eller kolleger.

Mer enn 10% av respondentene kommenterte at det ikke var noen kategori for dem som mobbet sine ledere. To kommentarer gikk direkte på mobbing oppover:

«Mobbingen kom fra noen i min stab og deres venner. De likte ikke noen av de beslutningene som jeg hadde tatt og trakasserte meg gjennom mange måneder på arbeidet, via e-post, vanlig post, ved personlige konfrontasjoner, på møter og på offentlige steder der vi møttes. Det var sinte konfrontasjoner gjennom flere måneder. Jeg søkte og fikk en annen stilling på grunn av den kroniske mobbingen. Jeg ble fortalt at dette var ganske vanlig. Jeg har nå vært på min nye arbeidsplass i nesten et år og har ikke hatt noen problemer i det hele tatt her. Det er et varmt og inkluderende miljø.»

«Jeg har også arbeidet i et bibliotek hvor jeg var arbeidsleder og et par av de kvinnelige ansatte var mobberne. Det spiller ingen rolle om mobberne er over, under eller på samme nivå – det er uansett en utfordrende situasjon. Og mange andre personer, enten de er over, under eller på samme nivå som du er, er redde for å involvere seg, de vet ikke hva de skal gjøre og de ønsker ikke å bli angrepet selv, så det å løse problemet er en utfordring. Hvis alle står sammen mot mobberne vil det være det beste, men de fleste klarer ikke det.»

I artikkelen uttrykkes det at resultatene fra denne studien støtter funn fra tidligere forskning som har undersøkt hvordan ledere blir mobbet av sine ansatte. I tillegg kommenterte noen respondenter at de ble mobbet av personer som de rapporterte til, i biblioteket eller i kommunen. Resultatene viste tydelig at mobbing kan opptre i mange sammenhenger på arbeidsplassen.

Det ble også undersøkt hvor gamle de som ble mobbet var. Av alle som svarte at de ble mobbet, var det flest svar fra gruppene 45-54 og 55-64. Men en nærmere testing viste at det var aldersgruppene 35-44 og 45-54 som rapporterte om mobbeerfaringer oftere enn de andre aldersgruppene. Alder har vist seg å være en faktor ved mobbing. Mobbin-

gen har vært i form av aldersdiskriminering og upassende/uprofesjonelle kommentarer fra administrativt personale. Det gjelder særlig personer over 60 som føler at de blir neglisjert av en ung administrasjon. Det kan synes som om de som utsettes for aldersmobbing utsettes for annen mobbing enn de i yngre aldersgrupper (min kommentar).

Det ble også undersøkt om helseproblemer som resultat av mobbing. Et flertall rapporterte om helseproblemer (58.7%). Problemer som ble rapportert var stress (41%), angst (30%), depresjoner (21%), hodepine (13%), søvnproblemer (13%), migrene (6%), i tillegg til muskelsmerter, insomni og vektproblemer. Mobbing på arbeidsplassen kan bryte ned den som blir utsatt for det, fysisk, emosjonelt eller mentalt. Dette kan etterlate sår som kan påvirke en for resten av livet, også i en ny jobb.

69 personer (12.1%) av 571 deltagere i undersøkelsen, svarte at de sluttet i arbeidet på grunn av mobbing. Dette er mye lavere enn funn i andre undersøkelser og kan ha sammenheng med at de som har sluttet, ikke lenger er på e-postlistene som undersøkelsen benyttet for utsendelse. Resultatene viser at 71% av de som sluttet gikk til en ny stilling, mens nesten 25% sluttet uten å gå til annen stilling, mens 5% ble oppsagt.

Har bibliotekene policy mot mobbing?

Den andre undersøkelsen ble sendt til 191 store folkebibliotek og akademiske bibliotek i seks stater i New England for å undersøke om de hadde noen policy mot mobbing på arbeidsplassen. 65 administrative ledere svarte på undersøkelsen, det tilsvarer en svarprosent på 34%. Ca. to tredjedeler av respondenterne var direktører ved folkebibliotek og en tredjedel var direktører ved akademiske bibliotek. Bare 6 bibliotek hadde policy for antimobbing. De fleste av disse var del av byens eller colleget/universitetets policy.

Konklusjoner og anbefalinger

Hensikten med undersøkelsen har vært å finne ut hvor ofte mobbing skjer i bibliotekene og om det finnes noen policy mot mobbing i bibliotekene. Resultatene viste at mobbing på arbeidsplassen forekommer i bibliotekene.

Det forekommer i alle typer bibliotek og har store konsekvenser for dem som blir rammet og for arbeidsmiljøet. Stress, angst og depresjoner var de vanligste helseplagene som ble rapportert. Noen sluttet i stillingene sine uten å ha annen jobb å gå til. Det kunne føre til økonomiske vanskeligheter fordi det ikke var lett å finne annen stilling i bibliotek.

Mobbing på arbeidsplassen ble rapportert på tvers av kjønn, type stilling, utdanning og ansiennitet i biblioteket. Mobbing forekom på alle nivåer. Ansatte i akademiske bibliotek og spesialbibliotek rapporterte om mobbing oftere enn ansatte i folke- og skolebibliotek. Aldersgruppene 35-44 og 45-54 meldte oftere om mobbing enn de andre aldersgruppene. Menn mobbet oftere personer som de var arbeidsledere for enn de mobbet kolleger. Kommentarene fra respondentene viste at mobbingen påvirket både arbeidsplassen og livet for øvrig for mobbeofrene. Mindre enn 10 prosent av de 65 største folkebibliotekene og akademiske bibliotekene svarte at de hadde policy mot mobbing. Artikkeforfatterne sier at dette må endres. Det første skritt er å innrømme at mobbing på arbeidsplassen eksisterer i bibliotekene. Det trengs mer landsomfattende forskning (her: i USA). De sier at intervjuer med bibliotekansatte som kan fortelle mobbehistorier fra bibliotek kunne også være et viktig skritt.

Artikkeforfatterne sier at utvikling av policy for antimobbing og prosedyre ut fra en nulltoleranse for mobbing, formell rapportering og dokumentasjonsprosesser, samt kontinuerlig vurdering av disse, kan hjelpe til med å lindre mobbing på arbeidsplassene. Det er også viktig å ha støtte og kompensasjonsordninger for dem som blir utsatt for mobbing. Ingen som utsettes for mobbing burde føle seg alene, og som bibliotekarere skulle vi være bedre! Siden mobbing på arbeidsplassen har alvorlige negative følger ikke bare for bibliotekets personale, men også for biblioteket burde bibliotekledere være opptatt av dette alvorlige sosiale problemet.

Metode

Artikkelen beskriver metoden for undersøkelsen mer i detalj. Det viktigste er at det ble sendt ut to spørreundersø-

kelser. De som er interessert i å lese artikkelen, finner lenke til den i referansen til slutt. I artikkelen finnes også tabeller og mer detaljerte beskrivelser.

Norske forhold

Den omtalte/oversatte artikkelen er fra amerikanske forhold, seks stater i New England. Jeg har ikke funnet noen tilsvarende undersøkelse om mobbing i norske bibliotek. Etter arbeidsmiljøloven er trakassering og annen utilbørlig opptreden på arbeidsplassen forbudt. Arbeidsmiljøloven benytter ikke mobbing som begrep, men denne type atferd inngår i det som arbeidsmiljøloven forbyr (Arbeidstilsynet.no).

Virksomheten skal ha en rutine for rapportering av avvik, herunder mobbing. Rutinen skal være gjort kjent for alle, og gi informasjon om hvordan man skal melde fra om arbeidsmiljøproblem og hvem man skal henvende seg til. Dette er som oftest den nærmeste overordnede, den tillitsvalgte eller bedriftens verneombud.

Arbeidsgiver har ansvar for at alle har et forsvarlig arbeidsmiljø og må iverksette tiltak hvis arbeidsmiljøet ikke er i samsvar med kravene i arbeidsmiljøloven. Men alle ansatte har et ansvar for å bidra til et godt arbeidsmiljø.

Lovkravene synes å stå sterkere i Norge enn i USA. på dette området, men det trenger ikke hindre at det kan forekomme trakassering og mobbing også ved norske bibliotek, men jeg har ikke kjennskap til dette. Vi vet fra omtale av mobbesaker på arbeidsplassen, at det ofte er vanskelige saker. Ved litteratursøk på mobbing i bibliotek, er det resultatløst når det gjelder mobbing på arbeidsplassen av ledere eller ansatte, mens trakassering av bibliotekets personale av besøkende er et tema i tiden, særlig har svenske bibliotek vært opptatt av dette. ■

Det er også satt søkelys på dette i Norge. Se den forrige artikkelen på sidene 8-12.

Referanse:

Kim, H.J., C.A. Geary and A. Bielefield. (2018). Bullying in the Library Workplace. I *Library Leadership & Management*, 32 (2). <https://journals.tdl.org/llm/index.php/llm/article/view/7197/6446>

Skulebiblioteket som nøkkel til leseglede og leselyst

Endeleg er boka om skulebibliotek her – «Skulebibliotek: læring og leseglede i grunnskolen», som er ei handbok for skulebibliotekarar, lærarstudentar, lærarar og rektorar. Bibliotekarstudentar er ikkje eksplisitt nemnd.

AV IDUN BØYUM
HØGSKULELEKTOR VED
OSLOMET, STORBYUNIVERSITETET

Redaktør Line Hjellup har fått med seg professor Joron Pihl, førsteamanuensis Anne Håland og forfattar Arne Svingen som autoritetar lesaren kan bruke til å legitimere sin utrettelege kamp for skulebiblioteket. Gode skulebibliotek fremjar leselyst, hevdar Pihl i det første kapittelet. Der viser ho at lesing er ein viktig føresetnad for læring, utvikling av språkkompetanse og ikkje minst «demokratisk deltakelse i samfunnet» (s. 28). For å fremje elevane si leselyst og fagleg utvikling krev det gode samlingar, kompetent personale og betre og meir samarbeid mellom lærar og bibliotekar. Gjennom dette samarbeidet kan begge profesjonar realisere sitt samfunnsmandat som er å bidra til å auke elevane sine skuleprestasjonar. Pihl peiker spesielt på folkebiblioteket som ein viktig ekstern samarbeidspartnar. Her kan skulebiblioteket

få tilgang til meir ressursar både i form av personale, kompetanse og litteraturtilfang.

Pihl åtvarar mot at biblioteket ender med å bli ei forlenging av klasserommet. Korleis bibliotekaren skal balansere mellom det å bidra til lystlesing samstundes som dei skal jobbe systematisk mot læreplanar, jobbe fageleg og pedagogisk, er blir ikkje diskutert. På bibliotekmøtet, i mars, sa Pihl at spesielt pedagogane treng grunngevingar som er forankra i vitenskaplege studiar. Då blir det litt uklart kvifor Pihl gjentekne gongar viser til 'internasjonal/nasjonal forskning' utan å referere til konkret studiar. Til dømes vert det på side 33 fremja ein påstand om at internasjonal forskning viser at samarbeid mellom lærar og bibliotekar aukar læringsutbytte. Seinare vert det hevda at samarbeid med folkebiblioteket styrker leselyst og læring. Held då argumenta som bevis for pedagogar og rektorar?

Rett etter utgjevinga gjekk det ein diskusjon på Facebook-gruppa til skulebibliotekarar i ungdomsskule og vidaregåande skule om nedskjeringar. For at bibliotekaren skal kunne bruke påstandane i møte med skuleleiinga vil det vere ei svakheit i argumenta når ein ikkje kan vise til relevante studiar. Likevel meiner eg at kapittelet kan fungere godt som introduksjonskapittel for både bibliotekar- og lærarstudentar. I tillegg kan bibliotekarar i praksis finne mange gode innspel og argument i arbeidet med handlingsplanar og samarbeid som styrker læringsarbeidet.

Håland – Lesestimulering, litteraturformidling eller begge delar?

Anne Håland skildrar skilnaden på lesestimulering og litteraturformidling. Dette kan vere eit svar på korleis ein skal unngå at 'biblioteket blir ei forlenging av klasserommet'. Lesestimulering handlar om å inspirere til lystlesing. I skulekonteksten forstår ein litteraturformidling som å lese saman og analyser same tekst (-utdrag). Håland gir oss ein kort og god innsikt i skilnaden på begge desse metodikkane på ein god og interessant måte. Håland vender seg ikkje direkte til bibliotekaren, men er meir oppteken av lesing som sådann. Likevel kan bibliotekaren finne mange gode argument på kvifor skulebiblioteket og bibliotekaren kan bidra til å styrke leseferdigheiter. Håland er like oppteken av at lesing skal inspirere til kreativ tenking gjennom å fylle dei «tomme stedene» i teksten (s. 51). Kapittelet er fagleg grundig, og ho deler mange praktiske døme på gode samtalar rundt tekst.

Arne Svingen – få tak i gutta

Under lanseringa av boka fortalde redaktøren at ho var særst stolt av å ha fått med Svingen på laget sidan han er ein mykje brukt forfattar i skuleverket. Svingen er oppteken av å få gutar til å lese. Det er det lettlesne, hardkokte som når den minst leseglade guten. Han argumenterer for kjønnsdelt undervisning for å få med *gutta*. Eg vart først provosert av guteperspektivet. Då er det

”

Ein måte å ansvarleggjere kontaktlærar og/eller norsklærar er å gje dei ansvar for 'bibliotektimen'.

Bibliotekaren kan ikkje klare jobben åleine

viktig å hugse studien Håland viser til, at det er avgjerande å få dei som ikkje les idet heile teke til å lese. Svingen har mange kjepphestar, til dømes at foreldre må vere forsiktige med å pådytte eigne positive leseopplevingar til born. Det inviterer ikkje til leselyst.

Skulebibliotek – i praksis

Resten av boka er tilsynelatande skriven av redaktøren. Men i kapittel 5 er eg plutseleg inne i ein tekst skriven av andre. Her er det to delkapittel som er ført i pennen av høvesvis Spangereids rektor, Even Tronstad Sagebakken og leiar for Kompetansesenter Sør, Julie K. Nilsen. Rektor er ei viktig stemme og ikkje minst ein dørøpnar mot andre rektorar og autoritetar. Sagebakken gjentek mykje at Pihls argumentasjon som at det må etablerast ein kultur for lesing, det må setjast av tid og det må vere ei systematikk i leseopplæringa. Dette føreset prioritering, leiarskap og tillit mellom alle paratar i skulen. I følgje rektor er det bibliotekassistentane frå 6. og 7. klasse som «holder hjulene i gang». Her saknar eg ein refleksjon rundt kvalifikasjon og om det å tilsetje fleire bibliotekarar, spesielt med tanke på Pihls innlegg om kor viktig kompetanse er.

Nilsen er oppteken av lærande organisasjon og ideen om kollektiv kapasitetsbygging. I praksis betyr det at når «alle drar i same retning» (Fullan, 2014) er det lettare å nå mål som, til dømes, betre leseferdigheiter. Dette er bakgrunnen for at Kompetansesenter Sør har organisert nettverk for bibliotekarar i skule og barnehage. Her kan lesaren hente inspirasjon til og argumentasjon for at bibliotekaren skal vere med i pedagogiske nettverk, både innanfor skulens organisasjon og utanfor.

Hjellup held fram med å formidle sitt engasjement rundt leselyst og leseglede. Ho får fram sin begeistring for

litteraturformidling og tilrettelegging for leselyst gjennom sine «10 nøkler for å skape leseglede og leselyst». Poeng som «Slipp alt og les», sats på gutta, smitt med leseglede, «Bad i bøker» er entusiastisk formidla. Vidare er det mange gode forslag til korleis ein kan kommunisere og jobbe med lesing. Bibliotekaren kan ikkje klare jobben åleine og Hjellup viser døme på samarbeidspartnarar som skuleleiing, lærarar og skuleelevar, men òg eksterne som foreldre, barnehage, folkebibliotek og kompetansesentre.

Kapittel 7 handlar om organisering av skulebiblioteket, den kjedelege biten av jobben? Her handlar det om alt frå rydding, utstillingar og klassifisering. Eg trur ikkje Hjellup liker klassifisering. Fleire gongar peiker Hjellup på at organisering av samlinga kan verke som eit hinder for formidling av litteratur. Brukarvenleg organisering av den

fysiske samlinga er bibliotekets evige problem. Dewey har ei løysing på det, sjølv om Hjellup meiner det motsette. Mange bibliotek prøver seg med kategorisering for å presentere litteratur tematisk. *Biblio'* på Tøyen let ungdommane sjølve gjere det. Andre foreslår å setje same titlar under ulike tema, dei treng ikkje same *oppstillingssignatur*. Ein slik praksis kan invitere ulike lesarar inn i same bok og kan vere eit svar på det Hjellup peikar på som ei utfordring.

«Når man får dreisen på bibliotektimen, vil magi oppstå»

Ein måte å ansvarleggjere kontaktlærar og/eller norsklærar er å gje dei ansvar for 'bibliotektimen'. I den grad det ikkje lukkast kan bibliotekaren «...komme flyvende inn som en reddende fe, analysere situasjonen saman med læreren og foreslå og sette i gang tiltak» (s. 159-160). For å unngå kaos og

”

**Med sin entusiasme
håper eg at dette kan
smitte over på andre
skuleeigarar slik
at dei ser nytten av
skulebiblioteket.**

formållaus vandring i biblioteket må bibliotektimen vere planlagt på førehand og godt strukturert. Lærar og bibliotekar må vere samde i målet for timen. Ein positiv bieffekt av dette samarbeidet kan vere eit læringsfellesskap mellom bibliotekar og lærar og skulebibliotekaren får eit fagmiljø rundt seg. Her vert det litt uklart for meg om Hjellup meiner at bibliotekaren skal overlate all undervisning og opplæring til læraren.

Som eit heile skjemmast boka av mange oppattakingar, spesielt frå kapittel fire og utover. Dette vert spesielt synleg når ein les boka som eit heile. Tema som samarbeid, gutar og lesing, lesenøkkelen, klassifikasjon som hinder for formidling vert omtalt fleire gonger. På den andre sida kan boka fungere som eit oppslagsverk. Dessverre manglar eit stikkordregister som kunne vore nyttig

til det formålet. Medforfattarane er ei styrke. Men eg undrar meg over kvifor korkje rektor Sagebakken eller Nilsen, leiar for Kompetansesenter Sør, er ført opp som tydelege bidragsytarar. Ein av målgruppene er rektorar, då bør ein vise dette tydeleg. Viktige bibliotekoppgåver som kjeldekritikk og informasjonssøking manglar heilt i denne boka. Difor vert tittelen noko misvisande, men kanskje dette kan inspirere til ei ny bok?

Gjennom boka får lesaren gode argumenter for at systematisk arbeid

med lesing på alle trinn, for alle nivå er nøkkelen til suksess. På Spangereid skole har satsinga resultert i betydeleg reduksjon av spesialundervisning. Med sin entusiasme håper eg at dette kan smitte over på andre skuleeigarar slik at dei ser nytten av skulebiblioteket. Fleire av forfattarane viser at aktiv bruk av lovverk og læreplanar vil styrke bibliotekets legitimitet. I dette arbeidet håper eg òg at skulebibliotekaren ikkje mister lystlesinga av syne og gløymer at bibliotekets styrke er å vere noko frikopla frå klasserommets stramme rammer og krav. Så vert det opp til lesaren å balansere desse oppgåvene.

Gjennom dei teoretiske kapitla og dei meir praktiske døma på korleis ein kan legge til rette for leselyst og leseformidling er det opp til den enkelte bibliotekar å bli smitta av inspirasjon arbeidsglede. ■

Lystlesing. – I dette arbeidet håper eg at skulebibliotekaren ikkje mister lystlesinga av syne og gløymer at bibliotekets styrke er å vere noko frikopla frå klasserommets stramme rammer og krav.

Nytt treårig prosjekt i Troms:

Det lokale folkebiblioteket er navet i deres studier

UTVIKLINGSPROSJEKT:

Tradisjonelt er folkebibliotekene fylt av mest romaner og minst faglitteratur. Men i Troms skal det de neste tre årene være økt fokus på bibliotekene som kunnskapsaktør. – Møtet mellom sakprosa og skjønnlitteratur er spennende, og god sakprosa gir både gode leseropplevelser og ny kunnskap, sier prosjektleder på fylkesbiblioteket Aud Tåga.

En nær venn har fått diagnosen Alzheimer, og du har brått behov for de nyeste fagartiklene om sykdommen. Eller du skal skrive en skoleoppgave om nettmobbing og trenger relevant informasjon. Eller, du gjør som Tine Hafeld Stormo og Rita Synnøve Fredheim i Balsfjord: Tar videreutdanning i voksen alder. Desentralisert og samlingsbasert, milevis fra campus.

TEKST OG FOTO: LILL-KARIN ELVESTAD
FRILANSJOURNALIST

Alle disse tilfellene skal du kunne gå til hvilket som helst av de 24 folkebibliotekene i Troms, og få den hjelpen du trenger. Uavhengig av bibliotekets størrelse og beliggenhet. Det er i alle fall målet for fylkesbibliotekets nye satsningsområde: Folkebiblioteket som kunnskapsaktør.

Til gode for alle

Troms fylkesbibliotek er nylig innvilget 600 000 kroner i årlige utviklingsmidler fra Nasjonalbiblioteket for det treårige prosjektet. Samtlige folkebibliotek i fylket og totalt 77 ansatte vil delta.

– Folkebibliotekene har et samfunnsoppdrag i å formidle kunnskap og læring. I tillegg sier bibliotekplanen for Troms at folkebibliotekene skal være en kunnskapsaktør. Dermed er prosjektet forankret både i planverk og i lovverk, sier prosjektleder på fylkesbiblioteket, Aud Tåga.

– Samtidig har vi sett behovet for dette over tid. Vi trenger å styrke tilbudet slik at det kommer alle innbyggerne til gode, i alle aldre, og uavhengig av hvor man bor.

Målet er å utvikle folkebibliotekene som læringsarena og kunnskapsaktør, tilpasset lokale forhold slik at innbyggerne får likeverdige tjenester.

– Det betyr ikke at alle ansatte kan bli eksperter på alt. Men alle skal settes i stand til å finne informasjon, og til å hjelpe brukeren videre. Det kan for eksempel være å finne frem til relevante artikler i tidsskrifter og fagblader. Digital kompetanse er blitt mer og mer viktig, sier Tåga.

Samarbeid

Det er mange små og mellomstore folkebibliotek i Troms, og flere har kun en halv stillingsressurs. Det er dermed krevende å gjennomføre store fellesprosjekter. Samtidig er de ansatte «vant til» samarbeidsprosjekter på tvers av kommunene.

– Det har gjennom flere år blitt systematisk tilrettelagt for desentralisert utdanning i Troms, gjennom studiesentre i Nord-Troms og Midt-Troms. Det er unikt, sier fylkesbiblioteksjef Birgit Larsen. – Det er dette fundamentet vi står på når vi nå tar prosjektet videre.

I prosjektet er det lagt opp til tett samarbeid med det største fagbiblioteket i Nord-Norge; Universitetsbiblioteket i Tromsø.

– Universitetsbiblioteket kan bidra med kompetanseheving ut i folkebibliotekene, som igjen kommer brukerne til gode. Hvor finner man kildene? Hvordan søker man dem opp, og hvordan forholder man seg til dem? Ikke minst vil samarbeidet med UB gi folkebibliotekene økt tilgang til relevant faglitteratur, sier Aud Tåga.

Prosjektet skal bestå av fire hovedområder: Organisering og samarbeid om tjenester, utvikling av de faglitterære samlingene, kompetanseheving og markedsføring. Det siste er viktig med tanke på å nå ut med hva det enkelte bibliotek har av faglitterære ressurser. For faglitteratur er ikke nødvendigvis å finne kun mellom stive permer. Det kan også være fagartikler i blader, innbundne hefter, oppslagsverk og nettartikler.

– Vi ser frem til å ta vår oppgave som kunnskapsformidler på alvor. Det er ikke alltid at det å «google» er nok, sier Tåga.

Felles lærdom

Seksjonssjef Mariann Løkse i Universitetsbiblioteket mener at også UB vil høste lærdom av prosjektet, blant annet i form av bedre kontakt med de studentene som ikke er på campus.

– En del av samfunnsoppdraget til universitetet er å gjøre tilgjengelig og formidle kunnskap til hele landsdelen. Vi har studenter overalt, ikke bare i Tromsø, Harstad eller Narvik. Disse skal også ha et tilbud fra oss, derfor er samarbeidet med folkebibliotekene viktig. Vi har rett og slett felles brukergruppe.

Løkse sier UB sin viktigste rolle blir å gi fagkunnskap til de ansatte i folkebibliotekene, særlig innenfor åpen vitenskap, kildekritikk og informasjonskompetanse.

– Enhetene er ofte små, kanskje bare med én eller to ansatte, mens vi har 100. Men vi kan også lære av de små bibliotekene, som jo ofte klarer å skape en nærhet til brukerne som er vanskeligere på et stort bibliotek.

– Vil prosjektet føre til mindre trafikk på Universitetsbiblioteket?

– For oss er det et mål at alle skal kunne benytte seg av våre tjenester. Prosjektet kan dermed føre til økt digital bruk av UB, noe vi er like begeistret for som fysiske besøk.

Løkse beundrer de ansatte i folkebibliotekene, som klarer å være entusiastis-

DAG OG TID

TIPS ein typisk Dag og Tid-lesar som ikkje les Dag og Tid om Dag og Tid

Send SMS med kodeordet **TYPISK** til **2007** og vent på svarmelding for å tilby tre gratis prøvenummer med automatisk stopp til folk du trur vil ha glede av avisa. Eller sjå www.dagogtid.no/TYPISK

STUDENTER: – Uten vårt lokale folkebibliotek ville det vært utfordrende å gjennomføre studiene, sier Tina Hafeld Stormo (t.v.) og Rita Synnøve Fredheim.

ke og engasjerte til tross for merarbeid på allerede skrapte ressurser.

– Det beste hadde jo vært om også politikerne kunne se betydninga av bibliotekene i ei tid der riktig kunnskap er viktigere enn noensinne.

Desentraliserte studier

Tilbake til Balsfjord, hvor Tina Hafeld Stormo og Rita Synnøve Fredheim møter oss på folkebiblioteket. For dem biblioteket vært en avgjørende ressurs.

– At mitt lokale bibliotek kan legge til rette for meg som student, er ei forutsetning for å kunne ta høyere utdanning, sier Fredheim som i disse dager avslutter treårig master i ledelse ved Universitetet i Tromsø, campus Harstad.

Fra hjemstedet til campus er det minimum tre timers kjøring i bil én vei, og det sier seg selv at å reise dit for å jobbe med studiene er uaktuelt.

– Tilgjengelighet, økonomi og faglig kompetanse er de tre største fordelene jeg vil fremheve med Balsfjord folkebibliotek. Og da er kanskje det siste viktigst. Jeg har blitt møtt med faglig dyktighet når det kommer til alt fra søk etter artikler og bøker, til sammenset-

ning av litteraturliste og skrivetips, sier Fredheim, som ikke kan få fullrost servicen nok.

– Det stilles strenge krav til studentene på dette nivået, og det er lett å gå seg vill når man skal finne relevant og fagfellevurdert litteratur. Her har jeg følt meg trykk, sier Fredheim.

Pensumlister

Også Tina Hafeld Stormo er en flittig bruker av folkebiblioteket. Hun jobber som miljøterapeut, og har siden 2016 tatt videreutdanning innen krisehåndtering og traumebehandling, psykisk helse og rus. Hennes studiested er Narvik, sytten mil unna.

– Det er nok mange som ikke er klar over folkebibliotekenes muligheter for å få tak i relevant pensum. Det har vært veldig nyttig for meg, ikke minst økonomisk. Det er både tidkrevende og dyrt å skulle reise til studiestedet eller kjøpe all litteraturen selv, sier hun. – Jeg har bare kommet til biblioteket med mine pensumlister, så har bøkene vært på plass etter få dager.

– Det har nå også sammenheng med at du har vært ekstra tidlig ute, smiler biblioteksjef Hege Åsheim.

Hun synes det er nyttig å høre hvordan de to studentene har hatt bruk for biblioteket, og er selvsagt glad for de rosende ordene.

– For et folkebibliotek på et lite sted der alle kjenner alle, er det ekstra viktig å yte god service. Selv om det kan være tidkrevende å finne frem faglitteratur og artikler, gjør vi det vi kan for å hjelpe, sier Åsheim.

Biblioteksjefen legger til at det har blitt noe bedre dialog og forståelse fra lokalpolitikernes side det siste året. Det betyr ikke nødvendigvis at pengesekken er åpen. Biblioteket har kun to halve stillinger, i en kommune med over 5000 innbyggere.

– Kommunen har egne kompetansehevsplaner, og så langt har ikke folkebiblioteket blitt nevnt som en aktør. Jeg forventer og tror på forbedring der, sier Åsheim.

– Så prosjektet som nå skal igangsettes, er nyttig?

– Absolutt. Vi håper både på kompetanseheving, mer faglitteratur i biblioteket og ikke minst midler til å gjøre tilbudet kjent. Kanskje den informasjonen også kan fanges opp av politikerne til slutt. ■

Brukere og bibliotekansatte – tenker de likt eller ulikt om hva som begrunner bibliotek?

Fagansatte i bibliotek og det allmenne publikum ser ut til å vurdere viktigheten av bibliotekets rolle som møteplass ganske forskjellig. Og politisk ligger de bibliotekansatte et ganske langt stykke til venstre for dem de skal betjene.

AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON
OsloMet STORBYUNIVERSITETET, AVD. ABI

Hva er bibliotekenes viktigste oppgave og begrunnelse? Hva er det som først og fremst begrunner bruk av knappe offentlige midler til å opprettholde en folkebibliotekstjeneste?

Det spørsmålet stilte jeg ved inngangen til 2000-tallet til et representativt utvalg av den voksne norske befolkningen, et representativt utvalg norske kommunepolitikere og til bibliotekarere i norske folkebibliotek. Den gangen fant jeg noen tydelige forskjeller med hensyn til hvordan de tre gruppene tenker om dette spørsmålet. Respondentene i *befolkningsundersøkelsen* la størst vekt på den praktiske nytten: biblioteket er viktig fordi det gir tilgang til informasjon og kunnskap man trenger i hverdagslivet. *Politikerne* la mest vekt på dannelsesfunksjonen og bibliotekets rolle som formidler av litteratur og kulturarven, mens *bibliotekarene* mente den aller viktigste begrunnelsen var knyttet til bibliotekets rolle som redskap for å fremme demokrati og likhet.

Den gangen var det relativt få blant folk flest, politikere og bibliotekarere som framhevet bibliotekets rolle som møteplass i lokalsamfunnet som en viktig begrunnelse for biblioteket.

I Almpub-prosjektet er vi nå i ferd med å gjøre en tilsvarende undersøkelse. Vi gjorde en surveyundersøkelse i de seks partnerlandene (Norge, Sverige, Danmark, Tyskland, Sveits og Ungarn) i 2017. Nå har vi nettopp gjennomført en undersøkelse blant faglig ansatte i

bibliotekene, og til høsten skal vi gjennomføre en survey blant lokalpolitikere.

En forskjell fra situasjonen for 18-20 år siden og i dag

er at det ikke lenger er så enkelt å definere hvem som er bibliotekar. Da jeg gjennomførte den forrige undersøkelsen, var det enklere: en bibliotekar var en med fagutdanning fra bibliotekskolen eller tilsvarende. Dem var det den gangen ca. 1000 av i norske folkebibliotek. Nå er variasjonen langt større med hensyn til hva slags utdanning de som har ansvar for bibliotekfaglige oppgaver rundt om i norske folkebibliotek har. Da vi i år ba landets kommunale biblioteksjefer distribuere spørreskjemaet til sine ansatte, definerte vi derfor målgruppa slik: ansatte med bibliotekfaglig utdanning eller ansatte med en hvilken som helst utdanningsbakgrunn, som har faglig ansvar for formidling og/eller utvikling av bibliotekstjenester til publikum.

I undersøkelsen fra 2000 ble respondentene presentert for en rekke mulige begrunnelser for folkebibliotek. De fikk imidlertid bare lov å velge en – den som de mente burde stå som selve hovedmålet i en kommunal bibliotekplan. I Almpub-undersøkelsen ble også respondentene presentert for en rekke påstander om hvorfor biblioteket er viktig. Nå skulle de imidlertid ta standpunkt til dem alle ved hjelp av en skala fra 0 til 10, der 0 betyr at den aktuelle begrunnelsen er uten betydning

mens 10 betyr at den er særdeles viktig. Alt i alt var det 12 utsagn som dekket ulike roller, for eksempel

- bibliotekets rolle som formidler av informasjon folk trenger i hverdagen,
- biblioteket som en institusjon som fremmer demokrati ved å formidle informasjon folk trenger for å være aktive samfunnsborgere og ved å være arenaer for debatt,
- bibliotekets rolle som møteplass i lokalsamfunnet,
- dets rolle som formidler av kulturarven,
- dets betydning som en arena som fremmer lik tilgang til kunnskap og kultur,
- dets betydning for nyskaping og kreativitet,
- dets rolle med hensyn til å bygge ned digitale skiller,
- dets rolle som læringsarena,
- dets rolle med hensyn til å fremme integrasjon.

En klar forskjell mellom de bibliotekansatte og dem de skal betjene,

er at bibliotekarene synes alle begrunnelsene – med ett unntak – både er særdeles viktige og langt på vei like viktige. De bibliotekansatte klumper seg sammen i skalaens øvre ende. De fleste begrunnelsene får verdiene 8, 9 eller 10 – altså svært viktige. Stort sett varierer andelen som vurderer de ulike begrunnelsene som så viktige fra 85 til 94 prosent. Bare for tre av de tolv begrunnelsene velger mindre enn 80 prosent av de bibliotekansatte en av de tre øverste verdiene på

skalaen. Det dreier seg om biblioteket som formidler av informasjon brukerne trenger i hverdagslivet, biblioteket som debattarena og bibliotekets rolle med hensyn til å fremme kreativitet og nyskaping.

Respondentene i befolkningsundersøkelsen bruker i langt større grad hele skalaen fra 0 til 10. Rangeringen er imidlertid langt på vei lik. Begge gruppene rangerer bibliotekets rolle som formidler av litteratur og kulturarven, og betydningen av at biblioteket fremmer lik tilgang til kulturelle og litterære opplevelser, som de to viktigste grunnene til å opprettholde en lokal bibliotekjeneste. Dette er tett fulgt av bibliotekets rolle som læringsarena og dets rolle som formidler av samtidslitteratur av høy kvalitet.

Begge gruppene er også enige om at biblioteket som en institusjon som fremmer kreativitet og nyskaping «ved å gi folk mulighet til å utfolde seg og drive med ulike aktiviteter, f.eks. strikkeklubb, lesesirkler, hip-hop-verksted, dikt-lab, lesesirkel og folkeverksted», er blant de minste viktige begrunnelsene. For de bibliotekansattes vedkommende kommer denne begrunnelsen på en desidert sisteplass. Det er nesten dramatisk hvor stor avstanden er mellom andelen som vurderer denne begrunnelsen som svært viktig sammenlignet med den begrunnelsen som kommer på nest siste plass – biblioteket som debattarena. 51 prosent av de bibliotekansatte vurderer folkeverkstedbegrunnelsen som svært viktig, mens 73 prosent vurderer debattarenafunksjonen som svært viktig. I befolkningsundersøkelsen ble også disse to lavest rangert, men der er det debattarenafunksjonen som kommer lavest. 29 prosent av respondentene vurderer den som svært viktig.

På ett punkt skiller de bibliotekansattes og publikums rangering seg markant fra hverandre. Det gjelder påstanden om at biblioteket er viktig fordi det er en viktig møteplass i lokalsamfunnet. De bibliotekansatte vurderer den som svært viktig. Så mye som 89 prosent velger en av de tre høyeste verdiene på skalaen. Vurderingen av møteplassfunksjonens betydning kommer blant fagfolkene svært nær de aller viktigste begrunnelsene, som bibliotekets rolle som formidler av

kulturarven og dets rolle som læringsarena. *I befolkningsundersøkelsen kommer møteplassrollen* på den nest siste plassen sammen med kreativitet, nyskaping og folkeverkstedfunksjonen. Sammenligner vi med tallene fra 2001 er det tydelig at det har skjedd en endring i fagfolkernes holdning som enda ikke ser ut til å ha nådd ut til publikum. Den gang – da fikk man som nevnt bare lov til å velge den aller viktigste begrunnelsen – var det 3 prosent av befolkningen og 2 prosent av bibliotekarene som svarte at bibliotekets rolle som møteplass i

kommunen var den viktigste begrunnelsen for å bruke ressurser på biblioteket. Nå, i 2018, er fagfolkernes vurdering av denne rollens betydning på linje med de begrunnelsene som lå helt på topp i 2001, for eksempel bibliotekets rolle som formidler av kulturarven.

Men her er vi tilbake til et paradoks jeg har omtalt i andre sammenhenger, blant annet en kronikk i Klassekampen i april: Det er ikke nødvendigvis samsvar mellom folks bruk av biblioteket som møteplass og deres faktiske bruk av denne møteplassen. Bruken av biblioteket som møteplass har økt markant for hver eneste måling som er gjennomført de siste tyve årene. Oppfatningen av bibliotekets betydning som møteplass står ikke i forhold til den faktiske økningen i bruken av bibliotek som møteplass. Hvordan kan det paradokset forstås?

De bibliotekansatte ble også presentert en liste med 23 ulike yrker og roller og ble bedt om å beskrive hvilket slektskap de føler med disse ulike rollene. Suverent først kommer roller som kultur- og litteraturformidler. 88 prosent oppga å føle et nært slektskap med den rollen. Deretter følger rollene som ytringsfrihetsforkjemper, kunnskapsforvalter, folkeopplyser og arrangør/evenementsansvarlig. Det kan være overraskende at rollen som lokalsamfunnsutvikler kommer relativt lavt – på linje med rollen som redaktør og etter rollen som sosialarbeider. Og søsterprofesjonene i de andre ABM-institusjonene – rollen som henholdsvis arkivar og kurator – er begge blant dem man føler aller minst slektskap med.

De ansatte ble også spurt om noen av disse rollene representerer kompetanser som de føler mangler i eget bibliotek. Da kom IT-kompetanse på topp, for eksempel kompetansen til en driftsansvarlig eller en web-utvikler. På de neste plassene kom sosialarbeiderkompetanse og kompetanse som fritidspedagog, som ble oppgitt av nesten 25 prosent. Arrangementskompetanse ser det derimot ut til at de fleste føler de har i tilstrekkelig grad, bare 16 prosent oppgir at det mangler i biblioteket. Det er omtrent på linje med andelen som oppgir at de mangler den kompetansen en ordensvakt har (13 prosent) eller kompetanse som lokalsamfunnsutvikler (14 prosent).

Et annet punkt der fagfolk i bibliotek og publikum skiller markant lag, er politiske preferanser. Både i befolkningsundersøkelsen og i undersøkelsen blant bibliotekansatte spurte vi respondentene om hva de ville stemme dersom det var stortingsvalg i morgen. I befolkningsundersøkelsen lå ikke resultatene så langt unna den virkeligheten vi kjenner fra både valg og meningsmålinger. Det var for eksempel 15,2 prosent som sa at de ville stemme FrP, mens 4,2 prosent svarte SV og 3,1 prosent svarte Rødt. I undersøkelsen blant de bibliotekansatte er FrP så å si ikke-eksisterende. Blant dem som har tatt standpunkt, er det 1,2 prosent som sier de vil stemme FrP. Rødt er akkurat like store som Arbeiderpartiet med 20,5 prosents oppslutning blant dem som har tatt standpunkt. Størst er SV med 25 prosents oppslutning. ■

Roboter gir rom for nye oppgaver innen digitalisering

Høyre vil at høyskoler og universitet skal fremme en kultur for deling av læringsressurser. Innen 2025 bør undervisning være digital og delt på nettet, vedtok Høyre på sitt landsmøte. Hvordan de skal gjøre det, vet de foreløpig ikke, ifølge stortingsrepresentanten Peter Christian Frølich som ledet arbeidet med Høyres digitaliseringsuttalelse. I følge Khrono er det heller ikke sikkert at Høyre er helt enig med Høyre. Men det er tydelig at det nå er et moment for å diskutere digitalisering og delingskultur. Da må bibliotekene kjenne sin besøkelsestid.

AV LARS EGELAND

DIREKTØR FOR LÆRINGSSENTER OG BIBLIOTEK VED OsloMet
STORBYUNIVERSITETET, NESTLEDER I NORSK BIBLIOTEKFORENING

I de nærmeste årene kan vi registrere noen trender: Vi vil oppleve robotenes inntog på mange områder som til nå har vært utført av mennesker. Pedagogikken vil endre seg som følge av den teknologiske utviklinga med økt digitalisering. Vi får økt konvergens mellom ulike digitale plattformer og systemer, og flere oppgaver vil bli utført nasjonalt eller globalt framfor lokalt. La oss se nærmere på dette.

Robotenes inntog. Aftenposten melder at Utlendingsdirektoratets robot nå har innvilget den første oppholdstillatelsen i Norge. Lånekassa skal også innføre roboter. Det betyr at saksbehandl

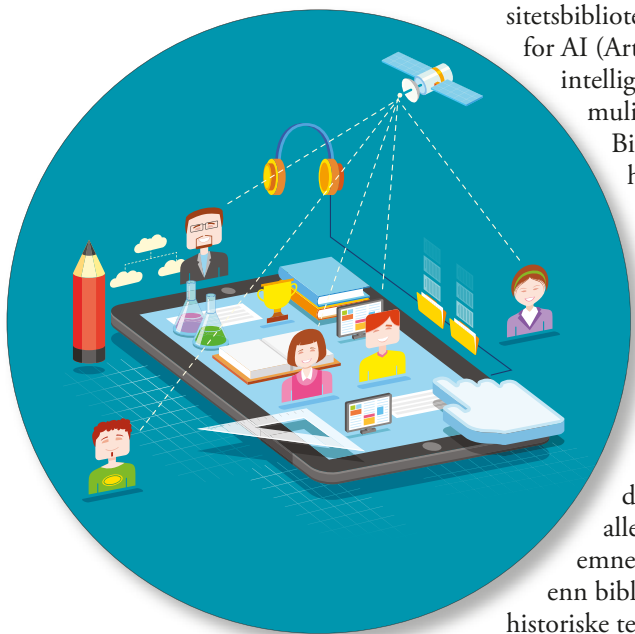
kan kuttes fra mange måneder til minutter. I prinsippet betyr det også at du kan levere søknad og få svar døgnet rundt. Roboten sover ikke. Det er ikke snakk om en fysisk robot som stabber omkring, men om et dataprogram som behandler store mengder data, sammenstiller data fra mange kilder og mer presist enn mennesker kan ta avgjørelser. Slike roboter er på full fart inn i administrasjonen også i UH-sektoren. Sykemeldinger kommer ikke på papir, det blir slutt på å fylle ut timeskjemaer på papir for studentassistenter som skal ha lønn. Særlig økonomi og personalseksjonene vil oppleve en stor grad av automatiserte prosesser og avgjørelser.

Hva med bibliotekene? Ved Universitetsbiblioteket i Oslo har de et prosjekt for AI (Artificial Intelligence – kunstig intelligens) der de skal se på mulighetene i bibliotekene. På Bibsys-konferansen i Trondheim i mars i år ble noen av mulighetene presentert av UiO og Nasjonalbiblioteket. Kunstig intelligens er maskin-læring, dvs man lærer maskinen å trekke slutninger ut fra tidligere avgjørelser. Til forskjell fra mennesker kan maskinen behandle uante datamengder. NBs datamaskiner er allerede i dag i stand til å sette emneord med større presisjon enn bibliotekarer. Å analysere historiske tekster f.eks for å kunne finne

hvem som har skrevet dem, gjennom sammenligning med andre tekster, er en annen mulighet. Gjenkjenning av bilder og produksjon av metadata tilknyttet bilder, er en tredje. Å erstatte katalogbibliotekarer gir innsparing, å gjenkjenne bilder er en ny tjeneste vi ikke klarer manuelt.

Digitalisering og ansvar for egen læring.

Jeg var nylig på Læringsfestivalen som hvert år arrangeres av NTNU. Der samles noen hundre ansatte og studenter fra høyskoler og universitet. Det er hovedsakelig lærere, men også mange bibliotekansatte. Formålet med konferansen er å inspirere, motivere og vise gode, nye og spennende tilnærminger til undervisning og læring i universitets- og høyskolesektoren. I år var temaene bl.a. studentinvolvering, digitalisering, læringsareal. De tre tingene henger tett sammen. Mange av presentasjonene på konferansen handlet om digitale kurs (MOOC-er) og digitale verktøy for å aktivisere studentene. De digitale kursene har oftest liten effekt hvis læreren fortsetter å undervise som før. Det er når læreren endrer måten å jobbe på, at det gir seg utslag i blant annet bedre karakterer og mindre frafall. Det viste blant annet Kari Vikestad Gerhardsen fra OsloMet, som fortalte om virkningene av bruken av en digital kurspakke i anatomi for radiografstudenter. I stedet for at læreren bruker sin begrensede tid sammen med studentene til en enveis forelesning, brukes nå tid

til gruppearbeid med lærerstøtte. Forelesningene har studentene sett på forhånd i det digitale kurset. Det er dette som heter flipped classroom. Evalueringene av undervisningen er at studentene er svært fornøyde. Gjennomsnittlig karakter har gått fra D til B. Anatomi var et fag der mange strøyk, men det er det nesten helt slutt på. Anatomi-kurset er også brukt som tilleggsressurs på andre fag på OsloMet der forbedringene ikke har vært så betydelige. Da er det fordi læreren fortsetter sin tradisjonelle undervisning.

Bedre karakterer med digitale kurs når læreren slutter å forelese.

Anatomikurset er publisert på Bokskapet (<https://bokskapet.hioa.no/>) sammen med 22 andre digitale kurs. Det er Universitetsbiblioteket på OsloMet som er ansvarlig for Bokskapet. Sjølve kurset er laget i et samarbeid mellom faglig ansatte, som Kari Vikestad Gerhardsen og bibliotekets mediefolk, blant annet organisert i prosjektet Moocahuset. Dosent Helge Høivik som leder Moocahuset, har utviklet det han kaller PISA-modellen (presentasjon, interaksjon, samhandling, analyse). A-en sikrer at kurset hele tida oppdateres og holdes ved like med innspill fra lærere og studenter og automatiserte data. F eks forteller redaktør Gabi Hurlen, som er ansvarlig for dette læreverket, at statistikken for en av undervisningsfilmene viste at studentene falt fra etter et minutt. Dermed omarbeidet hun hele filmen til en animasjonsfilm som nå er et av de mest sette filminnslagene. Nå blir anatomi-kurset satt på pensumlister ved universitetene i Tromsø og Bergen.

Sjøl om det tok cirka et halvt årsverk å lage kurset, blir det lite i forhold til at man har spart innleie av eksterne foredragsholdere, og ikke minst ved de økonomiske konsekvensene av at færre stryker. Skal OsloMet nå Høyres mål om digitalisering av all undervisning innen 2025 må undervisning tilsvarende 10.000 studiepoeng digitaliseres. Det må lages opp mot 200 digitale læreverker i året. Det vil gå med minst 50 årsverk. Det høres enormt ut, men er forsvinnende lite med tanke på de ressursene som vi i dag bruker til forskning, utvikling, forberedelser av kurs og de ressursene som er bortkastet når studenter slutter uten å ha tatt eksamen.

På samme måte som bibliotekene har tatt rollen som utgiver av

Vet ikke. Digitalisering, ja takk. Hvordan, vet ikke. Peter Christian Frølich ledet arbeidet med Høyres digitaliseringsuttalelse.

forskningspublikasjoner i sine institusjonelle arkiver, er det naturlig at vi tar rollen som utgiver av læreverker og digitale læremidler. Vi kan kunnskapsorganisering og tilgjengeliggjøring. Vi kan metadata og lagring.

Gratis pensumbøker i høyere utdanning? De digitale læreverkene i Bokskapet er læreverker på samme måte som dagens pensumbøker gitt ut på akademiske forlag. Pensum-begrepet er under diskusjon. Læreboka er under press. Den rød-grønne regjeringen innførte gratis læreverker for den videregående skolen. Nå har leder av Norsk Studentunion Mats Beldo tatt til orde for gratis pensumbøker i høyere utdanning. Han har fått støtte bl.a. fra rektor Curt Rice ved OsloMet.

En studieplass koster ca 300.000 kr i året. Hvis studenten stryker eller slutter, er pengene bortkasta. Pensumbøkene som studenten skal kjøpe sjøl, utgjør en marginal kostnad i forhold til prisen på en studieplass. Hvis gratis pensum gjør at færre studenter stryker, er det fornuftig bruk av penger. Dessuten er finansieringa av pensumbøkene i dag allerede en del av studiefinansieringa som de fleste politiske partier ønsker å styrke. Lån og stipend skal dekke kjøp av pensumbøker. Da kan vi vel bedre studiefinansieringa ved å gjøre pensumbøkene gratis? Et krav om gratis pensumbøker kan være et løft for digitaliseringa ved at det er enkelt å administrere utlån av gratis digitale pensumbøker.

Sammenhengen mellom digitalisering, studentinvolvering og lærings-

areal. Læringsfestivalen i Trondheim handlet altså om digitalisering, studentinvolvering og læringsareal. Digitaliseringa kan øke studentenes involvering både gjennom de digitale verktøyene, men også ved å frigjøre læreren fra forelesning til interaksjon med studentene. Dette stiller nye krav til læringsarealene. Vi trenger færre store auditorier og flere store og fleksible arbeidsområder med flatt gulv. Det er viktig å ha ressurser tilgjengelig for studentene i disse arbeidsområdene. Det kan gjelde teknisk utstyr og infrastruktur, men også mennesker som kan veilede. Biblioteket er et slikt arbeidssted i den digitale tidsalderen.

Hva har digitaliseringa med roboter

å gjøre? Ikke mer enn at begge deler viser at gamle arbeidsmåter er i endring. En del arbeidsoppgaver vil forsvinne, men samtidig får vi nye. Det er ikke nytt med automatisering i bibliotek: automatiske utlånsprogrammer i stedet for papirkort, brukervennlige søke-systemer, automater for registrering av utlån. Alt dette har gjort at produktiviteten har økt, men det er ikke blitt behov for færre bibliotekarere. Framtidig automatisering vil gjøre en del manuelle operasjoner overflødige, samtidig som vi får utført tjenester som vi ikke tidligere kunne utføre. Arbeidstid fra manuelle operasjoner vil gjøre det mulig å utvikle nye tjenester. Bibliotekets fokus bør være på hvordan vi kan vri tjenestene fra manuelle operasjoner til å styre nye avanserte brukertjenester. ■

Lars Egeland skriver i Bok og Bibliotek på egne vegne.

Ikke kjedelig. Litteraturforskning kan gi glede når den formidles på den riktige måten, mener professor Erik Bjerck Hagen, Universitetet i Bergen.

Litteraturforskning som gir glede

I Bergen Offentlige Bibliotek sin nye serie «Litt.vit. light», var den kjente litteraturprofessor og nestor Erik Bjerck Hagen først ut. Tittel på forelesningen var «Lesegledens plass i forskningen», der faktorer som fremmer eller hemmer leseglede skulle identifiseres.

AV AUD GJERSDAL
FRILANSJOURNALIST

– Det skulle være enkelt å bli glad, ikke bare av litteratur, men også av forskning på litteratur, sier han, og ser utover de mange tilhørerne som fant veien til Musikkavdelingens noterom denne kvelden i april.

Forskerpraksis som gledesdreper.

– Er det noe ved forskningen som er gledesdrepende? spør han, og peker så på hvordan konform, kjedelig og forknytt argumentasjon kan ha denne effekten. Det samme gjelder gjentakelser, og bruk av klisjeer. Forskere kan være for preget av moteriktige teorier om hva litteratur er eller bør være. Få

litteraturvitenskapelige skrifter ser dessuten ut til å være skrevet ut fra glede, men heller gammel vane, plikt, irritasjon eller ekshibisjonisme. Alt dette er med på å drepe leseglede.

Kunnskap om forfatteren, derimot, gir glede. Bjerck Hagen peker på at det i 80- og 90- tallets litteraturforskning var et forbud mot å drive det som kalles historisk-biografisk metode.

– En slik metode har knapt eksistert. Det som eksisterte var interessen for forfattere, og det ved deres liv som kan ha bidratt til at verket er blitt som det er, sier han, og gjentar at slik kunnskap om forfatteren gir glede.

– Hvorfor skal vi nekte oss en slik glede? Et verk må aldri forveksles med utelukkende tekst. Dette var de fortsatt innflytelsesrike amerikanske nykritikernes store feilgrep – de reduserte det litterære verket til kun tekst, sier han.

Litterær kvalitet. Kanskje den viktigste kilde til leseglede, er følelsen av litterær kvalitet. Dette er en særegen følelse som en må lære seg å gjenkjenne. Bjerck Hagen siterer filosofen David Hume, som beskriver denne følelse som en «behagelig melankoli som av alle følelser er en mester i å fremme sosiale dyder som vennskap og kjærlighet». En

skulle da kanskje tro at spørsmålet om hva som gjør litteratur god, og hvordan denne kvaliteten kan beskrives, blir viktige tema i litteraturforskningen. På slutten av 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet, var temaet imidlertid fraværende eller underkommunisert.

– Hvis vi skal besvare spørsmålet om kvalitet, kommer vi ikke unna det usikre og skjøre eksperiment om introspeksjon. Her spør en seg selv: Liker jeg dette, hva føler jeg nå, og hvordan liker jeg dette? Vi må kjenne oss selv som bærer av et litterært selv som besitter en litterær følelse, et indre termometer som forteller oss når noe er litterært kaldt, varmt eller i nærheten av null, sier han og viser til en mindre god litteraturvitenskapelig tradisjon, nemlig jakten på det litterære. Denne jakten har i Norge pågått siden Welhavens dager og ble intensivert i litteraturteoriens glansperiode 1975-1995.

– Jakten på det litterære styrte unna

det som burde være dens eneste mål. Litteraritet burde defineres som kvalitet, og kvalitet er mange ting med utallige fremtredelsesformer som alle skaper litterær glede, sier han.

Genuin tenkning. Også teori kan skape glede. – Det er dessverre velkjent at litteraturforskere ofte refererer til filosofer på sviktende grunnlag, eller at de fordyper seg i en filosof uten å kjenne så mye til andre filosofer eller til filosofihistorien. En annen feil er at de tror filosofer best gir oss læresetninger og standpunkter. Men det filosofen mest og best lærer oss er at vi må tenke selv, understreker Bjerck Hagen.

Immanuel Kant forsøkte å etablere den litterære dommen som en subjektiv, men interesseløs og allmenngyldig dom. Platon lærte oss den sokratiske metode, mens Aristoteles i boken «Poetikken» viser at etterlikning er utgangspunktet for å tenke om litteratur. René Descartes

har bidratt med sin metodiske tvil. Hume med sin skeptisisme, og William James destabiliserer all sannhetsteori, inklusiv sin egen.

– I alt dette kastes vi tilbake til oss selv som tenkende, vi forsvinner ikke inn i ferdig oppstilte tenkemåter, sier han, og viser til den amerikanske litteraturs gudfar Ralph Waldo Emerson, som i 1841 skrev essayet «Self-Reliance», som handler om å stole på seg selv.

– Det beste vi kan si om gamle kjenninger som Moses, Platon og Milton, er at de lot bøker og tradisjoner fare. De brydde seg ikke hva andre mennesker tenkte, men hva de selv tenkte, siterer Bjerck Hagen, og peker på at det i Emersons ånd burde være mulig å få liv i litteraturteorien. Så litteraturteoretisering kan gi glede, dersom den er genuin tenkning. Og litteraturen selv gir jo glede, i hvert fall når den er god, avslutter han. ■

Arkitekthjelp

Aat Vos, arkitekten bak biblioteker som BibloTøyen og nye Stovner bibliotek, var nylig på besøk i Kvæfjord i Troms for å hjelpe til med planleggingen av Myldrehuset. Vos karakteriserer prosjektet som et pilotprosjekt, i og med at Myldrehuset ikke bare skal være et bibliotek, men også folkeverksted, møteplass, studiested og frivillighetssentral. Pilotprosjektet byr også på noen utfordringer: «Man må bruke de ressurser man har i bygda. Myldrehuset skal være en omskaping av en del offentlige tjenester i et hus hvor man kan lære, men også dele. Dette er de største utfordringene, men det er også en utfordring å få folk til å forstå at dette er viktig», forteller Vos til Bladet Vesterålen (blv.no). ■

Kari Margrethe Bjørklund fra Nordtvet biblioteks venner gratulerte med nyoppusset bibliotek

Nyåpning på Nordtvet

Endelig er Nordtvet bibliotek i Oslo ferdig renover, og avdelingsleder Eli Follerås ønsket stolt velkommen til den offisielle gjenåpningen. «Tenk at dette biblioteket har vært på nippet til å bli lagt ned tre ganger. Men hver gang har lokalbefolkningen tatt affære og sagt klart ifra at: nei, nei – ikke rør biblioteket vårt», forteller Follerås til Groruddalen.no.

«Og det har gitt resultater. Ikke bare at vi for lengst har fått beholde biblioteket, men også fått pusset opp og gjort biblioteket mer tilgjengelig ved å holde det meråpent, fra syv om morgentil elleve om kvelden. En stor dag», slår hun fast. ■

*«You ask me how I feel
I said my heart was like a wheel
Why don't you listen to it sometime
I've walked upon the moors
On many misguided tours
Where Emily, Anne and Charlotte
Poured their hearts out
And what did they know
What could they know about love
Or anyone know about love.»*

Anne Brontë, tegnet av søsteren Charlotte.

Kate & Anna McGarrigle (1982)

Anne, den modige

Slik lyd verset i den fengande pop-låten «Love over and over» av Kate og Anna McGarrigle. Midt i dei melodiose rytmane kjem ei helsing til dei tre Brontë-søstrene: *Emily, Anne and Charlotte*. Emily Brontë hadde vore representert på pop-listene nokre år tidlegare, med Kate Bush og «Wuthering Heights», men dette er truleg ein av dei

få gongane minstesøstera Anne har vore pop. Og denne gongen er det Anne det skal handla om. Ho som nok gjorde minst ut av seg av dei tre, men som var den klart modigaste i val av tema i hovudverket sitt: *The Tenant of Wildfell Hall*.

«[Hos] meg er smil og tårer omtrent det samme; ingen av dem er begrenset

til bestemte følelser: jeg gråter ofte når jeg er lykkelig, og smiler når jeg er trist» (Brontë: 2016: 157), seier den kvinnelege hovudpersonen til Gilbert Markham. Mr. Markham vil kunne karakteriserast som hovudpersonen i boka, sidan det er han som fortel historia, det er likevel ingen tvil om at det er Helen, også kjent som Mrs. Graham, som er vår eigentlege

helt i *Kvinnen på Wildfell Hall*. Det er også i stoffet som er fortalt frå hennar synsvinkel, hennar dagboksnotat og brev, at boka verkeleg lev. Boka er elles særst godt omsett av Peter Fjågesund og med eit lærerikt etterord, som eg kjem attende til.

Eg dykka ned i *The Tenant of Wildfell Hall* denne påsken og løfta ikkje hovudet før etter tre dagar, då boka var ferdiglesen. Eg hadde leseabstinens. Kva skulle eg lese no? Heldigvis ramla eg over ei bok av Jane Austen som eg ikkje hadde lese før, *Mansfield Park*. Og eg vil dvele litt ved Austen, for det er interessant å kikke på Anne Brontë frå Jane Austens synsvinkel. Eg er ein stor fan av Jane Austen, og synst både bøkene og karakterane er geniale. Men dei handlar alltid om det same: korleis skal den kvinnelege hovudkarakteren bli godt gift, og såleis lukkeleg. Det er alltid krise på ulike plan, før trådane vert samla til slutt og alt ser ut til å gå godt for vår kvinnelege helt og ikkje fullt så godt for dei mindre sympatiske karakterane i boka. Anne Brontë, på si side, inviterer oss inn i eit ekteskap etter at den første gleda har lagt seg. Ho viser oss ei bakside som for samtida var høgst sjokkerande, ikkje minst då det vart kjend at det stod ein kvinneleg forfattar bak verket. Vår kvinnelege hovudperson Helen gifter seg med den manipulerande Arthur Huntingdon. Mr. Huntingdon er den type mann som ikkje nektar seg noko. Han forsvinn til London, somme tider eit halvt år om gongen og let Helen vere aleine heime med eit nyfødt barn. Der lev han eit utsvevande liv i månadslange fyllekuler finansiert på kreditt og omgitt av ei rekke tvilsame kompisar. Mr. Huntingdon innleiar til og med eit seksuelt forhold med ei gift kvinne, medan ho er gjest i heimen deira. Eg trur ikkje eg kjem på noko område kor vår kvinnelege hovudperson ikkje vert fornedra av mannen sin. På eit punkt seier ho: «[W]ill you let me take our child and what remains of my fortune, and go?» (Brontë 2016: 360). Det får ho sjølv sagt ikkje lov til, då det vil bringa skam over mannen, og endå større skam over ho sjølv. Helen rømmer likevel til slutt og tek dekknamnet Mrs. Graham og fortel at ho er enke. Det er her forteljinga i boka vår startar, der den mannlege hovudpersonen og forteljaren Gilbert Markham meir eller mindre mot sin vilje vert dratt mot Mrs. Graham. Og etter kvart får han kjennskap til

forhistoria, den vår kvinnelege hovudperson gjer alt ho kan for å halda skjult for omverda.

Det er fyrst i dei seinare åra *The Tenant of Wildfell Hall* har blitt løfta fram og fått den statusen den fortener. Kvifor vart boka gløymt og neglisjert i så mange år? Det anerkjente litteraturoppslagsverket *Verdens litteraturhistorie* (Hertel:1988) gir oss nokre svar. Både Charlotte Brontë og Emily Brontë får kortfatta og informative artiklar om hovudverka sine, medan minstesøster Anne nærmast vert forbigått. Om henne står det i eit lite oppslag i marginen: «fulgt av Annes *The Tenant of Windmill Hall* (1848) om den ulykksalige broren» (Hertel: 1988: 146), og det er alt som står. Merk at til og med tittelen på hovudverket til Anne Brontë er skrive feil, det skulle vore *The Tenant of Wildfell Hall*. Ei hovudkjelde for at Anne så lenge har vore i skuggen hjelper Peter Fjågesund oss å finne i sitt glimrande etterord av den norske utgåva. Saman med dårleg omtale i samtida, så gjekk storesyster Charlotte aktivt inn for å få boka gløymt. Interessant nok selde boka svært godt, heile fyrsteopplaget vart rive vekk i løpet av få veker. Publikum vart kan hende pirra av den negative kritikken?

Charlotte Brontë skriv følgande i forordet til 1850-utgåva av Emily Brontës *Wuthering heights*. «The Tenant of Wildfell Hall» by Acton Bell, had likewise an unfavorable reception. At this I cannot wonder. The choice of subject was an entire mistake. Nothing less congruous with the writer's nature could be conceived. The motives which dictated this choice were pure, but, I think, slightly morbid...» (Brontë: 1994: 9) Og slik held ho fram. I løpet av ei dryg halvside begår Charlotte Brontë karakter-drap både på forfattarsøstera sjølv, men også på hovudverket hennar som alt i alt var «an entire mistake.» Om søstera skriv ho «she hated her work». Det som var eit sjokkerande verk for samtida, var tydelegvis også for mykje for ei fornuftig storesøster.

I *Verdens litteraturhistorie* står det at boka til Anne handlar om broren Branwell. Dette er ei forenkling, men broren Branwell levde skandaløst og svært lite tenleg for resten av familien. Han misbrukte både alkohol og narkotika og innleia dessutan eit forhold til ei gift prestefrue. Det kan vere at

Charlotte følte at Anne retta søkelyset mot ein skandale ho sjølv helst ville la vere å tenkje på. Boka har i dei seinare åra blitt løfta fram som ein av dei første verkelege feministiske romanane. Dette mellom anna fordi Anne Brontë så kjøleg og presist skildrar dei praktiske og kjenslemessige konsekvensane av utruskap, sett frå ein kvinneleg synsvinkel. Men også fordi Mrs. Graham, slik ho er representert i starten av boka, er ei viljesterk kvinne som vågar snakka mot vedtekne maskuline sanningar.

Emily Brontë skriv om kjærleik som er sterkare enn døden i *Wuthering Heights* og Anne Brontë skriv sannferdig om eit djupt destruktivt samliv i *The Tenant of Wildfell Hall*. Den eine søstera Emily døydd 30 år gamal, medan Anne døydd 29 år gamal. Ingen av dei hadde noko kjærleikserfaring som er kjent. Likevel gir dei seg i kast med store tema og med ei veldig kraft. Og eg må seie det kjennest sant, sjølv om det til tider kan vere ekstremt. Eg vil la Anne avslutte det heile. I sitt korte liv rakk ho den vesle gleda av å kunne skrive eit etterord til andreutgåva av hovudverket sitt. Her forsøker ho å imøtegå noko av kritikken boka hadde blitt møtt med og skriv: «Jeg ønsket å fortelle sannheten», [...] «for sannheten formidler alltid sin egen moral for dem som er i stand til å motta den. Men ettersom den kostelige skatten altfor ofte befinner seg i bunnen av en brønn, kreves det litt mot å dykke etter den.» (Fjågesund: 2016: 614.) ■

Kjelder

Brontë, Anne (2016): *The Tenant of Wildfell Hall*. London: Vintage Books.

Brontë, Anne (2016): *Kvinnen på Wildfell Hall*; oversatt og med etterord av Peter Fjågesund. Oslo: Bokvennen.

Sekundær litteratur:

Brontë, Charlotte (1850): Biographical notice of Ellis and Acton Bell *I Wuthering Heights av Emily Brontë* (1994). London. Penguin Books.

Fjågesund, Peter (2016): Etterord *I Kvinnen på Wildfell Hall* av Anne Brontë. Oslo. Bokvennen.

Hertel, Hans (red.) (©1988): *Verdens Litteraturhistorie*: Redaksjon; Hans Hertel; Billedredaksjon Hans Hertel i samarbeid med Bodil Bierring. Oslo: Gyldendal.

McGarrigle, Kate (1982): *Love over and over I: Love over and over av Kate & Anna McGarrigle*. [London]: Polydor. Tekstutdrag henta frå elektronisk kjelde: <https://genius.com/Kate-and-anna-mcgarrigle-love-over-and-over-lyrics> [Lesedato 06.05.2018]

Bibliofil er med overalt

Bibliofil i ny drakt – utvikles med nytt brukergrensesnitt tilpasset alle typer skjermer for smarttelefon, nettbrett og vanlige arbeidsstasjoner.

Bibliofil har alltid vært ledende i utviklingen av nye løsninger for bibliotekene i Norge. Dette har vi fått til bl.a. fordi vi har kreative kunder som utfordrer oss, kunder som stadig er på jakt etter løsninger som kan forenkle arbeidshverdagen. Vi lager løsninger som sparer tid og ressurser og gjør bibliotekene i stand til å gi bedre service til lånerne.

Ta med deg Bibliofil rundt i biblioteket, på bussen eller i et foreningsbesøk!

2018 byr på spenstige nye løsninger i Bibliofil.

**BIBLIOTEK
SYSTEMER**

Bibliotek-Systemer As | Postboks 2093 | 3255 Larvik
Tlf: 33 11 68 00 | firmapost@bibsyst.no | www.bibsyst.no

Leiar.....	1
IFLA Global Vision: Torbjörn Nilsson.....	2-3
Heidi Hovemoens glasskule.....	4-5
Notiser.....	6-7
Medlemsintervjuet.....	8

Leiar Å DRA EIT FELLES LASS

Den internasjonale bibliotekorganisasjonen IFLA har tatt initiativ ein felles bibliotekvisjon – IFLA Global Vision. I fjor haust blei bibliotekarar over heile verda oppfordra til å stemme over kjerneverdier og peike på utfordringar framover for bibliotek. Rundt 360 norske bibliotektilsette deltok, og over 22 000 globalt. IFLA har laga ei oversiktleg report summary der du kan lese ti høgdepunkt bibliotek er gode på, og ti utfordringar vi må ta tak i. Eg oppmoder alle til å sjå korleis desse kan relateres til din skole, kommune eller fagområde.

Alle bibliotekleiarar bør løfte resultatane fram. De må vise eigarane og brukarane at bibliotek har ein funksjon utover det å låne ut bøker. Biblioteka kan ha ein instrumentell rolle i å myndiggjere innbyggjarane og få gode lesarar. Biblioteka er digitale kunnskapssenter og berarar av kulturarven. Og til sjuande og sist: Eit synleg bibliotek har ein synleg biblioteksjef. Ein synleg biblioteksjef leier eit synleg bibliotek.

I fjor vart det arrangert IFLA Global Vision-workshops på sju kontinent, inkludert Antarktis (!), for å kome fram til kva for kjerneverdier som skulle stemmest over i nettskjemaet. Eg var med på workshop i Madrid. Det slo meg kor likt vi eigentleg tenker. Likevel var det forskjellar. Sjølv om måla var klare, kunne vegen vi ønska å gå fram vere ulik.

Ytringsfridom og intellektuell fridom er

høgt prioritert over heile verda. Samtidig vart det tydelig for meg at det som er ytringsfridom i Noreg, ikkje er det same som ytringsfridom i Russland. Ein russisk kollega sa under diskusjonane om til dømes debattar i bibliotek «Vi kan jo ikkje drive med politikk i biblioteket». Eg spurde kvifor vi ikkje skulle kunne diskutere politiske spørsmål, og fekk til svar at det var ikkje vår kjerneverdi, og at biblioteket skulle vere ein nøytral stad.

Skal bibliotek vere ein nøytral stad?

Som norsk bibliotekar blir eg audmjuk når eg høyrer om forholda bibliotekarar i Tyrkia arbeider under. Under Erdogans regime har det vore vanskeleg å vite kven ein kan stole på, kven som mistenkeleggjer deg som bibliotekar, og kven du kan spele

på lag med. Særleg universitetsbibliotekarane har hatt vanskelege kår. Det er også forskjellar i Norden. I Sverige har ein vore meir tilbakehaldne til å ha politiske debattar i biblioteka. Fleire bibliotek har hatt ønske om å ha ein debatt, men har droppa det når dei har fått protestar. Det gjeld særleg rasisme- og innvandringsspørsmål.

Framtidsvisjonane for biblioteka varierer frå land til land og frå bibliotek til bibliotek. Noko har vi likevel felles, og det er IFLA Global Vision. Bruk det som eit kart over korleis vi kan drive gode bibliotek for framtida. Bibliotektilsette frå heile verda har deltatt i dugnaden. Det er eit kvalitetsstempel i seg sjølv!

Mariann Schjeide
Mariann Schjeide

IFLA Global Vision: - DET ER DETTE VI MÅ JOBBE MED

Torbjörn Nilsson sier at alle på bibliotekfeltet bør prioritere IFLA Global Vision. De store spørsmålene må omgjøres til handling.

TEKST: KRISTIN STORRUSTEN

Torbjörn Nilsson,
biblioteksjef i Malmö
og medlem av IFLA
Governing Board

- Vi er enige om kjerneverdiene. Det er de tradisjonelle verdiene om at biblioteket har all kunnskap og informasjon samlet. Legg merke Freedom of expression: Dette ligger lavt i Europa. Det må ikke tolkes som uviktig, men at det ikke beskrives som kjerneverdi.

Den internasjonale bibliotekforeningen IFLA har laget en *report summary* som viser ti høydepunkter og ti utfordringer for biblioteksektoren fremover. Dette er langt fra tung lesning.

- Det er en fantastisk survey med så mange svar fra så veldig mange bibliotek. Det betyr at det er sannheten som kommer fram, fordi alle har fått uttrykke sine meninger. Faktisk er vi ganske samstemmige, sier Nilsson.

Sjefens ansvar

Torbjörn Nilsson er aktiv i den internasjonale bibliotekpolitikken gjennom IFLA Governing Board. Han synes det er trist at mange bibliotekfolk ikke kjenner til hva IFLA jobber med i det hele tatt.

- I det minste burde alle biblioteksjefer ta et ansvar for å prate med sine ansatte om

spørsmålene som løftes i Global Vision. Biblioteksjefer må finne ut hvordan de kan formidle det på en slik måte at medarbeiderne finner det verdifullt. Dette handler i bunn og grunn om hvordan man ser på jobbet sin. Hver biblioteksansatt er viktig for ytringsfrihet, likestilling og det demokratiske samfunnet. Det er avgjørende for at kjeden henger sammen.

- Oppdraget for bibliotekene er å arbeide for bedre kunnskap, høyere utdanningsnivå og bidra til at mennesker kan bidra i demokratiet. Da må alle som kan påvirke ta ansvar for at det er gøy å jobbe med slike spørsmål. Det holder ikke at bare IFLA gjør noe. Alle må ta tak i disse spørsmålene og gjøre dem til sine. Dette er en kampanje, men som også gjelder for alltid. Det er jo i grunnen dette vi skal jobbe med?

Intellektuell frihet

Intellectual freedom, tankefrihet, nevnes som den første utfordringen i rapporten.

- Legg merke til at i Skandinavia vektet vi ytringsfrihet høyere enn i resten av Europa. Jeg tenker at trusselen mot tankefrihet er mer påtagelig i land som Polen og Ukraina. Dette er land med press mot at bibliotek skal jobbe for ytringsfrihet.

Hva tenker du at de nordiske landene kan bidra med i denne sammenhengen?

- I Norden har vi intellektuell frihet. Noen ganger kan vi tenke at våre problemer er store, men de er ingenting mot hva de møter i andre land. Det finnes en rekke kanaler – aviser, podkaster – og det kan etableres flere uten trussel. Dette skal vi være stolte av og prate høyt om i våre land, men vi må ikke være naive og tro at vi er verdensmestere.

Det pluralistiske biblioteket

Jeg har hørt noen si at man skal ha rett til ikke å bli krenket i biblioteket. Et bibliotek kan jo inneholde alle slags bøker fra alle slags

WHAT ARE THE CORE VALUES OF LIBRARIES?	Denmark	Finland	Iceland	Norway	Sweden	Scandinavia	Europe
Equal and free access to information and knowledge	1	1	1	1	1	1	1
Commitment to dissemination of information and knowledge	2	2	2	4	3	2	2
Freedom of expression	7	5	5	3	4	5	9
Commitment to community engagement and empowerment	5	7	8	7	5	7	6
Protection of cultural heritage and memory	8	6	3	6	7	6	3
Diversity and inclusion	4	4	4	2	2	3	5
Dedication to learning	3	3	6	5	6	4	4
Professionalism and ethical conduct	9	8	7	8	9	8	8
Spirit of collaboration	10	10	9	10	10	10	10
Embracing the shift to digital	6	9	10	9	8	9	7

politiske retninger. Tror du at konsepter som *trigger warnings* (advarsel før man møter materiale som kan være traumefremkallende) kan true tankefriheten også i nordiske bibliotek?

- Ja, det er en utfordring. Vi mener jo at alle skal ha rett til å ytre sin mening, men så er man kanskje ikke enig med den som skal stå på talerstolen. Derfor er det viktig å kjenne til hva vi har i bunnen for våre vurderinger. Det er ikke lov å ikke kjøpe inn en bok fordi «den er udemokratisk». Det er prøvd i det svenske rettsvesenet at bibliotekarer ikke kan si at de ikke vil kjøpe inn bøker fordi de er støtende.

- Vi har også utfordringer med pålitelig informasjon. Gjennom internett og digital informasjon får vi konsepter som fake news, informasjonsbobler og rykter. Det er vanskelig å vurdere informasjonen, og som bibliotek finne ut hvilke stemmer og hvilke kanaler man skal betale for med offentlige kroner. Jeg synes utfordringene knyttet til intellektuell frihet er det mest spennende i IFLA Global Vision. Det er ikke så lett, rett og slett. Vi må være pluralistiske og kjempe for mangfoldet.

Å innlemme alle i demokratiet

- En del av det å jobbe med intellektuell frihet er også at de som jobber på biblioteket speiler brukerne på riktig måte. En forutsetning for å

ta del i den demokratiske debatten er at man får tilgang til informasjon. Det er selvfølgelig vanskeligere for en som kommer som flyktning fra et annet land, med et annet morsmål. Biblioteket må støtte demokratiet ved å formidle til disse gruppene.

Slik jeg ser det har det norske bibliotekvesenet ikke vært opptatt av å rekruttere fra flerspråklige miljøer. Hva tenker du om dette?

- Her i Malmö arbeider ledelsen aktivt for å ansette flerspråklige personer som kjenner til språkområder vi vil satse på. At alle mennesker kjenner seg velkomne og kan bruke biblioteket er utrolig viktig. Man skal ikke få dårligere tilgang fordi man ikke snakker svensk, norsk eller engelsk. Biblioteket må jobbe relasjonskapende. Vår oppgave er å skape mening for ulike grupper, enten det er unge, gamle, jenter, gutter – i det hele tatt. Vi må bygge så mange relasjoner det bare går i vårt lokalsamfunn. Biblioteket skal fasilitere lokalsamfunnet. Det kan vi gjøre ved at alle får holde sine arrangementer hos oss. Det gir en balanse.

- Vi hadde nylig en arabisk bokmesse her i Malmö. Det var veldig spennende. Det er over 25 000 som snakker arabisk bare i Malmö. Biblioteket skal være for alle. Det betyr at vi må passe på at vi har bøker, personale, arrangementer, Facebook-informasjon tilgjengelig for disse gruppene. Det er en viktig del av den intellektuelle friheten.

IFLA Global Vision

Initiativ fra den internasjonale bibliotekforeningen. Målet er å skape et felles «veikart» for hele den globale biblioteksektoren.

I 2017 ble det gjennomført en online-spørreundersøkelse. 22 000 bibliotekfolk fra 190 land på alle sju kontinenter har svart. Disse resultatene skal nå omformes til handlingsplaner og strategier for gjennomføring.

Les rapporten og se hvordan du kan engasjere deg på ifla.org/node/11905

Å SE INN I GLASSKULA

Med innspillene til ny kulturmelding ble vi bedt om å se 20 år inn i framtida. 20 år er like lenge som jeg har jobbet innenfor folkebiblioteksektoren. Kan jeg bruke den erfaringen for å spå bibliotekenes framtid?

Heidi Hovemoen, fylkesbiblioteksjef i Akershus og hovedstyremedlem i Norsk Bibliotekforening

Som hovedstyremedlem og leder av et fylkesbibliotek blir jeg stadig utfordret i ulike sammenhenger. "Hvordan ser morgendagens bibliotek ut?" spør de. Jeg tenker at jeg ikke en gang vet *når* morgendagen er.

Det har skjedd masse på de tjue årene jeg har jobbet i sektoren. Den største og sikkert mest merkbare endringen - både for dem som jobber i bibliotekene og for brukerne - handler om arrangementer og andre aktiviteter i bibliotekene. Utover det har bibliotekbrukeren fått mulighet til å låne e-bøker og andre digitale kunnskapskilder. Ikke minst har nye tanker om bibliotekrommet preget arbeidet vårt gjennom flere år.

Bibliotekarrollen er i endring også. Aktiv formidling betinger at vi jobber annerledes, mer kreativt og profesjonelt når vi møter et publikum. På medlemssidene i Bok og Bibliotek i forrige nummer var Jimi Thaule inne på hvordan blant annet kunstig intelligens vil kunne påvirke bibliotekarrollen ytterligere i

årene som kommer. Dette er spennende tanker!

Den beste måten å forutsi framtida på, er å finne den opp

«**Den beste måten** å forutsi framtida på, er å finne den opp». Det sa Alan Kay allerede i 1971. På mange måter tenker jeg at han har rett i påstanden sin. Det er jo akkurat det vi gjør når vi tester ut nye arbeidsformer, utvikler nye tjenester, lytter på de som benytter seg av bibliotekenes tilbud og forsøker å

få de som ikke bruker oss til å si noe om hva bibliotekene kan være inn i framtida.

Samtidig gjør vi ikke dette uten å ta høyde for den generelle samfunnsutviklinga. Vi snakker blant annet om globalisering, demografiske endringer, ny teknologi, digitalisering og nye måter å innhente kunnskap på. Satt i sammenheng med enkeltmenneskets evne til å lese og forstå, til å kommunisere på flere språk, digital kompetanse og evne til kritisk tenking og kildekritikk, mener jeg vi er inne på sporet av hva som vil prege morgendagens bibliotek.

Om jeg nå skal driste meg til fem helt konkrete punkter, blir det disse:

1. Lokalsamfunn

Bibliotekene vil få (gitt at vi benytter muligheten) en langt større rolle i utviklingen av gode lokalsamfunn. I vår globaliserte og digitaliserte verden vil møteplassfunksjonen bli stadig mer viktig. Samtidig må bibliotekene vise at de er relevante for flere. Det er ikke uten grunn at nye Asker kommune fra 2020 plasserer biblioteket inn under programområdet Medborgerskap. Det signaliserer noe langt mer enn «bare» å være et bibliotek.

2. Brukerinnflytelse

Og apropos medborgerskap. Jeg tror at brukerne vil få større innflytelse på hva som skal skje i bibliotekene. De vil bli invitert inn på helt andre premisser og får selv bestemme i større grad enn i dag. Satt på spissen handler det om legitimitet. Om mine skattepenger skal finansiere offentlige bibliotekstjenester, vil jeg være med på å bestemme hva som skal skje der.

3. Papirboka

Bibliotekene vil ikke hive ut papirboka med det første, og bibliotekansatte vil fortsatt jobbe hardt med å fremme leselyst. Gjennom leselyst får vi lesekompetanse og gjennom lesekompetanse forstår vi verden bedre. Tilgang til digitalt innhold som bibliotekene kan tilby blir større (krysser fingre!) men jeg tror altså at papirboka består i mange år framover. Kall meg gjerne gammeldags.

4. Digital kompetanse

Hvis bibliotekene klarer å benytte muligheten,

vil de legge enda mer vekt på å legge til rette for opplæringstilbud innenfor digital kompetanse, opplæring i ny teknologi, kildekritikk og navigering i et samfunn preget av informasjonsoverflod og falske nyheter.

5. Gøyal teknologi

Den vidunderlige nye verden, eller ny teknologi om du vil, vil tas i bruk for å støtte opp om arbeidsprosesser i bibliotekene, for eksempel ved bruk av kunstig intelligens. Teknologien vil samtidig gi nye muligheter for interaktiv formidling. Det blir gøy!

Kjernen i det vi arbeider med i dag, vil bestå.

Vi skal gjøre kunnskap tilgjengelig for alle, fremme leselyst og ferdigheter, være møteplass og bidra til et felleskap basert på likeverdighet og kulturelt mangfold. Samfunnsoppdraget vil være det samme, men måten vi kommer til å gjøre det på, vil være annerledes.

På landsmøtet i Norsk Bibliotekforening 14. mars sa direktør for Deichmanske bibliotek, Knut Skansen, noe klokt. *I en digital tid må vi fortelle historien om bibliotekene på nytt.* Det tror jeg han har helt rett i. Innspillet hans tok vi også med i handlingsprogrammet for den kommende toårsperioden. Med andre ord må vi evne å spisse budskapet om bibliotekets rolle i et langsiktig perspektiv.

Om 20 år nærmer jeg meg pensjonsalderen.

Historien vil vise om de fem punktene står seg, eller om jeg snubla i forsøket på å si noe fornuftig om morgendagens bibliotek. Uansett, jeg sier det med Darwin: Det er den som best tilpasser seg forandringer, som overlever. 🐦

Bildeserie "Boken kommer" fra Deichmanske bibliotek. Bibliotekar Anne Grethe Hedemann. Fotograf: Leif Ørnelund, 1969. Bildene eies av Oslo Museum og er CC-lisensiert. Du finner dem på oslobilder.no.

Det 77. norske bibliotekmøte arrangeres 18.-20. mars 2020 i Haugesund. Velkommen!

Norsk Bibliotekforenings spesialgruppe for medisin og helsefag (SMH) har fått nytt styre. Les om dem og arbeidet deres på smh.no

Videreutdanning i pedagogikk og veiledning for bibliotekarer

Studieåret 2018-19 tilbys videreutdanning i pedagogikk og veiledning for bibliotekarer ved Høgskolen i Innlandet, studiested Elverum. Mange bibliotekarer i skole- og fagbibliotek har undervisningsoppgaver og veileder i tillegg brukere med ulik grad av informasjonskompetanse. Denne videreutdanningen er skreddersydd for bibliotekarer som ønsker fordypning i begge disse rollene. Studiet er samlingsbasert med fire samlinger á to dager.

Søknadsfrist: 1. juni 2018

Nasjonal bibliotekdag 1.9.2018: INVITER EIEREN

Norsk Bibliotekforening oppfordrer alle bibliotek til å invitere en politiker eller rektor inn i sitt bibliotek på Nasjonal bibliotekdag.

TEKST: KRISTIN STORRUSTEN

Politikerne ønsker seg en god sak

Vi vil at politikerne deler bilder og innhold om bibliotek på Nasjonal bibliotekdag. Det kan du tilrettelegge for. Hva med å be dem komme og finne frem bøker og andre medier de vil anbefale? Da trenger du bare lage et enkelt skilt med "Ordførerens favoritter". Du kan skrive ut plakaten "Eg elsker bibliotek" på ditt språk/dialekt og la folk posere. Husk å be dem merke bildene med #nasjonalbibliotekdag

Norsk Bibliotekforening kommer til å oppfordre politikere og skoleeiere til å besøke sine bibliotek. Vi ønsker derfor at bibliotekene tar godt imot dem, og blir med på dugnaden med å få eierne på besøk. Bibliotekene står selvfølgelig fritt til å gjøre det de vil på Nasjonal bibliotekdag. Det finnes ikke "one size fits all"-opplegg for bibliotek-busser, små fagbibliotek, store forskningsbibliotek, folkebibliotek, skolebibliotek og miniatyrbibliotek. Nasjonal bibliotekdag kan imidlertid markeres alle steder.

Hva sier jeg til bibliotekets eier?

Det er lett å glemme til hverdags at du jobber direkte med dem politikerne og rektor bryr seg mest om. Når politikerne først er på biblioteket ditt, kan du bruke tiden til å fortelle litt om biblioteket og bibliotekets brukere. Elevene du ser hver dag og lærerne du samarbeider med er de viktigste

for skoleeier. Hun ønsker å vite mer om deres behov og hverdag. Brukerne på folkebiblioteket er velgerne til politikerne. Vis dem hvordan de bruker biblioteket. Kanskje kan du ha et arrangement politikerne får være med på? Kanskje blir eieren selv arrangementet - "Rektors/ordførers hjørne" kan være populært for å møte sjefen.

Husk at det viktigste er ikke akkurat hva du sier, men at du inviterer og viser at biblioteket bør være et naturlig sted for bibliotekets eier å være.

NASJONAL BIBLIOTEK DAG

1. september hvert år

Initiativ fra Norsk Bibliotekforening

Arrangert siden 2015

Målet er å synliggjøre bibliotekene overfor beslutningstagerne og folk flest.

Materiell og mer info på norskbibliotekforening.no/nasjonalbibliotekdag

Ny rådgiver i sekretariatet

Kristin Storrusten tar ett års permisjon for å skrive bøker og frilanse. Norsk Bibliotekforenings sekretariat blir heldigvis ikke dårligere av den grunn. Cécilia Elsen (30) har akkurat startet som rådgiver, og gleder seg til å bli kjent med tillitsvalgte og medlemmer.

Hun har en master i Ibsen-studier og leverte bacheloroppgaven sin i bibliotek- og informasjonsvitenskap for noen uker siden. Ved siden av studiene har hun vært konsulent på Departementenes fellesbibliotek, studentassistent og bibliotekar på Helsefagbiblioteket på Læringssenteret på OsloMet.

- Dette er vel og bra, men vi trenger at folk blir kjent med deg. Jeg har funnet en liste her med spørsmål man kan stille til folk for å bli kjent med dem. Er du klar?

Ja!

- Har du en hobby?

Jeg er veldig glad i å bevege meg og å danse. Jeg danset både ballet, jazz og moderne dans i mange år.

- Når var sist du klatret i et tre?

Det er lenge siden! Men jeg likte

veldig godt å klatre i trærne da jeg var barn.

- Hvis du kunne lage en regel som alle må følge, hvilken regel ville det vært?

Jeg kunne godt tenke meg mange regler. Lol. Om jeg måtte velge én akkurat nå, hadde det vært at alle må sjekke kildene sine før de deler noe i sosiale medier eller påstår ting i offentlighet. Mye hatretorikk er basert på usannheter. Det er kanskje fordi det er lett å tro på det man vil tro på.

- Hvilken bok har gjort størst inntrykk på deg?

The Picture of Dorian Gray av Oscar Wilde.

- Hvis du ikke måtte sove, hva ville du gjort med den ekstra tiden?

Lære å ri hest, lære meg gresk, engasjere meg aktivt i politikk og jobbe som frivillig. Jeg hadde også

brukt tiden på mer trivielle ting som å rydde og vaske mer hjemme.

- Hvilket fiksjonelt sted ville du helst reist til?

Jeg har alltid fantasert om å kunne reise tilbake i tid. Det er ikke til et fiksjonelt sted da, men jeg hadde likt å se hvordan steder jeg kjenner var for 100 eller 200 år siden.

- Hvis du kunne ringt i 20 sekunder til deg selv på hvilket som helst tidspunkt i fortiden eller fremtiden – når ville du ringt, og hva ville du sagt?

Da hadde jeg ringt til meg selv for noen år siden og sagt at alt kom til å ordne seg. 🍷

Søk stipend!

Alle personlige medlemmer i Norsk Bibliotekforening kan søke stipend for å utvikle seg faglig – gjerne i tråd med vårt prinsippprogram og handlingsplan 2018-2020. Relevante formål kan være kurs, konferanse, workshop eller studiereise, men vi vurderer også andre formål. Se nettsider for mer informasjon og søkekriterier. Søknadsfrist 30. august 2018.

Vi ses på Arendalsuka

Norsk Bibliotekforening skal ha stand og andre aktiviteter på Arendalsuka 13.-18. august 2018.

Nye oppgaver for fylkeskommunene

Norsk Bibliotekforening har levert høringsvar for det som angår biblioteksektoren. Du kan lese høringsvaret på norskbiibliotekforening.no.

27.
09.
18

Å SATSE PÅ
SKOLEBIBLIOTEK
ER Å SATSE PÅ
SKOLE

**Sørnorsk
skolebibliotek-
seminar 2018**

På Nasjonalbiblioteket i Oslo

NBF Skole ønsker skoleledere, skoleeiere, lærere og bibliotekarer velkommen til seminar om skolebibliotek i den videregående skole. Hold av datoen 27. september!

#jatilbibliotek skole.norskbiibliotekforening.no

ANSVARLIG FOR BILAGET
Mariann Schjeide
REDAKTØR
Kristin Storrusten
AD OG LAYOUT
Kristin Storrusten

NORSK BIBLIOTEKFORENING
Universitetsgata 14
0164 Oslo
nbfnorskbibliotekforening.no
23243430

MEDLEMSINTERVJUET

Hvilket bibliotek føler du er ditt bibliotek?

Jeg kan jo ikke velge noe annet bibliotek enn Stavanger bibliotek på Sølvberget! Min første jobb etter bibliotekskolen var som musikkbibliotekar på Stavanger bibliotek. Det var før det flyttet til Sølvberget. Og nå er det min fremste leverandør av litterære opplevelser.

Hva leser du akkurat nå?

Akkurat nå leser jeg *Barkskins* av Annie Proulx. Det er en mastodont av en bok, på 713 sider. Og jeg er en sein leser, så det kommer til å ta sin tid. Godt at jeg har gode forbindelser på biblioteket så jeg kan få den fornyet opptil flere ganger!

Hvilke bibliotekpolitiske saker opptar deg?

Jeg er fundamentalist når det gjelder gratisprinsippet. Det står sterkt nå blant bibliotekfolk, vanlige folk og politikere, men det er viktig å ha beredskapen klar. Jeg har dessuten jobbet mye med opphavsrett og bibliotek, og det er helt klart for meg at det sannelig også er politikk. Opphavsretten er veldig viktig politisk for bibliotekenes handlingsrom.

NAV
Kristine Abelsnes

STILLING

Pensjonist

MEDLEM SIDEN

1971

AKTUELL

Mottok Norsk Bibliotekforenings pris 2018, særlig for sin innsats innen opphavsrett

Redaksjonen har lett fruktesløst etter bilde av astrologisketsjen. What happens in Biri, stays in Biri. Det ble et bilde fra utdelingen av Norsk Bibliotekforenings pris 2018 i Sandefjord.

Hvorfor er det viktig å være medlem i Norsk Bibliotekforening?

Samfunnet trenger en organisasjon som driver med bibliotekpolitikk og som jobber for å få gjennom politikken både sentralt og lokalt. For meg dreier det seg ikke om egeninteresse for bibliotekene per se, men rett og slett en samfunnssak. Folk fortjener å ha gode bibliotek. Samfunnet trenger det.

Nå er jo Norsk Bibliotekforening faktisk også for alle som støtter biblioteksaken, og jo flere medlemmer, desto sterkere står vi. Jeg skulle ønske det var flere ikke-bibliotekarer med, flere av disse "vanlige folk" som bibliotekene er til for.

Hvordan tror du fremtidens bibliotek ser ut?

Jeg tror ikke på å spå om fremtiden, for å sette det på spissen. Nåtiden er jo fortidens fremtid. I 1991 deltok jeg på et seminar over flere dager som het Bibliotek 2020. Den gangen var 2020 en nokså fjern fremtid. Det var et morsomt seminar. Vi hadde også rollespill og sånt. Jeg husker jeg bidro som aktivist for BOKEN, lot som jeg var fra en organisasjon som var gått under jorden for å redde bøkene (fysiske bøker) fra å bli makulerte fordi alt nå var blitt digitalt. Jeg fikk applaus for mitt (ekte!) engasjement.

Jeg hadde også laget og framførte en sketsj fra et framtidig arbeidsliv der astrologi var den rådende ledelsesfilosofi. Det slo også an. Så mitt forhold til fremtiden var og er ikke så veldig analytisk eller seriøst. Og jeg husker ikke helt hva vi ellers kom fram til der, på det seminaret om biblioteket i 2020. Kanskje noen av de andre som var der kan bidra med det? Det var faktisk på Biri.

Jeg er nok litt konservativ på området fortsatt, så fremtidens (folke)bibliotek er forhåpentlig det bibliotekene er og alltid har vært: Et åpent rom for møter mellom mennesker, mellom mennesker og litteratur, mennesker og kunnskap, en kilde til opplysning og glede. Hvordan det så ser ut, hvor mye som er digitalt eller analogt, er kanskje underordnet. Bortsett fra at det selvfølgelig må være et godt sted å oppsøke og være i. Som det må være i dag.

Marx-feiring i Det Røde Bibliotek

Den 5. mai i år var det 200 år siden Karl Marx ble født. Det feiret Rjukan bibliotek med en ukes markering i Det Røde Bibliotek, bibliotekets sosialistiske samling, skriver Radiorjukan.no. Markeringen besto av lysbildefremvisninger og omvisninger i samlingen. Feiringen ble rundet av med foredrag fra historieprofessor ved Universitetet i Oslo, Knut Kjeldstadli. ■

Prøysen-show

4. mai fikk Nannestad bibliotek besøk av forfatter Ove Røsbak. Røsbak er kjent for sin kritikerroste Prøysen-biografi fra 1992. Han har i flere tiår turnert Norge med opplesning og ablegøyer. Denne gangen hadde han også med seg sin datter, Ane Maren Eikemo Røsbak, som er utdannet danser og sanger ved Musikkteaterhøyskolen i Oslo. Sammen framførte de flere av Prøysens mest folkekjære sanger og tekster, samt noe egenkomponert ekstramateriale. ■

Foto: Thomas Andersen

Utfordrer Grande til bibliotekløft

Nasjonal bibliotekstrategi (2015-2018) går ut i år, men regjeringen har ennå ikke kommet opp med en ny. Freddy Øvstegård (SV) lanserer nå en plan for et nasjonalt bibliotekløft. Det viktigste for å få til dette løftet blir å trappe opp bibliotekstøtten. Et annet foreslått tiltak er å etablere et nasjonalt mediebudsjett som skal gjøre at bibliotekene kan tilby medieinnhold som i dag skjuler seg bak betalingsmurer på nettet.

Øvstegård håper å få kulturminister Trine Skei Grande med seg på laget: «Vi vet at Venstre har vært varme forsvarere av bibliotekene. De har også uttrykt ønske om en ny nasjonal bibliotekplan, og at det er på tide å gjøre noe med skolebibliotekene. Nå har jeg tatt Grande på ordet, nå spør jeg om hun blir med oss og løfter bibliotekene sammen», sier Øvstegård til Dagsavisen.no. ■

«Hva gjør egentlig biblioteket på Facebook?»

Mange bibliotek har i dag egen nettside der brukerne kan finne e-bøker, søke i boksamlingen, reservere og fornye lån, kontakte biblioteket, samt finne opplysninger om åpningstider og kommende arrangementer. I tillegg har bibliotekene gjerne en Facebook-side der de holder brukerne oppdatert.

Men hva er egentlig poenget med dette? Tilfører bruken av Facebook noe annet enn nettsiden? Når biblioteket ut til andre brukere på Facebook enn på sine egne nettsider? Og hva slags offentlighet skapes på slike Facebook-sider? Hvordan er forholdet mellom den digitale offentligheten og den vi finner på det fysiske biblioteket? Dette er blant spørsmålene som skal undersøkes i et stort internasjonalt forskningsprosjekt som blant annet er støttet av Forskningsrådet, skriver iTromsø.no. ■

BIBLIOTEKROMMET

– en del av formidlingen

Bibliotekrommet forteller en historie og er en del av formidlingen. God bibliotekdesign er et resultat av et kreativt samspill mellom bibliotekfaglig og designfaglig kompetanse.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Bibliotekets design er ingen nøytral ramme rundt en samling medier eller aktiviteter. Bibliotekets design – måten huset er bygget på, hvordan det er innredet – forteller en historie om hva som er formålet med biblioteket. I det klassiske biblioteket var ro og orden stikkordene. Kortkatalogen, skranken, lesesalen, reolene, var alle symboler på tradisjoner og strenge hierarkier. Formidlingen var enveis, fra bibliotekar til bruker, for bibliotekarene hadde makten, de behersket nemlig klassifikasjonssystemene og emneordsregistrene.

De siste tiårene har det vokst fram et annet bibliotek. Bøker og andre medier er fortsatt viktige, men synet på hva som er kunnskap og hvordan den formidles, er i endring. Brukeren er ikke lenger noen passiv mottaker av kunnskap, informasjon og kulturelle opplevelser. Brukeren er med på å definere innholdet i biblioteket ved å ta det i bruk på nye måter. I stedet for å se på biblioteket som et sted som først og fremst skal «skape orden i kaos», er bibliotekarer, arkitekter, designere og byplanleggere i dag mer opptatt av å skape bibliotekrom som åpner for et mangfold av aktiviteter og opplevelser innenfor kulturelle og kunnskapsmessige rammer.

Vi gir på de nesten sidene noen smakebiter på hvordan de nye tankene om bibliotek kan gi seg fysiske uttrykk i innredningen av bibliotek. Bli først med en tur til Herning på Jylland, hvor et tidligere stort butikkløkal ble forvandlet til et av Danmarks fineste bibliotek. Så tar vi en tur til Grimstad, som fikk sitt nye bibliotek høsten 2017. Vi gir også noen glimt fra Narvik og Kløfta, og presenterer til slutt en nyttig sjekk-punktliste for oppussing, ombygging og nybygging.

Røft. Den nye Deichmanfilialen på Stovner har allerede høstet ros for sin blanding av røffe og elegante design. På bildet seksjonsleder Eli Follerås.

Alle foto: Lammhulls Bibliotekdesign

Spesialdesign. I barneavdelingen ble det rom for både spesialdesignet bokhylle og gulvteppe.
Foto: Lammhulls Bibliotekdesign.

Herning:

Herning ligger på Vestjylland og er hovedby i Herning kommune i Danmark. Byen er den fjerde største i Region Midtjylland og har 47 765 innbyggere (2014)

New York på Jylland

Herning, Jylland: Den tidligere dagligvarebutikken i Herning fra 1969 ble i 2013-2014 totalrenovert og bygd om til byens nye hovedbibliotek. Målet var å gjøre biblioteket til byens møtested nr 1 der det binder gågaten, busstasjonen og jernbanestasjonen sammen. Med 40-50 000 besøkende i måneden, kan man trygt si at Hernings innbyggere har fått et nytt samlingssted.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

På samme måte som i mange andre mindre byer i Danmark, var sentrum i Herning i ferd med å dø ut, forteller biblioteksjef Pernille Schaltz da Bok og Bibliotek besøker biblioteket våren 2018.

– Det store kjøpesenteret utenfor byen sugde til seg mange av de små butikkene og kundene, og gågata ble mer og mer øde. Vi trengte derfor noe i tillegg til de mange kaféene som vokste fram, noe som kunne trekke innbyggerne tilbake og skape liv i sentrum også på dagtid.

Det ferdige biblioteket består av fire etasjer hvor de to første etasjene og kjelleren rommer bibliotekets publikumsområder med utlån, formidling, leksekafé, scene, barnebibliotek, maker space og en selvstendig kafé. Møtefaciliteter og kontorer er plassert i de to øverste etasjene.

New York i Herning

At ombyggingen fra butikk til bibliotek var vellykket, fikk man et godt bevis på i 2015. Da fikk det nye biblioteket den

anerkjente prisen «Danmarks beste renovering». I begrunnelsen heter det blant annet at «Under omdannelsen fra gammelt varehus til bibliotek er både tid og penge spart ved genbruk af den eksisterende bygnings betonkonstruksjon frem for at nedrive og bygge nyt.»

Det ble også lagt vekt på det miljøvennlige ved renoveringen: «Typisk ligger ca 75% af den energi, der er medgået til at bygge et hus indlejret i husets konstruksjoner. Der udledes meget CO₂, når man brænder cement ►

Godt samarbeid. Jeg er meget stolt over å ha vært med på å lage Herning bibliotek, og synes samarbeidet med biblioteket var riktig godt og at vi sammen kom fram til den innredningen som understøtter de aktivitetene som foregår på biblioteket, sier designer Camilla Larsen fra Lammhults Bibliotekdesign AS. Hun har også jobbet med design i en rekke norske bibliotek, blant annet i Bærum, Mo i Rana, Bergen (barneavdelingen), Notodden (musikkavdelingen), Grong og Kristiansand.

til beton. Derfor sparer man nogle markante klimapåvirkninger, når man genbruger bygningers konstruksjon i stedet for at bygge nyt. Dertil har de bevarede elementer givet biblioteket et helt unikt uttrykk med kontraster mellom det industrielle og høyteknologiske.»

Unikt uttrykk, ja, det skal være visst. Urbanitet, er den første tanken som dukker opp når jeg går inn i biblioteket. Stilen er elegant på en røff måte, med mye stål, betong og glass.

– Det var en forutsetning fra begynnelsen av at vi ønsket et «New York»-uttrykk, sier biblioteksjef Pernille Scholtz.

– Videre var vi veldig bevisste på at hele første etasje skulle brukes til ulike typer formidling. Her er det aktuelle bøker, aviser og tidsskrifter, tematiske utstillinger av bøker, barneavdeling og enkelte arbeidsplasser. Her kan du også «booke en bibliotekar» hvis du har behov for mer omfattende hjelp til kunnskaps- og litteratursøk.

Selv om mange bøker ble kassert under prosessen, var det også mange bøker som måtte være med inn i det nye biblioteket.

– Vi valgte å sette dem i kjelleren, eller «Dybet» som vi kaller det. Hele kjelleren minner om et stort magasin,

Levende. Som en myk kontrast ble det plass til en vegg av levende planter i tidsskriftsavdelingen. Foto: Lammhults Bibliotekdesign.

her står 90 prosent av alle bøkene, men vi oppdaget at mange ønsket å sitte der nede å jobbe, så vi innredet raskt en rekke arbeidsplasser der.

Vit hva du vil

– Hva er det viktig å tenke på når man skal gjennom en så stor renovering som den dere har hatt i Herning?

– De aller viktigste er å vite hva du vil, hva slags bibliotek du ønsker, hva brukerne skal få. Dette vil kunne variere med byens størrelse, brukernes sammenheng og liknende, sier Scholtz og legger hurtig til:

– Biblioteklokalet er uhyre viktig. Lokalet er ikke bare en nøytral ramme rundt mediene, men lokalet forteller en historie i seg selv. Hele første etasje i Herning bibliotek er viet formidling, det er med andre ord samspillet mellom brukerne og kulturen og kunnskapen som står i sentrum.

For at resultatet skal bli godt, må det bibliotekfaglige parres med innredningskompetanse, og denne jobben gikk til Lammhults Bibliotekdesign AS.

– Vi hadde et riktig godt samarbeid med Lammhults, hvor våre bibliotekfaglige idéer og tanker og innredningsarkitektens kompetanse gikk sammen i en fin match, sier biblioteksjef Pernille Scholtz.

Eksponering i fokus

Innredningsarkitekten var Camilla Larsen fra Lammhults. Hun har bred erfaring fra bibliotekinnredning, også fra Norge.

– Hva syns du var mest spennende med forvandlingen fra «butikk til bibliotek» her

i Herning, spør vi da vi treffer henne i bibliotekets kafé.

– Det var morsomt å arbeide med en bygning som befolkningen i Herning kjente så godt, og få være med på å forvandle den til et bibliotek hvor de også skulle like å komme. Vi valgte derfor å beholde den runde trappa til høyre for inngangen, siden den var noe folk kjente igjen fra butikktiden. Selv om vi forvandlet rommet til noe nytt, ønsket vi med andre ord å beholde trappen som en referanse til fortiden, sier Larsen og legger til at det rommet som sto igjen etter butikken, var veldig rått, noe som ga store muligheter til innredningen.

– Ønsket om New York-stil passet fin inn i de rammene biblioteket hadde fått. Vi fikk muligheter til å sette opp vegger i gjenbrukt stegl og lage en hel levende grønn vegg av ekte planter. Det var spennende å være med på å velge materialer og sette opp vegger, og i samarbeid med biblioteksjefen, definere rommet, for Herning bibliotek hadde en masse gode tanker og ideer, og vi hadde et tomt lerret som vi skulle fylle sammen.

– Herning bibliotek la stor vekt på eksponering. Ideen var at alt i første etasje skulle være fronteksponert. På den måten ble butikk-tanken tatt med inn i biblioteket, som et fint bindeledd mellom fortid og nåtid.

Godt og viktig faglig samspill

– Som designer, hvordan grep du an en såpass omfattende utfordring?

– Jeg sugde til meg så mye informasjon fra bibliotekledelsen som mulig, som jeg så satte fysisk form på i tegne-

Dypet. De fleste av bøkene er plassert i et åpent magasin, Dypet, hvor også mange finner seg usjenerte arbeidsplasser. Foto: Lamhults Bibliotekdesign.

programmet mitt. Deretter lagde jeg et forslag til materialvalg og et første utkast til innredningen. Så begynte prosessen hvor vi sammen tilpasset materialene, møblene og resten av inventaret for til slutt å lande på akkurat den innredningen som kunne understøtte biblioteksjefens tanker om hva slags bibliotek man ønsket i Herning.

– Er det noe ved resultatet som du er spesielt fornøyd med?

– Jeg liker veldig godt den stemningen som oppstår når man kommer inn i biblioteket. Biblioteket har en særegen atmosfære som skapes av alt fra stål, betong og tegl til tre, farger og levende planter. Jeg liker også de forskjellige områdene og sonene i biblioteket, med sine ulike tilbud. Det er veldig tilfredsstillende å se i dag at de tankene vi hadde bak innredningen, også fungerer i hverdagen, sier Larsen og trekker fram avisområdet. Området framstår som delvis avlukket, men innenfor kan både bord og reoler lett ryddes unna og plutselig har man en scene for forskjellige arrangementer.

– Et tegn på at innredningen er vellykket, er at brukerne liker å oppholde seg rommene og sonene kjenner at innredningen er med på å formidle den kulturen, kunnskapen og informasjonen som finnes i biblioteket. Jeg er meget stolt over å ha vært med på å lage Herning bibliotek, og synes samarbeidet med biblioteket var riktig godt og at vi sammen kom fram til den innredningen som understøtter de aktivitetene som foregår på biblioteket, sier Camilla Larsen.

Det formidende lokalet. Biblioteklokalet er uhyre viktig. Lokalet er ikke bare en nøytral ramme rundt mediene, men lokalet forteller en historie i seg selv. Hele første etasje i Herning bibliotek er viet formidling, det er med andre ord samspillet mellom brukerne og kulturen og kunnskapen som står i sentrum, sier biblioteksjef Pernille Schaltz (innfelt bilde).

Grimstad: Der Grimstads bibliotek ligger i dag, lå inntil nylig byens politihus og rutebilstasjon. Det nye biblioteket er et godt eksempel på at gammel bygningsmasse kan gi spennende tilskudd til bybildet selv om budsjettet er stramt.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Biblioteket ligger ved sjøkanten midt på en ferdselsåre mellom gamlebyen i nord og Oddenområdet i sør. Det er godt synlig både på

grunn av beliggenheten og sin arkitektoniske utforming.

– Fasaden er laget som en hud i tre som bæres av hovedkonstruksjonen.

Dynamikken i fasaden oppnås ved varierende bredder på vertikale åpninger mellom ellers like store elementer på øst- og vestfasade. På denne måten

Stolt. Biblioteksjef Brit Østerud viser gjerne fram det nye biblioteket i Grimstad. «Opening the Book» har vært en ledetråd for innredningen. Foto: Odd Letnes

Vellykket byfornyelse på Sørlandet

reflekterer fasaden bevegelsen på innsiden av bygget, samtidig som det forholder seg til både nytt og gammelt, sier sivilarkitekt Njål Undheim Helen & Hard i et notat.

Det var entreprenørfirmaet AF Gruppen og arkitektfirmaet Helen & Hard som gikk av med seieren i konseptkonkurransen. Sammen valgte de å beholde deler av betongkonstruksjonen til bygget som sto på tomte fra før. På toppen la de et toetasjes påbygg som holdes oppe av en lett og elegant trekonstruksjon.

«Opening the book»

Når du bruker den nordre inngangen til biblioteket, kommer du rett inn i dette påbygget som holdes oppe av limtre og som er innredet etter «opening the book»-prinsippet. Biblioteksjef Brit Østerud er stolt av det nye biblioteket og viser rundt med en smittsom entusiasme. Det gamle biblioteket i Grimstad, forteller hun, var nærmest en utlånsstasjon av gammel skole – med stappfulle hyller av bøker med ryggen ut.

– Vi har på en måte forsøkt å skjule bokhyllene, sier hun og forklarer: – Vi har med hensikt ordnet reolene i et mønster hvor brukerne ser minst mulig av reolenes gavler og hyllekanter. I tråd med tankene bak «opening the book» ønsker vi at hyllene selv, som inventaret for øvrig, skal gi sitt bidrag til formidlingen i biblioteket.

Det er lett å forstå hva hun mener, for uansett hvor man er i biblioteket er det bøkene, og særlig de med fronten ut, som preger bildet. Reolene, som for

Hjertet. I Grimstad valgte de en liten skranke, som de kaller Hjertet. Den er stadig besøkt av vitebegjærlige brukere. Foto: Odd Letnes

øvrige er standard reoler fra BS Eurobib, er så lave at blikket kan vandre fritt rundt i rommet og nederste hylle er konsekvent holdt tom.

– Det er ikke så praktisk å fylle nederste hylle med bøker, vi har derfor valgt å holde bøkene i en høyde som gjør at brukerne lettere får kontakt med dem.

En del av byhagen

I første etasje, som man kommer rett inn i gjennom den sørlige inngangen, finner man arbeidsplasser og bibliotekets kafé. De mange store vinduene trekker både lyset og omgivelsene inn i biblioteket. Da Bok og Bibliotek er på besøk buldrer anleggsmaskinene utenfor, hvor det i løpet av våren skal bli en byhage, forteller biblioteksjefen.

– Vi regner med at byhagen skal trekke mange folk, noe som vil komme biblioteket til gode. Bibliotekets egen bokkafé, med alle rettigheter, vil også ha uteservering i byhagen i sommerhalvåret.

Bibliotekets farger er elegante og på ingen måte tilfeldige.

– Grimstad er kystby og vi landet tidlig på at vi ville gjenspeile det i biblioteket. Fargepalletten skulle derfor bestå av fargene til hav, himmel, sand og stein, sier Østerud. Fargene er harmonisk fordelt utover tak, reoler, gulv og møbler. Utsmykning i form av bilder, skulpturer eller annen kunst er det forholdsvis lite av, noe som gjør at innredningen og rommet i seg selv kommer tydelig fram på en harmonisk måte.

Råd for vellykket ombygging

– *Renovering eller flytting av bibliotek kan lett framstå som et svært krevende arbeid. Hva er det viktig å være bevisst på for å lykkes med en «make over» av den typen dere har vært gjennom i Grimstad?*

Brit Østerud trenger ikke lang betenkningstid, og fellesnevneren for rådene hennes er at den bibliotekfaglige kunnskapen må være en viktig del av prosessen fra A til Å.

– Det viktigste er å ha solid bibliotekfaglig kunnskap og en klar forestilling om hvordan biblioteket skal se ut

og hvilke funksjoner og tilbud det skal romme.

– Samarbeid mellom alle parter er viktig. Det er helt avgjørende at biblioteksjefen er aktivt med i hele prosessen, både i kravspesifikasjoner og i dialog underveis i byggingen.

– Det er også viktig, særlig når budsjettet er stramt, å innrede med fleksible brukervennlige standardløsninger. Da får man som regel mye igjen for pengene.

– *Den gode gamle skranken er ofte et diskusjonstema, hva tenkte dere om den?*

– Noen velger i dag for eksempel å splitte opp skranken i mindre informasjonenheter. Vi valgte å beholde skranken, og kaller den rett og slett «hjertet» i biblioteket. Den er på ingen måte noe «fort» av gammel skole, men består bare av et par mindre bord. Det er stadig liv rundt skranken, så det er ingen ting som tyder på at brukerne kvier seg med å henvende seg til dem som har vakt.

Signalbibliotek i Narvik

Narvik: I Narvik har biblioteket kommet i godt selskap i byens nye Signalbygg, sammen med blant annet Nordland fylkesbibliotek, Narviksenteret med krigsmuseum, og Turistkontoret. I tillegg inneholder bygget kafeen Punktum.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

– Vi har fått mange nye brukere etter at vi fikk nytt bibliotek. Vi er blitt et moderne og tidsriktig sted, og de som kommer inn bruker lengre tid her enn før, sier en fornøyd biblioteksjef, Tonje Farset (bilde).

– Mange kombinerer et biblioteksbesøk med et kafébesøk. Turistene bruker fasilitetene våre når de er innom, enten de låner datamaskiner eller leser tidsskrifter/bøker på engelsk eller andre språk.

– Mange studenter fra Universitetet bruker oss som leseplass i stedet for å sitte oppe på universitetet. Det samme gjør elever fra videregående skole og også ungdomskoleelever. Barnefamilier bruker lørdag og søndag på biblioteket og er gjerne innom i flere timer.

– De som skal i gang med prosessen med nytt bibliotek enten de skal renovere eller bygge nytt, bør være tett med i prosessen. Det er en bratt læringskurve når man er utdannet bibliotekar og skal agere som en bygningsingeniør, sier Farset og legger til:

– Ikke vær redd for å spørre når du lurar på noe. Jeg var i mange møter jeg følte at jeg ikke hadde fylla peiling på det de snakket om, men jeg spurte her gang jeg lurte på noe. Jeg har vært med i hele prosessen fra det å velge ut fliser i fellesområdet, plassere strømkontakter på rett plass til å velge veggfarger, innredning og lage nøkkelpåner. Mye kunne jeg ikke før jeg begynte, og mye lærte jeg underveis. Prosessen ble god for oss og resultatet ble et bygg som fungerer og som vi trives i.

BS Eurobib har innredet biblioteket med både reoler, møbler og interaktive løsninger.

– Vi er meget fornøyd med resultatet, sier interiørarkitekt Aina Vestengen i BS Eurobib, og vi anbefaler alle som har mulighet, til å legge turen innom biblioteket når de er i området.

På hjul. I denne delen av biblioteket er alle reolene på hjul, slik at de enkelt kan flyttes for å ha større arrangementer. Ved å samle reolene mest mulig i forskjellige områder i lokalet, frigjøres gode arealer til store sittegrupper, pc-plasser osv. I tillegg er de holdt i lav høyde, slik at det gode lyset kan strømme innover i lokalet.

Punkter. I tillegg til den store skranken i vestibylen, som biblioteket deler med flere andre, har vi plassert enkle skrankepunkter midt inne i biblioteket, slik at personalet vil være lett tilgjengelige for å bistå lånerne flere steder i biblioteket.

Fleksibelt. I andre etasje slanger den ene reolen seg innover i rommet, som et bølgende nordlys. Denne reolen er også på hjul, og delt i flere deler, så har man lyst til å skape halvsirkler eller andre «rom» er muligheten tilstede.

Alle foto: BS Eurobib

– **Alle reoler ble skiftet ut**, og de fleste sittemøbler også. Noen stoler og bord skulle beholdes, og vi forsøkte å planlegge det slik at disse ble en naturlig del av det nye interiøret. Noe vi synes vi har lyktes godt med, sier Janne Smedhaug (rundt bilde), her foran «frøbiblioteket». Foto: BS Eurobib

Gammelt blir som nytt

Kløfta, Ullensaker kommune: Oi, så fint det har blitt her, kom det spontant fra flere brukere da vi åpnet dørene i det nye biblioteket på Kløfta i januar, forteller bibliotekleder Janne Smedheim entusiastisk.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

– Biblioteket har egentlig en snart 20 år lang historie, men i 2016 var vi så heldige å få tildelt 1,5 millioner kroner fra Ullensaker kommune. Vi inviterte flere designmiljøer til en konkurranse i 2016, der hver deltaker skulle komme med både tegningsforslag, fargeforslag og priser. Siden budsjettet var oppgitt på forhånd, gjaldt det å få mest mulig ut av de midlene som var til rådighet, sier Smedheim.

Smedheim og de ansatte la ingen detaljerte føringer i kravspesifikasjonen, men var blant annet opptatt av hva slags områder eller avdelinger biblioteket skulle ha.

– Anbudene var veldig forskjellige, men det var ett som skilte seg klart ut, sier biblioteksjefen. Og det som skilte seg positivt ut var tilbudet fra BS Eurobib, som etter hvert engasjerte interiørarkitekt Stine Olund fra moderfirma i København, Lammhults Bibliotekdesign, som til å tegne det nye biblioteket.

– Det har vært svært tilfredsstillende å komme på besøk i ettertid å se spesielt barn og ungdom ta i bruk biblioteket akkurat slik som vi hadde tenkt det. Det viser at vi traff godt med planløsningen og med møblene som ble valgt, sier

interiørarkitekt Aina Vestengen i BS Eurobib.

Fire tydelige deler. Biblioteket er delt i 4 tydelige deler. Innerst finner man fagbøkene. Her er reolene høye og mørke. Sittehuler i reolene innbyr til å slå seg ned i ro og fred, samtidig som hulene skaper gode åpninger i de høye og mørke reolene. Denne delen har også fått plass til en del studiebord.

Mellom denne avdelingen og den neste finner man området hvor skranken og de eksisterende sittemøblene har plass. Her er det rom for avislesing, utstillingspodier og arrangementer. Neste område er skjønnlitteraturen. Disse reolene er også høye, men hvite i stedet for mørke.

– Mange brukere er interessert i krim, vi valgte derfor å gi krimlitteraturen en tydelig plass ved inngangspartiet, sier Smedhaug.

Lenger innover finner man avdelingen for ungdom og barn – der det er litt flere farger på sittemøbler og vegger mm.

Aina Vestengen synes de klarte å lage en spennende løsning, hvor svært lite står på «rad og rekke».

Janne Smedheim, foran frøbiblioteket.

– Dette skaper flere forskjellige steder hvor man kan sitte ned, og selv om biblioteket ikke er så stort, får man følelsen av å sitte i fred flere steder, sier hun og legger til at det har vært svært tilfredsstillende å komme på besøk i ettertid å se spesielt barn og ungdom ta i bruk biblioteket akkurat slik som vi hadde tenkt det.

Godt samarbeid. Samarbeidet gikk som smurt, er både biblioteksjef Janne Smedheim og Aina Vestengen enige om. Gjennom tre møter finjusterte partene detaljene i planløsningen og valgte ut tekstiler til møblene og de endelige fargene på reoler og så videre.

Dette bør du tenke på når biblioteket skal renoveres eller bygges på nytt

Vi har bedt interiørarkitekt Aina Vestengen, BS Eurobib, om å lag en sjekkpunktliste.

Spørsmål som bør være besvart før man setter i gang planleggingen:

- Hvor stor er dagens bokbestand? Gjerne oppdelt i emner (også inkludert lydbøker, DVD, musikk, tidsskrifter, aviser etc.)
- Hvor mye kan kasseres? Start prosessen tidlig. Lag en grundig oversikt etter kassering, slik at riktig behov ligger til grunn før man starter planløsningen.
- Hvilke hylledybder er det behov for?
- Gjenbruk? Skal noe av dagens inventar være med videre?
- Skal biblioteket være meråpent?
- Hva er budsjettet? Sett opp prioriteringsliste om dere forstår at det ikke er midler til alle ønsker.
- Avdelinger/soner det ønskes større fokus på enn andre?
- Identitet/visjon for biblioteket?
- Ønsker fra brukerne? Vurder om det kan lages en brukerundersøkelse
- I hvor stor grad skal biblioteket brukes til arrangementer? Hvordan påvirker dette den daglige bruken?
- Fokus på interaktive produkter og i så fall hvilke typer?
- Ønsker for utstillingsområdene?
- Skranke – skal den brukes som i dag, eller kan man endre bruken?
- Selvbetjeningsområdet – hvordan ønsker dere at dette skal fungere?
- Antall studieplasser?
- PC-plasser?
- Myke sittemøbler?
- Makerspaceområde?

Spesielle råd og tips for oppussing/ombygging av gammelt bibliotek – hele eller deler av det:

- Undersøk om det finnes tegninger av lokalet.
- Om man ikke har penger til å bytte ut alt inventaret på en gang, få laget en plan over hvilke reoler, møbler og farger som skal brukes, og følg planen i årene som kommer. På den måten slipper man at det gjøres impuls kjøp på slutten av året som ikke passer inn med resten av inventaret.

Forberedelse er alltid viktig før man setter i gang med nybygging eller ombygging, sier Aina Vestengen.

- Kom på besøk til Bibliotekenes Hus! Vi har et stort og nytt showrom og vi tar dere gjerne imot!

Spesielle punkter for nytt bibliotek:

- Hvem er byggherren? Hva er allerede bestemt? (Gulv, tak, vegger, allmennbelysning, strømpunkter, farge på vinduer/karmer/lister osv.) Forsøk å

komme inn så tidlig i prosessen slik at man eventuelt kan være med å påvirke.

- Få tak i tegninger så tidlig som mulig slik at du har god oversikt over disponibelt areal.
- Kom på besøk til Bibliotekenes Hus! Vi har et stort og nytt showrom og vi tar dere gjerne imot! ■

Årets vakreste bok

Jo Straubes fotobok, Det norske biblioteket, vant i år hovedprisen i konkurransen Årets vakreste bøker. Straube har besøkt og fotografert 200 norske bibliotek, og sammen med bokdesigner Anette L'Orange har han lagd det han kaller for «et lite Norgesportrett – sett gjennom bokene», skriver Vårt Land (vl.no). Konkurransen arrangeres av Grafill og Norsk organisasjon for visuell kommunikasjon, og hedrer den visuelle delen av bokbransjen. ■

TRESPRÅKLIGE SKILT Selv om kommunen har kvensk som sidestilt språk, er det null i ressurser til arrangementer for biblioteksjef Ann-Britt Svane. Derfor samarbeider de med forfattere og foreninger.

Kjemper for kvensk kultur og språk

Kvensk ble anerkjent som språk i 2005, men få bøker er utgitt. På Porsanger bibliotek fremmes derfor kvensk på ulike måter, sammen med norsk og samisk.

TEKST: ANN-MARI GREGERSEN
FRILANSJOURNALIST

FOTO: ALF OVE HANSEN
FOTOGRAF

V er Norges første 3-språklige kommune, og da er det også naturlig at det vises igjen på biblioteket. Alle hyller og informasjon er derfor merket både på kvensk, samisk og norsk. Et slikt fullmerket bibliotek er vi alene om å ha, sier biblioteksjef Ann-Britt Svane på Porsanger bibliotek i Lakselv i Finnmark.

MUNTLLIG SPRÅK. Det var Svane i samarbeid med Kvensk språkting og Kvensk institutt som ble enige om fagbegrepene de trengte for å emnerke hyllene. Kvensk ble ikke et anerkjent språk før i 2005. Kvenene selv ble

anerkjent som nasjonal minoritet 7 år tidligere.

For kvensk har alltid vært et muntlig språk, der historiene ble overlevert fra person til person. Slik har det vært siden de første norske kvenene innvandret fra Nord-Finland og Nord-Sverige til Nord-Troms og Finnmark på slutten av 1500-tallet til begynnelsen av 1800-tallet. De hadde med seg språket sitt som vi i dag kaller for kvensk, og dette var før Finland normerte sitt eget språk og landegrensene kom. Kvensk er derfor ikke det samme som finsk, som er en vanlig misforståelse.

FLERKULTURELL. I Porsanger kommune har de rundt 4000 innbyggerne «alltid» levd med tre kulturer, og det er helt vanlig å kunne flere språk. Svane har selv samisk som førstespråk, mens faren også snakket kvensk. Hun har også samisk i fagkretsen fra universitetet. Hun opplever at enkelte kollegaer, og da særlig søftra, ikke tar innover seg at Norge består av flere kulturer enn den norske og innvandrer kulturer.

Da jeg ble valgt til leder i NBFs spesialgruppe for flerkulturelle bibliotekstjenester, kom det spørsmål fra salen om jeg som var fra Finnmark virkelig var flerkulturell? Det vitner om ufor-

standen. Jeg sto til og med i samekofte på scenen.

Bakgrunnen hennes kommer godt med, både i vervene hun har og som sjef.

På biblioteket har vi kvensk langt fremme hele tiden. Det er en naturlig del, og noe jeg tenker vi bare må gjøre. Vi har ikke råd til å ikke gjøre det. Biblioteket skal ha en viktig rolle i samfunnet, så den oppgaven må vi ta.

LOKALE FORFATTERE. Et eget budsjett til dette har de derimot ikke fått fra kommunen. Så som så mange andre bibliotek må de være oppfinnsomme, også når de skal ta vare på et minoritetspråk og en kulturarv.

Vi har faktisk 0 i midler til arrangement. Likevel hadde vi 147 av dem sist år. Ikke bare kvensk, selvsagt. Her har vi heldigvis mange gode samarbeidspartnere. Det er ikke gitt ut mye litteratur på kvensk naturlig nok, da skriftspråket er ungt og under utvikling. Det var forfatteren Alf Nilsen-Børsskog som startet dette arbeidet, og han skrev også den første kvenske romanen i 2004. Han gikk dessverre bort for noen år siden.

En annen forfatter har sørget for at det blir utgitt bøker på kvensk. Lærer og forfatter Agnes Eriksen fra Lakselv er ofte brukt på biblioteket.

– Jeg leser ikke kvensk selv, så vi bruker ofte Agnes Eriksen til å lese. Hun har skrevet mange bøker om Stjernegutten, og de er både utgitt på norsk og kvensk. Hun har også utviklet læremidler i kvensk for grunnskolen. Bøkene blir brukt både på skolen, lånt av foreldre som leser dem for barna sine og ikke minst er de nyttige for alle som går på kvensk kurs.

MYE UVITENHET. Ruijan kväänit – Lemmijokilaiset/Lakselv kvenforening er også en viktig partner for å fremme språket. De har sine ukentlige torsdagsmøter gratis på biblioteket

– Det er viktig at bibliotekene knyttes til samfunnet, så det har aldri kostet noe for foreninger å låne lokalene våre. Foreningen gjør en formidabel jobb. De samler inn gamle ord, får disse nedskrevet og kaller slike møter for pratekvelder. Målet er å utvikle språket. Andre ganger er det faglige tema på agendaen, og da låner de litteratur hos oss. De er blitt en del av bibliotekfamilien.

Kvensk institutt har et eget lite bibliotek med kvensk og finsk litteratur. Det ligger i et hus rett ved instituttet, der du kan se hvordan en kvensk bondefamilie bodde, forteller daglig leder Hilde Skanke.

Kvendagen 16. mars feires årlig på biblioteket med bra oppmøte, og foredragene er også godt besøkt. Ann-Britt Svane er ikke overrasket over det.

Det handler både om språk, kultur og historie, og de eldre har mye kunnskap. Det er mye uvitenhet om kvener. Så det er ikke så rart at dette fanger alle generasjoner, og at mange vil vite mer.

KVENSKE INSTITUTT. Kvensk institutt i Børselv drøyt 40 minutter fra Lakselv, er også en god bruker av biblioteket.

De har språkkurs både for voksne og barnehageansatte. De legges til timene for kvenforeningen har sine ukentlige treff, slik at en kan få med seg begge deler. Vi har mye litteratur, men instituttet har mer forskningsbasert litteratur. Samarbeidet har vært godt i mange år, sier Ann-Britt Svane.

Instituttet ble stiftet i 2005 og ligger i Børselv. Et sted med 250 innbyggere som definerte seg som kvensk bygd på 1990-tallet. Kompetansen var dermed på plass, og hverdagsspråket var også levende her. Målet til instituttet er å dokumentere, formidle og synliggjøre kvensk.

KAN SNAKKE, IKKE LESE. – I dag antar en at det er mellom 5 og 10.000 som snakker kvensk, færre som leser det. Vi vil tilrettelegge for at flere kan lese kvensk. Derfor lager vi en Norsk-Kvensk ordbok på nett, og vi oversetter også for Kvensk bibliotekstjeneste. Jo mer vi oversetter, jo flere ord til ordboka, sier daglig leder Hilde Skanke.

Kvensk institutt jobber på mange

felt, og har også startet kvensk språkreir i barnehager. De startet med 7 barn, som vokste til 18. Så ble foreldrene også tilbudt kurs. Målet er nå at dette skal gå fra å være et prosjekt til noe permanent. Det er ikke like lett for voksne som for barn å lære et nytt språk.

– Jeg er fra Røros og har bodd i Finnmark i 35 år, og forsøkt å lære kvensk. Det sitter bare ikke. Tantebarna mine derimot leker og teller på kvensk. Vi vil nok uansett ikke oppnå at kvensk blir et hverdags- eller førstespråk. Det er likevel viktig å ha muligheten til å lære det.

KVENER I HELE NORGE. Hilde Skanke mener jobben de og biblioteket gjør er viktig for den kvenske minoriteten.

Vi vet at identitet og røtter blir viktig i en viss fase i livet. Spørsmål og vitebegjæret etter historien øker. Det har faktisk vært en ekstrem etterspørsel de siste 5-6 årene. Derfor er alle arenaer for kvensk litteratur, kultur og språk viktige. Vi samarbeider med alt fra museer og skoler til bibliotek og forskere over hele landet. Trenger noen å vite noe om kvensk historie og språk, stiller vi opp, sier Hilde Skanke.

Ann-Britt Svane håper også at resten av Bibliotek-Norge vil få øynene opp for denne nesten ukjente delen av litteratur og kultur.

– Jeg vil oppfordre andre bibliotek til å finne frem litteratur om det kvenske språket og kvenenes historie. Det er skrevet mye spennende på norsk. Det bor kvener overalt, så temaet er uten tvil interessant for andre enn folk lengst i nord. ■

EMEARC¹⁸

OCLC EMEA
REGIONAL COUNCIL MEETING

20–21 February 2018 • Edinburgh, Scotland

Hello... I Am The Smarter Library

Hvordan kan bibliotekene ta i bruk ny teknologi for å gjøre tjenestene sine bedre? Det var spørsmålet OCLC ville at foredragsholderne skulle svare på under sin regionkonferanse i Edinburgh tidligere i år. Svaret var mer samarbeid.

AV: LEON BANG-HETLEVIK
BIBLIOTEKSJEF, MANDAL BIBLIOTEK

OCLCs årlige regionkonferanse for Europa, Midt-Østen og Afrika (EMEARC) ble holdt i Skottlands pittoreske hovedstad, Edinburgh. EMEARC er den ene av de tre store regionkonferansene OCLC holder årlig. De to andre holdes i Asia og Amerika. Til sammen dekker de hele verden, og alle de 123 medlemslandene til den 50 år gamle amerikanske bibliotekgiganten.

De tre regionrådene får tema etter utfordringene bibliotekene møter i de forskjellige regionene. For første gang hadde de samme tema. Tittelen på konferansene var «Hello... I am the smarter library», og skulle undersøke hvordan bibliotekene kan bruke ny teknologi for å gi bibliotekbrukere bedre tjenester

«Because what is known must be shared»

Temaet for konferansen er i tråd med tidsånden. Bibliotek over hele verden har de siste årene jobbet med å redefinere sin rolle i det digitale samfunnet, og prøvd å finne smartere måter å jobbe på. Det er mye som tyder på at vi igjen går imot en tid hvor ny teknologi vil endre samfunnet vårt. Da er det en god idé å dele tanker om fremtiden med hverandre for å finne ut hvordan vi skal møte disse endringene.

«Utviklingen av det smarte biblioteket er noe man må gå sammen om,» sier Poul Erlandsen, seksjonsleder ved Det Kongelige Bibliotek i København. Han sitter i styret for regionrådet og representerer de såkalte ikke-kjerne-landene. Han kjenner dermed OCLCs arbeid

”

Hvilke teknologier som vil bli viktige fremover kan ingen si sikkert. Men at kunstig intelligens (AI) vil bli viktig er det vanskelig å argumentere mot.

godt. «OCLC prøver å skape en plattform hvor bibliotekene kan møtes for å dele ideer til prosjekter. Målet er å minske avstanden mellom bibliotekene, og skape deling på tvers av landegrensene,» forklarer Erlandsen.

Ny teknologi

Den teknologiske utviklingen var sentral på konferansen. Det ble snakket om smarte hjem og smarte byer, om kunstig intelligens, virtuell og utvidet virkelighet, og blockchain. Og selv om mange av foredragene bar preg av at tjenester som tar den nye teknologien i bruk fortsatt er på idéstadiet, eller til nød på konseptstadiet, så var det stor enighet om at vi må ståls sette oss for store endringer i nær fremtid.

Mye tyder nemlig på at vi står på trappene av en tid hvor teknologier som så langt har vært forbeholdt science fiction-litteraturen vil bli vevd inn i hverdagen vår. Det er viktig at bibliotekene er våkne og følger med på utviklingen for å dra nytte av de nye mulighetene som oppstår. Men skal vi tro det som nærmest ble et refreng under OCLCs regionmøte i Skottland, så er det ikke nok å kjenne til den nye teknologien. Vi må samarbeide når vi skal utvikle nye bibliotekstjenester.

Samarbeid og brukarmedvirkning

«For mange bibliotek bruker for mye ressurser på å utvikle nytt innhold og

nye tjenester, uten å samarbeide med noen,» mente Rafael Ball, direktør ved ETH Zürich, og det var tydelig at mange mente det samme som ham. Når han snakket om samarbeid var det ikke kun mellom bibliotek, men også samarbeid med eksisterende og potensielle brukere av bibliotekets tjenester.

Mange av foredragsholderne kunne allerede vise til at de benyttet seg av brukeres erfaringer når de utviklet nye tjenester. Noen inviterte til dialogmøter, mens andre tok i bruk sensorer for å måle hvordan biblioteket og dets tjenester ble brukt. Biblioteket ved London School of Economics gikk kanskje lengst av alle når de ansatte en etnolog som gjennom et halvt år forsket på adferden til biblioteksbrukere.

Bibliotekutvikling fremover

OCLC er ikke de eneste som snakker om en kommende bølge av ny teknologi. Likevel er det verd å merke seg når verdens største internasjonale bibliotekutvikler har dette som tema for de tre regionkonferansene sine. Det er et godt argument for i det minste å vite om disse nye teknologiene.

”

Norsk bibliotekforening har flere spesialgrupper som følger utviklingen innenfor sitt område. Kanskje tiden er inne for å innføre en spesialgruppe for teknologiutvikling, som kan samle og dele kunnskap om ny teknologi og dens betydning for bibliotekene?

Hvilke teknologier som vil bli viktige fremover kan ingen si sikkert. Men at kunstig intelligens (AI) vil bli viktig er det vanskelig å argumentere mot. Nasjonalbiblioteket er blant dem som har innsett dette, og de er allerede i gang med å trene opp sin egen AI-bibliotekar, Nancy. Kunstig intelligens trenger å trenes på store mengder data for å bli virkelig nyttig, og Nasjonalbiblioteket har en av verdens største samlinger digitalisert materiale.

Det kan være vanskelig å holde seg oppdatert på den teknologiske utviklingen alene. Norsk bibliotekforening har flere spesialgrupper som følger utviklingen innenfor sitt område. Kanskje tiden er inne for å innføre en spesialgruppe for teknologiutvikling, som kan samle og dele kunnskap om ny teknologi og dens betydning for bibliotekene? ■

OCLC

Online Computer Library Center, forkorta OCLC, er en stor biblioteksentral med hovedsete i Dublin i Ohio i USA, og et stort antall lokalkontorer. Bedriften ble grunnlagt i 1967 av Fred Kilgour og drives av et ikke-fortjenesterretta konsortium med 57 000 medlemsbibliotek i 123 land. OCLC var opprinnelig en forkortelse for Ohio College Library Center. Medlemsbibliotekene får tilgang til OCLCs store bibliotekskatalog WorldCat og en omfattende samling av forskningsresultater.

Møre og Romsdal kan miste bokbåten

Bokbåten Epos har sidan 1963 vore eit omreisande bibliotek for dei stadane på Vestlandet som ikkje har eit eige bibliotektilbod. No tilrår fylkesrådmannen i Møre og Romsdal at fylkeskommunen legg ned bokbåten frå 1. september i år. I staden vil fylkeskommunen satse meir på sentralt tilrettelagde opplegg for debattar, scenekunst basert på litterære verk, konsertar, forfattarmøte, bokbad og anna som har vore etterlyst i biblioteka.

«Vi veit at det er sterke kjensler knytt til bokbåten, og at eit slikt forslag kan verke som eit tap for dei kommunane som no mistar eit tilbod. Samtidig trur vi at ei omprioritering vil føre til at vi får ei meir moderne og nyskapande litteraturformidling i heile fylket, og at alle i sum sit igjen med eit betre bibliotekstilbod enn dei har i dag», seier fylkeskultursjef Heidi-Iren Wedlog Olsen i ei pressemelding. ■

Folkebibliotekenes fysiske fall?

Bibliotekstatistikken viser at utlånet faller, det samme gjør bibliotekenes mediesamlinger. Er det en sammenheng mellom disse to tallene – eller tvert imot?

AV: SVEIN TINNESAND
AVDELINGSDIREKTØR, NASJONALBIBLIOTEKET

Utlån av fysisk materiale er fortsatt en viktig aktivitet for folkebibliotekene. Likevel har den fysiske mediebestanden vært synkende i flere år. Ved århundreskiftet hadde folkebibliotekene over 22 millioner fysiske eksemplarer av bøker og annet materiale til utlån, nå er tallet 18,7 millioner. Et lignende fall kan vi også se på utlånstallene, fra 23,5 millioner ved århundreskiftet til et høydepunkt på 25 millioner i 2009, og ned til 22 millioner i 2016.

Fallet i bibliotekenes mediebestand

har ikke kommet av seg selv, bibliotekene skal drive aktiv kassering for å kunne vedlikeholde en aktuell mediebestand. *Buskerudgeriljaen* med nåværende BF-leder Jannicke Røgler i spissen har gjort bibliotekenes kassering kjent langt utenfor bibliotekenes egne rekker. Politisk har ønsket om å redusere biblioteksamlingene også støtte i Nasjonal bibliotekstrategi, der det står at:

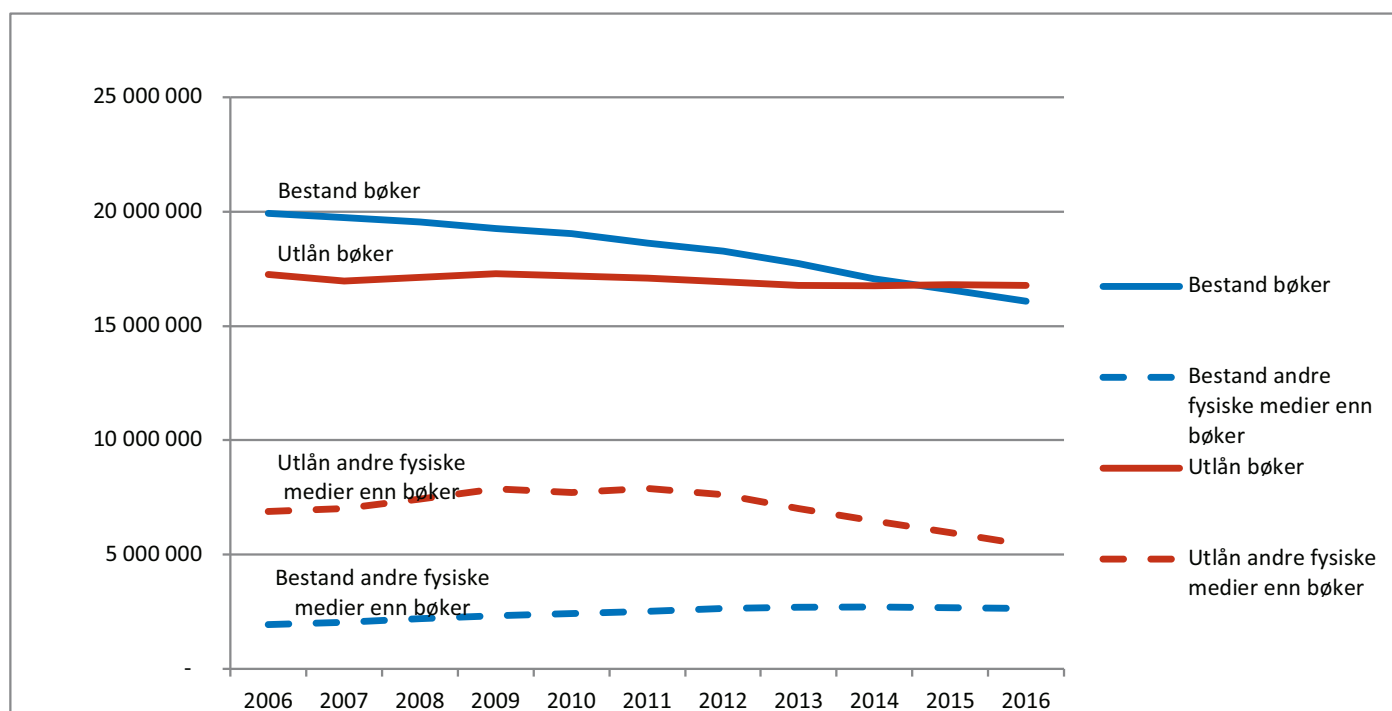
Det har i en årrekke vært en bibliotekfaglig anbefaling å rydde i bibliotekenes

samlinger. Både for å gi rom for andre aktiviteter i biblioteklokalene og for å skape en tydeligere profil for aktiv formidling. Norske bibliotek kan overføre bøker og annet materiale til Depotbiblioteket for å frigjøre plass og samtidig sikre at litteraturen fremdeles er tilgjengelig.
(Nasjonal bibliotekstrategi kap. 7.4)

Det fysiske materialet som er til utlån kan deles i to. Den største andelen, ca. 90 prosent av materialet, er papirbøker (p-bøker). Den øvrige delen er det som på 80-tallet kom inn i

Stabilt. Bokutlånet er stabilt. Papirbøkene holder stand både i markedet og på bibliotekene.

bibliotekstatistikken som «nye medier» med lyd og bilde. Først i form av musikkassetter, plater og videobånd, deretter i form av musikk og bøker på CD, og film på DVD.

I løpet av de siste 20 årene har andelen av film, musikk og lydbøker blitt mer enn fordoblet i folkebibliotekene. Utlånet av «nye medier» har også i perioden etter år 2000 vært mye høyere enn andelen det utgjør i bibliotekenes samlinger. Godt over 20 prosent av utlånet i 2016 var CD-er og DVD-er, mens dette materialet utgjorde om lag 10 prosent av samlingene.

Bestand og utlån av p-bøker og annet fysisk materiale i folkebibliotek

På et overordnet nivå ser vi at utlånet av fysisk materiale synker, samtidig som det er en nedgang i den totale fysiske bestanden. Men som grafen viser skyldes nedgangen i bibliotekenes bestand at det nå er færre bøker, mens fallet i utlån skyldes færre utlån av «nye medier».

Utlånet av «nye medier» synker kraftig fra ca. 2010. Det som i sin tid var «nye medier» er audiovisuelle medier på fysisk bærer. Nye forretningsmodeller og bedre nettløsninger gjør det lettere å distribuere innholdet elektronisk. Dette har ført til at videoutleie og platebutikker langt på vei er borte. Bakgrunnstallene viser at fallet er større for CD-plater, både musikk og lydbøker, enn for

film. Så viser også SSBs mediebarometer at andelen av befolkningen som bruker CD-spiller har falt fra 86 prosent i 2006 til 12 prosent i 2016.

Bestanden av «nye medier» er stabil.

Denne utviklingen kan være uttrykk for en viss treghet i bibliotekenes kassering. Det kan muligens også forklares med at mindre bruk gir mindre slitasje og dermed mindre grunn til kassasjon.

Bokbestanden synker. Færre filialer gir mindre behov for flere eksemplarer av samme tittel. Bibliotekene kasserer for å rydde plass til annen aktivitet, i tråd med Bibliotekstrategien, og tjenester som depotbiblioteket og NBs digitale bokhyll gjør at bøkene fortsatt er tilgjengelige.

Bokutlånet er stabilt. P-bøkene holder stand både i markedet og på bibliotekene. Litteraturen er viktig for bibliotekene, som har jobbet systematisk med formidling av bøker i en årrekke. Bak det stabile bokutlånet skjuler det seg forskjeller i utviklingen for fag- og skjønnlitteratur og voksen- og barnebøker. Men på landsnivå er det ingen indikasjon på at bestandsnedgang har påvirket utlånet negativt.

Utlånet av de «nye» mediene, som stod for en stor del av utlånsveksten i folkebibliotekene gjennom 90-årene og første tiår på 2000-tallet, faller nå. Samtidig ser vi at utlånet av p-bøker er

stabilt, på tross av minkende bokbestand. Svaret på spørsmålet vi stilte innledningsvis må derfor være at det ikke er en direkte sammenheng mellom fall i bestand og fall i utlån.

Takk til Erlend Ra og Jannicke C. Wold Rød for statistikkfaglig bistand i forbindelse med artikkelen. ■

Hovedkilde for artikkelen er:

Nasjonalbibliotekets nettsted for folkebibliotekstatistikk: <https://bibliotekutvikling.no/statistikk/statistikk-for-norske-bibliotek/folkebibliotek/>

Andre kilder:

Buskerudgeriljaen fra Buskerud fylkesbibliotek <https://buskerud.fylkesbibl.no/produkt/kassering-med-buskerudgeriljaen/>

Bibliotekene kaster 1,4 millioner bøker i året, NRK 29.04.18 https://www.nrk.no/telemark/bibliotekene-kaster-over-1_4-millioner-bokker-pa-et-ar.-1.14012138

Bibliotek 2002 : med bibliotekstatistikken 2001: Statens bibliotektilsyn, 2002 https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2011061008062

Nasjonal bibliotekstrategi 2015 – 2018 https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/2016/09/nasjonal_bibliotekstrategi_2015-2018.pdf

Norsk mediebarometer 2017 <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/norsk-mediebarometer-2017>

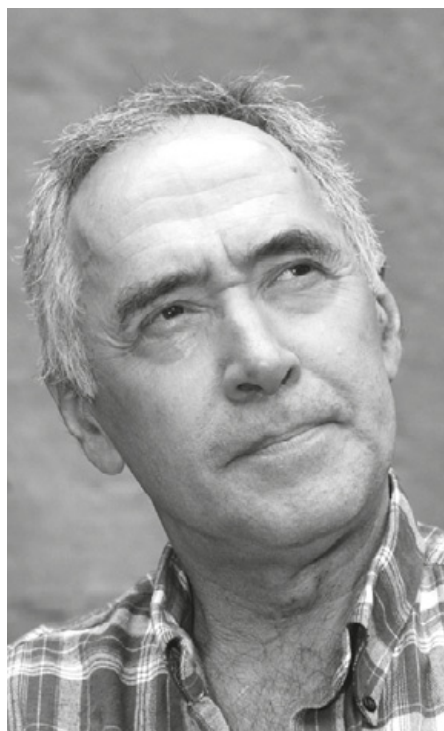
Kultur – er det bare politur?

Kaj Skagen utfordrer med en ny 'biografi' over Norge

AV ØIVIND FRISVOLD
FØRSTEAMANUENSIS VED OsloMet
STORBYUNIVERSITETET, AVD. ABI

Politikerne har rotet det til. Når de snakker om norsk kultur, handler det mest om pynten på kaka. Det dreier seg gjerne om vafler og brunost eller bevilgninger til kunst og fritidsaktiviteter. Vi har for lengst fått et utvidet kulturbegrep, men dagens kulturdebatt foregår innenfor rammen av et innskrenket kulturbegrep. I *Norge, vårt Norge* vil Kaj Skagen noe helt annet. Han er ikke opptatt av ytre symboler eller hverdagslig pengepolitikk. Han vil finne hvilke verdier, ideer og holdninger som binder samfunnet sammen. Med andre ord: Hva er grunnlaget for og innholdet i den norske kulturen? Det kan høres ut som et tørt, sosialantropologisk forskningsprosjekt. Et stort note- og kildeapparat kan tyde på det, men Skagen leverer essayistikk og tillater seg lange omveier til målet. Det er subjektivt, det er ikke politisk korrekt, og det har stor underholdningsverdi.

Skarp penn. Kaj Skagen. Foto: Dreyer Forlag

Denne gangen får han neppe den samme oppmerksomheten som han fikk med klassikeren *Bazarovs barn* fra 1983. Det var et rammende oppgjør med datidens politiske litteratur. Årets bok kalles «et lands biografi», og den handler om hva det vil si å være norsk fra vår nasjonale oppvåkning og frem til kong Haralds tale om jenter og gutter som på alle vis er glade i hverandre, og om nordmenn som «tror på Gud, Allah, Altet og Ingenting».

Historiens bautaer

Mens de franske revolusjonære henrettet sitt presteskap, brakte de lutherske prestene både opplysning og poteter til vårt karrige land. Men den pietistiske kongemakten ville ha full kontroll. Den rette tro ble fremmet med lov og tvang. Ved inngangen til 1800-tallet var legmannen Hans Nielsen Hauge samfunnsfiende nr. 1. Han sto ikke bare for en personlig opplevd kristendom, hans skrifter nådde frem til store befolkningsgrupper. For første gang fikk trykkekunsten betydning for folk flest. Viktig var det også at Hauge bidro til å heve den materielle levestandard for store grupper. For Kaj Skagen er denne «mystikeren fra Thune» en folkets frigjører og en viktig normsetter. Huges motkultur tilpasset seg etter hvert den offisielle religion, men Skagens poeng er godt: Kombinasjonen virket. Den nasjonale kulturen fikk her sin forankring både i religion og i sann opplysning – for å si det med Grundtvig.

Skagens beretning har samme utviklingslinjer som vi ser i den norske bibliotekhistorien. Kongen i København aksepterte at det ble opprettet leseselskaper på slutten av 1700-tallet. Men prestene var bibliotekarer, og de hadde kontroll. For bibliotekene ble også inspirasjonen fra Grundtvig og hans norske disippel Christopher Bruun viktig. Slik

kom ideene fra den danske folkehøyskolen til oss. Fra 1850-årene fikk allmuebibliotekene et oppsving. Det skjedde i regi av Folkeopplysningselskapet og med de samme aktører som Skagen baserer sin biografi på. Ole Vig ble redaktør, Hartvig Nissen formann og filosofen Marcus Monrad var ideologen. Slik ble det grunnlagt en felles, samlen- de norsk kultur. De viktigste ingrediensene var idealistisk filosofi, kristendom og tidens ide om å vekke folkeånden, nasjonalkarakteren i hvert menneske. Skagen kunne vel godt ha sagt tydeligere at dette også var en folkeopplysning med autoritære trekk. Hensikten var nettopp å stoppe så vel religiøse subkulturer som den farlige Thrane-rørsla.

Positivism, vitenskap og politikk

Skagen finner at «Norges nye religion» ble grunnlagt av «grundtvigianere, pietister og hegelianerne i et metafysisk nasjonsbegrep». Dette bidro til at nasjonen lenge ble tilpinningsdyktig, og immun mot ensidig positivistisk og kulturradikalt tankegods. Her er vi fremme ved bokens hovedbudskap: En rasjonell, empirisk (og positivistisk) tenkemåte oppfattes som en fare for den åndelige (metafysiske) siden ved tilværelsen. Slik hindres også en «refleksjon om en dypere virkelighet som ligger til grunn for den sansbare virkelighet, gitte virkelighet.» Det er ikke lett å følge Skagen i denne (Steinerske?) tankegangen. Men det hjelper at han bidrar med gode eksempler på dårlig oppførsel. Han trekker frem Karl Evang som var helsedirektør fra 1938 til 1973. I mellomkrigstiden grep han helt ukritisk «etter arvelære og genetisk kontroll». Det var på tide å bryte med alle nedarvede 'borgerlige' dogmer. Skagen kan vel ha rett i at Evang også oppfattet sosialismen som en direkte funksjon av rasjonell vitenskap. Den sto også sterkt i

Den polemiske Skagen

Skagen er kjent for sin skarpe tone. Her er noen smakebiter fra Norge, vårt Norge.

«Men i etterkrigstidens Norge var ikke statsapparatet bare væpnet med vitenskap, kapital og byråkrati, men også styrt av et bolsjevikisk organisert parti som gjennom sitt absolutte flertall i Stortinget i periode etter periode styrte landet som sin private eiendom.» (s.147)

«Hans Jæger er prototypen på den kulturradikale avvikler som siden 1970-tallet er blitt masseprodusert og nå standard over alt, bare vasket og frisert, tilpasset og justert etter forholdene, spredd jevnt over det sosiale landskap som sosialt akseptert gylle på tvers av alle grenser. Venstreorienterte eller høyreorienterte, rike eller fattige, navere eller stjerneadvokater, menn eller kvinner – alle er vi frihetselskende og liberale relativister og determinister snytt ut av Jægers rennende nese.» (s.193)

Det var den «konspirative» Erling Falk som «sørget for at man i så mange møblerte hjem på vestkanten i Oslo etter krigen kunne finne Fram Forlags utgaver av *Det kommunistiske manifest* og slitte eksemplarer av Evangs *Seksuell opplysning*, og fra mange av disse hjemmene kom mye av den neste bølgen av venstresosialister og marxist-leninister på 1960-tallet.» (s.268)

«Selv de mest moderne, vitenskapelige og intellektuelle av alle, som filosofen Arne Næss (1912-2009) og det adspredte geni Johan Galtung, som lærte seg japansk på to uker og skrev bøker med begge hender, måtte til India for å finne noe de kunne respektere, og utgav i fellesskap *Gandhis politiske etikk* i 1955, hvor de fremstilte Gandhis ikkevoldslære som en løsning på de vestlige demokratienes problem med motsigelsen mellom individuell og statlig etikk.» (s.304)

Om Georg Johannesens *Om den norske tenkemåten*: «Opphaussingen av den som etterkrigstidens viktigste bok har bare vært mulig i små kulturmiljøer som var blitt enige om å tilbe Johannesen som en avgud, kanskje fordi han ble regnet for å rå over særlige innsikter, slik at de som ikke skrøt av hans forfatterskap kom i fare for å bli oppfattet som dumme.» (s.334)

etterkrigstidens 'ettpartistat' der Arbeiderpartiets skolemestere kunne bruke sin allmektige og vitenskapelige ekspertise i politikken. En flaggsak var en felles ungdomsskole. Skagen ser den som et skalkeskjul for å skape en skole som «skulle tjene den sosialistiske utopi på alle områder.»

Et morsomt eksempel på Arbeiderpartiets vitenskapstro politikk, som Skagen ikke har med, er cand. philol. Martin Storhaugs kronikk om Språkets fysiologiske grunnlag i Arbeiderbladet 13.10.1954. På partiets eget samnorsk fikk folk nå vite at vitenskapen nettopp hadde oppdaget at en kjertel i brysthulen påvirket språkutviklingen. Dette kunne gi nøkkelen til bedre språkutvikling og helbrede stamhet som skyltes drikkevannet. Det var et godt eksempel på fremskritt i forskning, problemet var bare at herr Storhaug etter hvert avslørte seg som en glisende André Bjerke.

Kulturradikalismen

På 1800-tallet fikk den nasjonale felleskulturen gjennomslag. Hensikten var ikke bare å sikre landet ekte, norske borgere. Skagen sier at «Bibelen ble erstattet av norgeshistorien og nasjonal-litteraturen». Fedrelandskjærlighet var en slags religionen hos oss. Den som gjorde dette mulig var Nordahl Rolfsen. Han laget den nasjonale leseboken, og han organiserte skolebibliotekene. Denne påvirkningen holdt seg helt opp til 1960-tallet til skolen ble okkupert av den sosialpedagogiske hverdagsrealismen.

Sigurd Hoel var en ekte kulturradikaler som gjerne ville avsløre gamle livsløgnen. Han åpnet «Syndere i sommersonn» i 1927 med å si: «Du er en selvbedrager og tilhører som saadan den forrige generation.». Skagen hevder at i dag er også ideen om det norske blitt redusert til et selvbedrag. Ny 'kunnskap' gjør at mange synes det er flaut å tro på at det norske finnes. Vi lever i det globale, flerkulturelle samfunn. Denne troen er vel mest utbredt i de intellektuelle kretser, og Skagen har et godt poeng når han viser at det nasjonale og den «norske grundtvigianismen» har skapt 'ekte' nordmenn helt opp til den generasjonen som i dag blir folkepensjonister.

Skagen legger skylda for dagens rotløshet på kulturradikalismen, den sterkeste motstrømmen i vår kulturhistorie. I boken trekkes linjene fra Georg

Brandes' litterære paroler og Jægers Kristianiabohem frem til dagens litteratur. I *Sangen om den røde rubin* ser Skagen en Mykle som lar Ask bli sosialist for å kvitte seg med kristendommen. Tydelig er også Skagens skuffelse over sin egen ungdomshelt, Jens Bjørneboe. Det gjelder slett ikke bare for hans pornografiske *Uten en tråd*, men også det senere forfatterskapet fra slutten av 1960-tallet. Skagen ser her en forfatter, som i likhet med andre kulturradikalere gjør det enkelt for seg ved å avskrive det klassiske og kristne Europa.

Skagen viser vei videre inn i et mørkt landskap: Den europeiske kulturtradisjonen fra antikken, kristendommen, reformasjonen og opplysningstiden er svekket. Det samme sier han om den nordiske forbindelsen mellom folkebevegelser, trossamfunn og partier. Dagens politikk leveres ('adresseres') av politiske konserter etter prinsippet om tilbud og

etterspørsel. Han spør om hva som skjer når vi mister troen på menneskeverdet gjennom kynisk sortering og bruk av medisinsk teknologi. Skagen advarer også mot det han kaller en «tredje verdensisme» der vi ukritisk og naivt avsier vår egen, men opphøyer andres kulturer. Han oppsummerer ved hjelp av to litterære verk: Ibsens *Keiser og Gallileer*, og den franske forfatteren Michel Houellebecqs roman *Underkastelse*. Den første viser kampen mellom hedendom og kristendom, den andre om hva som kan skje når en 2000-årig vestlig sivilisasjon ikke har motstandskraft nok til møtet med muslimske tro.

Slik blir Skagen en veiviser, men hans piler peker «bakover» og tilbake til våre nasjonale tradisjoner. Boken er hans forsvar for «nasjonal selvråderett og identitet». Forlaget sier at boken er, som *Bazarovs barn*, en ny «torpedo under den artsfattige norske arken.». Det er i

meste laget. Men Skagen er interessant fordi han er så personlig og for at han bruker idé- og kulturhistorien så effektivt. Derfor er det de historiske delene av Skagens norgesbiografi som er de mest interessante. Norge har alltid vært et flerkulturelt samfunn, og Skagen viser at flere av delkulturene, før de utåndet, fikk bidra til en sterk, felles kultur. Vi får vite for lite om den beinhard kampen mellom kulturene, men boken vekker lysten til å oppsøke kildene på nytt.

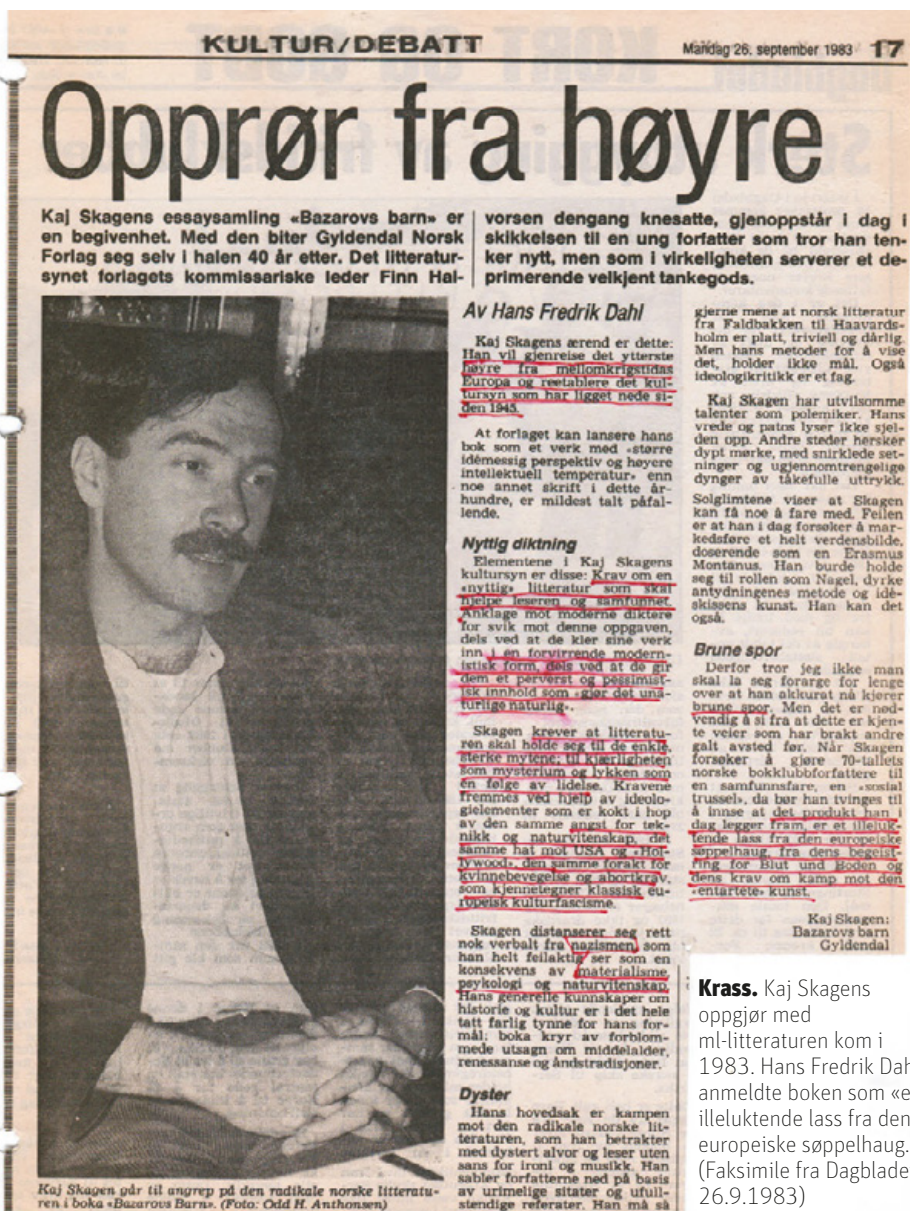

Kaj Skagen: *Norge, vårt Norge*. Dreyer 2018

Datostemplet ferskvare

Det fortelles at et dansk bibliotek i alle år hadde Grundtvigs samlede verker på en hylle, høyt plassert, men godt synlig ved skranken. En låner fortalte at han ved hvert besøk kastet et blikk opp på Grundtvig for å forsikre seg om at alt var vel med den gamle – og med dansk identitet og nasjonalfølelse. Men en dag var Grundtvig borte. Bibliotekaren svarte vennlig og bestemt at bøkene hadde så lav *utlånsfrekvens og omløpshastighet* at kassering ikke var til å unngå. I Norge har vi ikke en tilsvarende nasjonalhelligdom som Grundtvig, men vi har en frodig underskog av god, gammel nasjonallitteratur. Det stemmer sikkert at utlånstallene er lave, og bøkene får du gjerne til en femmer på loppemarkedene.

Bibliotekene skal selvsagt ha etterspurt og datostemplet litteratur, men Skagen minner oss om at bibliotekene fortsatt har et ansvar for aktiv formidling av det vi kan kalle den kulturelle grunnmuren. Nasjonalbiblioteket skal ha ære for at de nå henter de 'gamle' forfatterne frem igjen, vurderer dem på nytt og med et kritisk blikk. Det burde flere bibliotek gjøre. Skagen viser at det er mange provoserende og engasjerende spørsmål. Flere av dem ligger i Grunnlovens §2 som slår fast at landets verdigrunnlag «forblir vår kristne og humanistiske arv.» Dessuten sier §100 omtrent det samme som Folkebiblioteklovens 'misjonsbefaling': Myndighetene skal «legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale». ■

Mellom vitskap og spekulasjon

Professor Dag O. Hessen er det som med eit gamalgresk ord heiter eklektikar, ein som vel ut ting, som driv med stilblanding. Han lagar medvite eller umedvite ein mikstur av likt og ulikt frå ulike tenkemåtar og fagområde, utan indre logisk samanheng. Litt biologi, ein del filosofisk spekulasjon, idéhistorie og media-oppslag i ei brokete blanding.

AV JON LANGDAL
PENSJONERT LEKTOR
OG FAST KRITIKER I KLASSEKAMPEN

Undertittelen på Dag O. Hessens bok *Vi – Samarbeid – fra celle til samfunn* er karakteristisk for biologismen si tru på at det eksisterer ein nær, umiddelbar samanheng mellom biologi og sosiale og politiske fenomen. Vel finst det tankeretningar som undervurderer den biologiske dimensjonen ved menneskenaturen, så som eksistensialismen og postmodernismens patent «sosial konstruksjon». Men vår tid er prega av ein kraftig naturalistisk tendens til å privilegere biologiske årsaksforklaringar i ein urimeleg grad. Dette gjeld både evolusjonspsykologien, som til og med enkelte litteraturforskarar har kasta seg på, og den nymotens hjernefilosofien, som gjerne trur at den kan forklare menneskeleg atferd og sosiale fenomen ut frå korleis hjernen er bygd opp.

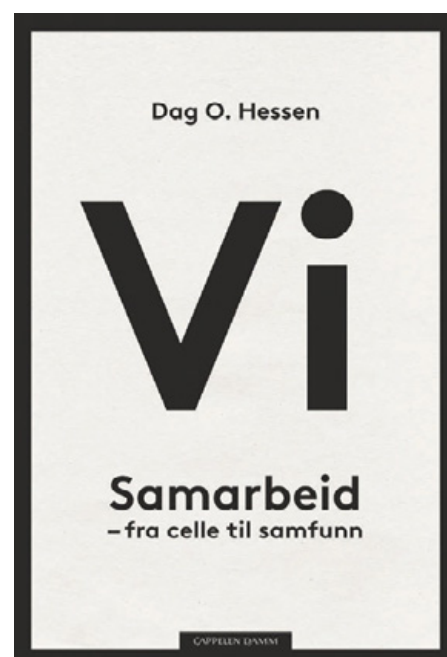
Dag O. Hessen er av yrke biolog og høgt renommert, og for ein biologisk analfabet som undertekna er han interessant å lese, og han er ein driven og språkleg sett framifrå skribent. I ei tidlegare bok, gitt ut i samarbeid med Thomas Hylland Eriksen, *Egoisme*, skriv han eksempelvis mønstergyldig om interne forhold i sjimpansegrupper og korleis desse kan endrast ved konflikter med andre grupper. Hovudproblemet i *Vi* er at han ut frå ein hovudsakleg naturvitenskapleg innstilling tar opp ei svær mengd emne innan moderne samfunnsliv, også økonomi og politikk, utan å ha relevant fagleg-metodologisk basis. Nær sagt alt muleg er med: Rykte og sosiale sanksjonar, politi og domstols-apparat, finansielle strukturar, dødsstraff, hovudjegerar på Borneo, Ayn Rand og Brochmann-utvalet. Resultatet blir uunngåeleg vilkårleg, mangt eit resonnement går over stakk og stein.

Dette inneber ikkje at Hessen i

utgangspunktet stiller på lag med dogmatisk og doktrinær biologisme. Han slår fast at mennesket er den einaste dyrearten med normativ moral og han åtvarar mot antropomorfering (menneskeleggjering) av naturhistoria. Han seier til dømes (s. 54) om forholdet mellom sjimpansar, bonoboar (dvergsjimpansar) og menneske at dei skilde lag «for 5-7 millioner år siden, og vi stammer dermed ikke fra en av disse to artene, men fra en felles stamfar for alle tre som ikke lenger eksisterer.» Men berre 14 sider seinare (s. 68) åtvarar han mot «en forestilling om at det egentlig er ganske fundamentale forskjeller mellom oss og de andre», dvs. andre dyr. Og grunngevinga er drastisk, naturvitenskapleg og biologisk: «Ikke bare er aper nære slektninger som deler en overveldende andel av sin genetiske bagasje med oss, hjernen deres er også anatomisk sett temmelig lik vår, og mye av vår grunnleggende atferd er knyttet til varianter av signalstoffer i hjernen som man kan finne igjen i hele dyreriket, ..», i alle fall hos ryggstrengsdyr, presiserer Hessen.

I motsetning til det biologen lét til å tru, lar det seg ikkje gjere å definere menneskenaturen på denne måten. Den biologiske skilnaden mellom menneske og andre dyr er langt større enn Hessens apeanalogiar vil ha det til. Kanskje kan ein ape skape noko som liknar eit smil eller ein latter, men kan han gråte og felle tårer? Eller føre ein samtale? Kommunikasjon er det flust av overalt i naturen, men signalsystem av lydar og kroppsgestar er noko kvalitativt anna enn menneskeskapt begreppspråk.

Som både biologar og antropologar flest overser Hessen det mest særmerkte ved homo sapiens: det menneskelege arbeidet. Ikkje ein gong den mest

Dag O. Hessen: *Vi Samarbeid – fra celle til samfunn*. Cappelen Damm 2017, 262 s.

utvikla sjimpansen kan planlegge å bygge hus eller hytte, eller dra på reise, om eit år. Den menneskelege arbeidaren har derimot evne til å førestille seg ideelt ein ny bustad eller eit gjeremål i hovudet før vedkomande realiserer ideen, og utviklinga av meir eller mindre avanserte reiskapar er ein konsekvens av denne grunnleggande *teleologiske*, føremålsretta evna. At Hessen heller ikkje finn det relevant å peike på at utviklinga av ulike kunststartar oppstod tidleg i menneskesamfunna (maleri, musikk, forteljning, dans etc.) understrekar berre den reduksjonismen som gjerne skjer når naturvitenskapsmenn opptre på humaniora sine jaktmarker. Ein av syndarane i så måte er også den nyleg avlidne Stephen Hawking, som trur at mekanisk-materialistisk teori også gjeld for tankelivet.

Det kan her vere på sin plass med ein kort repetisjon av NRKs og Harald Eias hjernevask for nokre år sidan: Problemstillinga her var om menneskeleg åtfærd kan forklarast ut frå arv – «født sånn» – eller ut frå miljø. Hessens standpunkt er at miljøet bestemmer. Men begge alternativa kviler på den naturalistiske, reduksjonistiske dogmatikken: at mennesket einsidig er *produkt*, og ikkje også subjekt. I staden for å søke hjelp hos subjektfilosofane (Kant, Hegel, Marx) kan vi nøye oss med nokre linjer i dramaet *Antigone* (422 fvt.) av Sofokles. Her konstaterer koret:

Jorda er rik på underverk,/Mennesket sjølv er det største under,/Ut over blåmyra modig og sterk/Styrer mannen i uvers dunder,/Bryter seg veg gjennom brota frelst,/Rid på den brusande båra. / (...) Einast mot Døden han kjem i beit, ...¹

Det gode og det vonde. På det allmennmenneskelege planet i boka går det rimelegvis føre seg ein kamp mellom godt og vondt. Det gode er i så måte her gitt ein langt sterkare maktposisjon enn det har i mange andre, meir misantropiske (menneskefiendtelege) moderne skrifter. «Vi er bedre enn vårt rykte», seier Hessen, dessverre utan å presisere kva dette ryktet går ut på.

Bokas perspektiv er at det djupast sett er naturkrefter det her dreiar seg om. Biologien har ifølgje Hessen «et grunnleggende godt budskap på menneskehetens vegne.» Han distanserer seg både frå vanlege utleggingar av Darwin, men også frå den britiske biologen Richard Dawkins, som vil ha det til at mennesket er «determinert egoistisk». Mot dette synet drar Hessen mellom andre fram grunnleggaren av den såkalla positivismen, franskmannen Auguste Comte (1798-1857),² som hevda at altruistiske kjensler er medfødde, og at det i menneskenaturen går føre seg ein kamp mellom egoisme og altruisme «i ulike hjerneavsnitt», for å bruke Hessens formulering.

Men før Comte hadde motsetninga mellom godt og vondt, slik Hessen ser det, manifestert seg filosofihistorisk i to

diamentralt ulike menneskesyn, i tenkinga til den engelske materialisten Thomas Hobbes (1588-1679) og den sveitsisk-fødde førromantikaren Jean-Jacques Rousseau (1712-1778). Sistnemnde hevda at menneskenaturen er god, mens Hobbes står for ein såkalla negativ antropologi (som Machiavelli), som hevda at det må ein sterk stat til for å temje menneskeleg egoisme, aggresjon, kort sagt for å hindre «alles krig mot alle».³

For Hessen er essensen av den mangfaldige Rousseaus filosofi at «fellesskap lønner seg». Det gode kjem innanfrå, forsikrar han, og er dermed «en integrert del av vår natur og utvikling.» Summen av dette «er udiskutabelt en utvikling i en meir human retning.» I vårt indre rår den reine Torbjørn Egner-idyllen: «under overflaten er vi alle like.» Kva som skulle vere overflate, og kva djupstruktur hos ein kannibal, ein nazist eller ein jihadist, går han dessverre ikkje inn på. På botnen er vi visst alle liberale humanistar.

Som ofte elles er Hessens problem

her at han ikkje er klar over at det han driv med her, er filosofisk spekulasjon og ikkje empirisk vitskap. Hessens kollega Kristian Gundersen har til dømes i eit intervju (mars 2018)⁴ peikt på at ein slik evolusjonsteoretisk hypotese manglar eksperimentelt naturvitskapleg grunnlag. Det seier seg sjølv at om vi abstraherer frå alle ulikskapar mellom ulike menneskegrupper, blir likskapen einerådande.

Heller ikkje her fornektar biologisten seg. Hessen meiner å ha vitskapleg grunnlag for å slå fast at det finst ein sentral, «god» komponent i den menneskelege psykologien: empatien, evna til medkjensle (og som kvinnene visstnok har mest av). Men denne kjensla, saman med evna til sosialitet, er reint biologisk fundert, nærare bestemt på hormonane oxytocin og vasopressin, opplyser Hessen. Men dermed må han vel ha slutta seg til Dawkins' determinisme, utan å sjå at han motseier seg sjølv. Forsikringa om at mennesket er den einaste arten med ein normativ moral,

kjem hermed i eit underleg lys. Korleis er utviklinga frå hormon til dydar som fridom, rettferd og likskap?

Om vi likevel skulle akseptere eit biologisk grunnlag for «det gode», må vi vel vente at spørsmålet om det vonde kunne få ei like bastant, hormonell avklaring. Men nei. Det vonde opptre hos Hessen som egoisme, aggresjon og brutalitet, som urettferd og profittjag (eit uttrykk for «den dyriske menneskenaturen»), samt nepotisme, ein «slektskapsseleksjon med preferanse for ens egne». Men kva som skulle vere det *biologiske* grunnlaget for denne vondskapen, er eit spørsmål som ikkje ein gong blir stilt i *Vi*.

Grunnlaget for Hessens biologisk-baserte optimisme gjenspeglar seg i bokas undertittel, – *Samarbeid fra celle til samarbeid*. Samarbeidet høyrer i Hessens «system» til det gode. Men er samarbeid i alle menneskelege samanhengar av det gode? Også historiske, destruktive krefter samarbeider; ei gruppe som IS gjer også det, utan at resultatet har så mykje med det gode å gjere. Hitler og hans menn var vel i si tid i så måte heller ikkje talentlause?

Mangelen på systematisk samfunnssteori og historiekunnskap gir seg hos Hessen til tider merkelege utslag. Han noterer seg at etableringa av landbruket innebar ei dramatisk historisk omvelting av menneskelivet, så som arbeidsdeling, «hierarkiske strukturar» og danning av store kulturar. Interessant nok refererer han til historikaren Yuval Harari, som i *Sapiens. En kort historie om mennesket* (2014), på nærast sjokkerande vis karakteriserer landbruket som eit stort sjølvbedrag. Dette fordi det skapte ein fatal, irreversibel befolknings eksplosjon som medførte at maten per person blei knappare. I Hessens formulering graviterte dette systemet «mot noe større og raskere *under kapitalens jernlov* (mi uth.)» Men landbruket eksisterte da i tusenvis av år før kapitalens tid (som grovt sagt starta i renessansen), og kva denne jernlova går ut på, får ikkje lesaren vite. Og aller minst får vi vite om Hessen trur at utviklinga og omveltinga av ulike produksjonsmåtar og samfunnsstrukturar, så som slaveri, føydalisme og kapitalisme, er biologisk funderte eller ei.

Like klisjéaktig romantisk er karakteristikken av moderne landbruk. Det «ble industrialisert og avhumanisert,

1 Sitert frå *Greske tragediar* [1964] s. 236, til norsk ved Eirik Vandvik.

2 Som filosofi er positivismen grunnleggande inspirert av naturvitskapen. I motsetning til den dialektiske tenkinga (Hegel, Marx) er det i positivismen berre snakk om ei kvantitativ forandring, i Comtes system skjer det ei gradvis utvikling mot større rasjonalitet, frå det religiøse, via det metafysiske til det vitskaplege, positive stadiet. Av denne grunn er positivismen også ein idealistisk filosofi.

3 Som mange andre mistyder Hessen Thomas Hobbes når han lét til å tru at «alles krig mot alle» i hovudverket *Leviathan* er ei skildring av ein faktisk, og ikkje ein tenkt samfunnstilstand. «Alles krig mot alle» vil bryte ut om staten forsvann.

4 På nettstaden Resett. Intervjuar: Helge Lurås

husdyrene ble taperne, og veksten fortsatte.» Skrekk og gru! Men kvifor skal reduksjonen av sveitte og slit og forkortinga av arbeidsdagen som traktorar og andre maskinar gjorde muleg, innebære ei avhumanisering? Og hadde dyra det betre i eit husmannsfjøs på 1800-talet enn ei moderne elektrifisert driftsbygning eller i eit fellesfjøs? Til Hessens forsvar kan det seiast at han ikkje er åleine blant norske akademikarar når det gjeld å halde i live gamle nasjonalromantiske førestillingar om det ideelle jordbruket.⁵

I skuggen av Pinker. Hessen er på grunnleggande vis på linje med den kanadisk-amerikanske evolusjonspyskologen Steven Pinker, sjølv om sistnemnde er meir opptatt av opplysingstradisjonen og er meir abstrakt fornuftdyrkande enn den norske støttespelaren. Pinker har i si siste bok, *Enlightenment Now* (2018) lagt fram omfattande statistisk materiale som skal vise at det i seinare tid er blitt mindre vald, krig og svolt i verda. Hessen formulerer konklusjonen i ordelag som liknar barnehagespråk: «Vi er blitt snillere med hverandre». Med eit litt uheldig val av årstal legg han til at denne tendensen har vore særleg sterk «etter 1940» (!).

Hovudproblemet med både Pinker og Hessen er at dei på spekulativt grunnlag gjer denne positive utviklinga til ein funksjon av menneskenaturen. Dermed står dei makteslause overfor det faktum at mengda av krig og svolt varierer sterkt med dei historiske epokane. Dersom dei hadde levd før første verdskrig og valt å studere epoken mellom 1870 og 1914, ville dei ha måtta trekke same konklusjon som dei gjer om vår tid: Stadig mindre krig og anna elende! Dette var ein relativt stabil og fredfylt epoke, utan krig mellom dei store nasjonane, slik tilfellet også har vore etter 1945. Vi får sjå kor lenge det varer.

Samtidig har etterkrigstida, spesielt etter 1968, utan tvil vore den mest liberale av alle epokar, med sine menneskerettar, toleranse for nasjonale, etniske og seksuelle minoritetar osv. Dessutan har det skjedd ein ekstrem vekst i industriell produktivkraft. Det er komplett fåfengt å tru at slike raske prosessar skulle ha noko med evolusjonen å gjere, som Hessen sjølv sagt veit er ei overmåte langsam affære. At det økonomiske framsteget, og ulikskapen mellom klassene, i dette tilfellet kanskje har noko med den konkurransedrivne *kapitalismens* natur å gjere, er ein utenkeleg tanke for Hessen. På den andre sida eksisterer det ennå i dag enkelte land som er økonomisk sett statiske. Korleis Hessen på sitt metodegrunnlag vil forklare dette, kan truleg berre gudane vite. Like store problem får han dersom han på fagleg vis skulle peike ut årsakene til at gammalt populistisk og fascistisk politisk grums i dag på nytt stikk hovudet fram.

Som tankeretning har biologismen eit vel fortent dårleg rykte.

Den pseudo-biologiske nasjonalsosialistiske raselæra var nødvendigvis basert på ei biologisk menneskeoppfatning. Det finst ingenting av slikt hos Hessen, som ikkje er konsekvent biologisk og liberal-demokratisk tvers gjennom. Han er også resolutt motstandar av kunstige, tekniske inngrep i den genetiske utviklinga. Teorien han støttar seg til, gjer det nemleg prinsipielt muleg å få fart på den hormo-

nelle prosessen fram mot stadig meir av *det gode*, av altruisme og samarbeid! (Kanskje det i eit knipetak kan vere håp for oss likevel.)

Hessen er det som med eit gamalgresk ord heiter *eklektikar*, ein som vel ut ting, som driv med stilblanding. Han lagar medvite eller umedvite ein mikstur av likt og ulikt frå ulike tenkemåtar og fagområde, utan indre logisk samanheng. Litt biologi, ein del filosofisk spekulasjon, idéhistorie og media-oppslag i ei brokete blanding. Både Pinker og Hessen bør lytte til orda i Skrifta, som seier at du skal gi biologien det som høyrer biologien til, økonomien det som høyrer økonomien til, historia det som høyrer historia til, og så vidare. Kvart saksfelt har sin eigen logikk, og denne er gyldig berre for sitt avgrensa område. ■

⁵ Professor Norolv Veggeland skriv i Klassekampen 25.1. 2018 om at norsk landbruk generelt må vende seg bort frå «den industrielle logikken» og satse på småskala bruk som han trur er meir miljøvennlege.

– Det er noe veldig fattig over å bare høre sitt eget hjerte slå

Frode Grytten skriver om Odda. Om menn som ingen trenger. Om norske hus og norske utkant-biblioteker. Om nye og gamle nordmenn som lever på livets skyggeside. Og indirekte om politikk. Hvis han skriver om Frode, holder han det for seg selv.

AV NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Alle som har lest et ord av Frode Grytten vet at han vokste opp i Odda. Leserne lærer nærmest geografien på det lille industristedet i detalj – hvor du kjører for å komme til Domus, for eksempel. Eller hvor du finner den nedslitte arbeiderboligen, «Murboligen», hvor hovedpersonene bodde i gjennombruddsboken fra 1999, *Bikubesong*.

Odda er i en evig nedbrytnings- eller overgangstilstand, slik Grytten beskriver det. Skyggen etter det tidligere smelteverket er allestedsnærværende. Der bor det arbeidsledige og folk som går på trygd. I novellene møter vi en morsbundet mann som aldri har hatt sex med en kvinne, en ung polakk som er profesjonell svindler og som nesten kjører seg ihjel, for ikke å forglemme en gammel vietnameser uten stedsans som frykter at han kan ende som en komisk klisje hvis han blir utstilt på Dagsrevyen. Tragiske skjebner – og tragikomiske skjebner.

Men om Odda er hans litterære univers, som Los Angeles var for Raymond Chandler og Yoknapatawpha County for William Faulkner, er det i Bergen han bor og skriver. Grytten har bodd i Bergen siden 1979, da han begynte å studere statsvitenskap, forteller han. Og det er i Bergen han har kone og fire barn.

Huset han bor i får jeg ikke se, for Grytten er ikke interessert i å si noe sitt privatliv. Så vi møtes på det noe pregeløse kontoret hans, rett ved Fløybanen. Han jobber i et kontorfellesskap sammen med en arkitekt og en fotograf. Gryttens skrivebord er det midterste. Underlig nok – for han er blyg har han fortalt tidligere – sitter han på en måte på utstilling, for vinduene går fra gulv til

tak. Trolig har lokalet vært en butikk en gang i tiden.

Biblioteket

Grytten plasserer beina på skrivebordet og lar blikket gli ut av vinduet. Hva han ser på, vet jeg ikke, fra min synsvinkel ser det ut som en murvegg.

Vi snakker om biblioteker. I boken «Det norske biblioteket», hvor Grytten har skrevet teksten til Jo Straumes fotografier, forteller forfatteren om sitt nære forhold til biblioteket i Odda da han var barn. Han roser den modige og tøffe bibliotekaren Dordei Nesheim Raaen som kjempet for å få kvalitetslitteratur i hyllene.

Unge Frode fant seg et hjørne i biblioteket hvor han kunne lese uforstyrret. Biblioteket i Odda var utstyrt med brun linoleum og mørke hyller i – tror han – teak. Og midt på gulvet sto den trillende hyllen, den med de nye bøkene. Det var den mest spennende. Her fant han hele verden – stor, vill, grov, fargerik, spennende – og noen ganger farlig.

– Biblioteket var aldri noe fremmed. Det var ikke noe som ble påført oss utenifra, men en naturlig del av skolen. Det var egalitært og gratis. Jeg begynte å låne på voksenbiblioteket da jeg var 12-13. Særlig krim – Patricia Highsmith, Chandler, Dashiell Hammet.

– Noen vil si at dette biblioteket neppe kommer til å bety så mye for barn og ungdom i fremtiden som det har gjort hittil, nå som vi har alle de nye mediene?

– Jeg synes at det er nå som all informasjon er tilgjengelig, at vi trenger noen – bibliotekarene – som vet hvor det viktigste finnes.

– Er du redd for at bibliotekene skal dø ut?

– Nei. Men alle fellesskapsløsninger er satt under press. Individet blir satt over fellesskapet, særlig hvis det fellesskapet tilbyr er gratis.

Grytten skynder seg å legge til at han ikke skal si for mye om hvordan oddingene skal ordne seg i Odda, nå som han bor i Bergen. For dette er sensitivt, får jeg forståelsen av. Ingen utflytter bør ha altfor bastante meninger hverken om biblioteket eller om hva tomten til det nedlagte smelteverket skal brukes til, eller andre politisk betente saker i lokalmiljøet.

Jag etter vind

– I bøkene dine er det ikke så mange unge bokormer, desto flere gutter som har fedre i fengsel eller selv driver kriminalitet og ikke har noe feste i tilværelsen?

– Jo, men en av novellene mine, «Song», handler også om en bokelsker som har en far som ikke vil at sønnen skal bli boklig og reise fra samfunnet han ble født inn i. En typisk generasjonskonflikt, sier Grytten.

– Og en klassekonflikt?

– Ja. Ofte skjedde dette skiftet først i min generasjon. Vi var ofte de første som fikk høyere utdanning. I min familie var det faren min, og ikke jeg, som fikk et annet liv enn sin far igjen. Faren min overtok ikke slektsgården på småstedet Stavang i Sunnfjord, men begynte å jobbe på kontor. Jeg er dårlig til å analysere mine egne tekster, men har merket at dette med de ulike generasjonene er et gjennomgående tema, sier han.

Grytten er ikke alltid på utbryternes side i slike konflikter – i hvert fall ikke ►

**– eg er norges
vittigaste mann
folk veit det bare ikkje**

hvis representanten for den unge generasjonen tror for godt om seg selv. I bøkene sine kan han være ganske ironisk mot de svært sosialt mobile og ambisiøse.

– Det er jo noe latterlig ved det, dette jaget etter vind. Tragisk og.

– *Du skriver med stor sympati om de som ikke er samfunnets vinnere...*

– Jeg tenker at det er viktigst å ta vare på de man skriver om slik at de får komme til syne med sin egen stemme, og ikke blir redusert til caser eller statistikker eller stemmekveg eller konsumenter.

Vold

– *Du har sagt til Dagbladet at «Når du vokser opp på et slikt sted, er ikke forfatteryrket det første du tenker på. Da får du høre det: «Du, din homo.»» Men nå er du og Odda vel forlikt?*

– Forlikt har vi alltid vært. Jeg har ikke følt meg annerledes eller spesiell. Jeg ble ikke ertet, for jeg var god til å spille fotball og til å forsvare meg verbalt. Det var en urolig tid i Odda, preget av turbulens, familier gikk i oppløsning og mange unger fikk problemer. Både fysisk og psykisk var det et mye mer voldelig miljø enn Odda er nå. Jeg tror ungdom i dag hadde fått sjokk hvis de hadde blitt plassert i det miljøet. Men selv om det var ganske lovløst, var det også solidaritet og samhold og glede og galskap.

– *Du er blyg, har du sagt tidligere, men du er også en historieforteller. Når er du blyg?*

– Blyg er noe man er. Det er nesten blitt noe folk skryter av i intervjuer, at de er så sjenert og introvert, men det er helt reelt for de som faktisk er rammet. Det er en type mistilpasning til verden.

– *Det jeg lurte på var om skrivingen på en måte er en vei ut. Å skrive kan jo være jo grenseoverskridende?*

– Jeg tenkte aldri sånn da jeg begynte å skrive. Jeg hadde bare lyst, som en fortsettelse av lesingen, sier Grytten. Journalistikken var heller ikke noe han brukte kalkulerert, fortsetter han. Grytten skrev feature-reportasjer for Bergens Tidende i flere år. Etterhvert fikk han en svært selvstendig stilling og reiste og skrev artikler om det som interesserte ham. Hovedfaget i statsvitenskap fremstiller han også som relativt tilfeldig. Han var interessert i samfun-

net, så politikkstudier virket som et godt valg.

En avsporing

Med så ulike hovedpersoner som Grytten har i sin litterære produksjon, er det tydelig at de ikke alle er fordekte portretter av forfatteren selv. Personene befinner seg ofte (men langt fra alltid) i Odda, men Gryttens Odda er et svært variert og innholdsrikt mikrokosmos. De oppdiktede personene er sjelden eller aldri Grytten-kloninger. Jeg spør Grytten hva han synes om virkelighetslitteratur – som han selv åpenbart ikke skriver, men som så mange andre gjør i dag:

– Don't get me started! Den såkalte virkelighetslitteraturen har gitt oss mange svært gode bøker, men som sjanger er den utmattende, avsporende og kjedelig. Det er bare å beklage, jeg orker ikke mer, begynner han.

– Som forfatter må en stole på forestillingsevnen, det finnes en suveren kontrakt mellom den som forteller og den som blir fortalt for. Å hevde at det som fortelles er sant og virkelig, er et triks blant mange, et litt billig triks som ikke imponerer meg. Et kvalitetskriterium for skjønnlitteratur var for eksempel i sin tid å gjøre også bipersonene interessante og komplekse. Les hvordan bipersonene er i virkelighetslitteraturen, de fleste er flate og uinteressante, små kuler som sirkler rundt den digre planeten JEG. Bare forfatteren selv får lov til å være sensitiv og interessant med følsomt kunstnersinn og tunge dager. Når forfatteren blåser opp seg selv, presses leserne ut av det felles rommet. Den type forfatter vil ikke jeg være.

– *Så du tror ikke virkelighetssjangeren er kommet for å bli?*

– Fortellingen om meg selv, den sanne historien om meg, er vår tids dominerende fortelling, så den vil overskygge de andre sjangerne en god stund til. Men det er en form som gjør det behagelig enkelt både for forfatter og leser, selv om forfatterne hevder at de tar stor risiko og at de er vakre lam i en ulvetid. Jeg er skikkelig happy hver gang jeg oppdager at det som beskrives *ikke* har noe med forfatterens liv å gjøre. Ja, for en lettelse! Jeg har stor tro på fiksjonen, og en dag slår fiksjonen hardt tilbake.

Ønsker politikken tilbake

Etter denne kraftsalven tenker jeg at det

kan være på tide å snakke om politikk, for der tror jeg tampen brenner. Det er noe i positiv forstand 70-talls over Grytten og hans skildring av det fordums industristedet. Klassedimensjonen er for eksempel tydelig i novellen hvor direktøren (med det passende navnet Dorenfeldt) blir kidnappet og bundet så han skal oppleve litt ydmykelse. Selv det estetiske uttrykket til de fotografene han samarbeider med i diverse fotografibøker er nøkternt, kantete, brunt og grått, uten pynt, selvsagt blottet for alt som kan smake av sentimentalitet. Litt 70-talls det også, synes jeg. Hele Grytten-universet er uansett langt unna den idyllen som finnes rett utenfor kamerateins rekkevidde. For selv om Odda sentrum ikke er noen skjønnhet, er jo Hardanger smellvakker.

– *Hvordan vil du karakterisere norsk politikk i dag?*

– Politikerne har overlatt politikken til økonomene og media. De har redusert seg selv, og det er trist. Klassisk politikk erstattet av dag-til-dag-konkurranse om oppmerksomhet. Politikere som ville arbeide for et bedre samfunn er erstattet av politikere som høyrøstet streber etter makt. Hva de vil bruke makten til, er uklart. Men det har med hele individualiseringen å gjøre, samfunnet som beveger seg bort fra det kollektive.

– *Venstresiden har sviktet mest?*

– Høyrepartiene har alltid vært på de sterkes side. De har konsekvent sviktet flertallet, mens drivkraften for sosialdemokratiet var å temme og menneskeliggjøre kapitalen. Det lykkes de med også, men kanskje de tenker at oppdraget er fullført? Målet med politikk synes i dag å være en individuell karriere, der politikerne selv mener at de er talerør for strømninger blant folk flest, at det er de som gjennom intuisjon og teft fanger opp folkets vilje. Men politikerne må drive politikk gjennom å formulere visjoner og mål for samfunnet, ikke være populistiske snåsamenn i dress og drakt.

– *Og du er politisk også som forfatter?*

– Neppe. Så lenge du ikke forandrer verden, funker det ikke som politisk litteratur. Men jeg håper at jeg skriver om folk med et annet og noe rausere blikk, at jeg kan få i alle fall noen lesere til å se dem som ellers ikke er synlige, de

Billig triks. Å hevde at det som fortelles er sant og virkelig, er et triks blant mange, et litt billig triks som ikke imponerer meg. Foto: Dreyer Forlag

som finnes i midten, sier Grytten og lyder som et ekko av tittelen på sin siste novellesamling, «Menn som ingen treng».

Sylvi Listhaug har dominert overskriftene dagen før vår samtale. Ikke overraskende er Grytten ingen fan.

– En statsråd kan ikke fiske rundt i en brun dam av konspirasjonsteorier og så framføre et stusselig, lite unnskylt som kommer fra alle andre steder enn hjertet. Det har vært noe stort og rørende over hvordan de som faktisk ble rammet den 22. juli, AUF-erne, har oppført seg og snakket om politikk og debattert i tiden etterpå. Der har Listhaug mye å lære, mener han.

– Torbjørn Jagland, som stadig brukt metaforen «det norske hus» har skrevet forordet til en av bøkene dine, fotografiboken som heter «Norske hus» (som er en samling bilder av enkle konstruksjoner av grener bygget i trær). Er du begeistret for Jagland?

– Det var Flamme forlag som spurte ham, sier han kort.

Norge, mitt Norge?

Grytten bruker, uansett hva han sier, ordet «Norge» så ofte i boktitlene sine at

det gjør meg nysgjerrig. Ved siden av «Det norske huset» (som har fotos av Jens Hauge) har han gitt ut «Norge og andre dikt» og skrevet teksten til nok en fotografibok som heter «Bergen 17. mai». Og noe mer patriotisk enn Bergen på nasjonaldagen kan man vel knapt tenke seg. Erna Solberg opptrer til og med, med flagg. Pluss unger og pensjonister og en leketøysebra og en muslim kledd i kanindrakt.

Om han er en sneversynt nasjonalist, behøver jeg ikke lure på. Etniske minoriteter opptrer stadig vekk på boksiden hans og behandles med stor sympati. Så hvorfor denne tilbakevendingen til alt som har med Norge å gjøre? Jeg spør, men han mener at det er tilfeldig, og dessuten har han da ikke så mange bøker med Norge i tittelen, hevder han. Deretter spør han alvorlig om jeg vil ha en bok, og rekker meg en fotografibok av en amerikaner ved navn Robinson, hvor han selv har skrevet teksten. Den heter «Tatt av Norge.»

– Hva er ditt forhold til det etter hvert omstridte begrepet norsk kultur?

– Glede og begeistring over å bo et privilegert land, blandet med en med frykt for at det som var bra med landet

kan gå tapt i nasjonalisme eller sjølgodhet eller en sjøloppatthet som også finnes her. Og en undring over at et så rikt land kan bli så fattig – over at rikdommen gjør oss mindre rause.

– Bøkene dine er også fulle av populærmusikk – fra The Smiths og Steven Patrick Morrissey, som du har basert en novellesamling på, til Aha-albumet Scoundrel Days, som har vært inspirasjonskilden til nok en novellesamling...

Nå begynner Grytten å snakke om sammenhengen mellom politikk og kunstformer, og særlig da musikk. Han bruker et av sine favorittband, The Clash, som eksempel. De skulle endre verden, men verden endret dem, påpeker han. Og allikevel fikk bandet, til tross for rus og hedonisme, «forandret i hvert fall litt på verden ved å være så gode og viktige for en hel generasjon».

– I min generasjons er populærmusikk identitetsmarkører. I min fars generasjon var det jobben. Nå sitter alle voksne ved hver sin datamaskin og ungene vokser opp uten å vite så mye om foreldrenes identitet, men de kan kikke bort på T-skjortene der det står Ramones eller Honningbarna eller Madonna eller Patti Smith eller Bob Dylan, sier Grytten.

– Det ligger et utendørs konsertområde der borte, Koengen, fortsetter han og peker. –Jeg kan sitte her og observere hvem som har konsert etter hva de har på seg, om det er Rihanna eller et metallband.

– Enn du selv da? Det ser ut til at du har svært variert musikksmak – men du er ikke så påfallende kledd at du kan plasseres i noen musikalsk subkultur?

– Jeg lytter til mye forskjellig. Ikke klassisk, men jeg liker samtidsmusikk. Han tilføyer, fremdeles uten et smil: –Jeg er veldig opptatt av fellesskapet, men når fellesskapet tilbyr meg en plass, skygger jeg unna. Å være en del av mengden er ikke noe for meg.

Becketts humor

– Hva er ditt forhold til Morten Harket egentlig? Er ikke Aha veldig kommersielt i forhold til det meste av det du har sans for?

– Jeg har møtt Harket og synes han er en hyggelig mann og en utrolig god sanger, sier Grytten. Han synes Ahas sanger er «fantastisk pop-musikk». Noe portrett av Aha-vokalistene er det ikke. ►

Når han f. eks. lar Harket ha en dobbeltgjenger som engasjert av utenriksdepartementet opptrer i Japan, eller når han lar Harket ha en affære med intetanende Nina Solberg (29), med japansk TV på slep inn på soveværelset, er det fri diktning. VG misforstod ham forresten i sin tid og trodde at Grytten hadde «outet» Harket som homofil, legger han til, fordi Aha-sangeren ifølge Gryttens fantasi hadde en mann boende i huset. Jeg sier at for meg er novellen klart en satire over en kjendis med live-in butler. Folk som lever på altfor stor fot kommer sjelden veldig godt ut av det i Grytten-bøker, så det er ingen overraskelse.

– *Du er ikke redd for humor, skjønt mange av novellene dine også har mye tragedie i seg. Blir morsomme forfattere tatt like mye på alvor som de som ikke er så morsomme?*

– Beckett sa at «sorrow is fun». Han hadde rett. Denne typen humor er veldig sterkt knyttet til sorgen. De sitter på samme plass i kroppen. Når du får mobilisert den ene, følger den andre med. Det morsomme er ofte morsomst når det skjer like før det virkelig gjør vondt. Men jeg kalkulerer ikke, tenker ikke nå må jeg sette inn noe humoristisk. Han sier, like alvorlig:

– Jeg er Norges vittigste mann, men folk vet det ikke.

– *I «Det norske huset» er det et dikt som heter «Månen over DNB Nor» og et egenerklæringsskjema ved huskjøp hvor man blant annet blir spurt «det har hendt at du har følt det som om du er med i eit Jon Fosse-stykke». Hva synes du om Jon Fosse?*

– Jeg elsker Jon Fosse! Jeg synes det er fantastisk at han kan være så minimalistisk og egenrådig og særegen. Det står det respekt av. At han en sjelden gang kan havne ut i – nesten – sin egen parodi, er en risiko som følger med, mener Grytten.

Fosses tørketrommel

– Jeg satt opp Fosseteater i kjelleren. Vil du se, spør han like plutselig før jeg takker for meg og skal gå ut i den skarpe Bergensluften. Han leder meg inn i noe han kaller «kjelleren», som viser seg å være et rotete og skittent bakrom (som tilhører husverten, ikke Grytten selv) rett innenfor kontoret. Jeg må anstrenge meg for ikke å snuble over skrotet. Det

står en sannsynligvis defekt vaskemaskin eller tørketrommel på skrått midt på gulvet.

– Vi har satt opp to Fosse-stykker i kjelleren, begge skrevet av meg, altså ingen Fosse-stykke skrevet av Jon Fosse, dessverre. De to er «Desse boksehanskane» og «Andvake ved tørketrommelen». Det er ikke Fosses «Andvake», men et finfint nytt Fosse-stykke som jeg har skrevet selv, opplyser forfatteren.

Vel hjemme i Oslo sender jeg ham en email hvor jeg spør om han tullet med meg om disse Fosse-oppsetningene «i kjelleren». Jeg får følgende svar (som gjengis i Gryttens diktoppsett uten store bokstaver og på hans nynorske skriftspråk som jeg ikke har prøvd å gjengi i intervjuet):

takk for sist
nei ærru gærn
bløffar ikkje
om fosse

det eine stykket
«desse boksehanskane»
er til og med gitt ut
i boka mi: «50/50»
eitt av dei beste
fosse-stykkane
som er spelt
nokon gong
hør med helge skodvin
om du framleis tvilar
han har spelt i både
«desse boksehanskane»
og «andvake ved tørketrommelen»

Jeg svarer:

– *Et Fosse-Grytten-dikt! Her møter jeg en annen Grytten enn den hypersaklige jeg traff i Bergen. Finnes det to Frode Gryttener tro?*

Grytten svarer:

– eg sa jo at eg er
norges vittigaste mann
folk veit det bare ikkje.

Frode Grytten går i bokhyllen:

– Les Rune Christiansen

– Rune Christiansen er språklig suveren. Jeg leser alt av ham, har fulgt ham fra han ga ut sin første diktsamling og til nå. Jeg kjenner meg så godt igjen i livsfølelsen hans – i hvordan være i verden. Det er melankolsk og trist, men også fint og ekstatisk, sier Grytten.

– *Er du melankoliker selv?*

– Ja. Men mindre og mindre.

– *Flere anbefalinger?*

– Jon Fosse selvsagt. Ellers har jeg lest alle skuespillene til Lars Norén. Kyrre Andreassen synes jeg er ekstremt morsom. Jeg vil gjerne skryte av den skotske forfatteren Ali Smith. Jeg var i Dublin og tok med meg en bok som jeg skulle lese på hotellrommet – og leste den i ett strekk. Det var hennes «Free Love and Other Stories».

Noen av de jeg har hatt aller størst glede av å lese, før og nå, fra hele verden, som jeg gjerne vil skryte av, er Julio Cortázar, José Saramago, Jon McGregor, Jayne Anne Phillips, Kirsty Gunn, James Kelman, Yasunari Kawabata og Sam Shepard.

Den første forfatteren jeg virkelig hadde stor glede av da jeg skjønte at litteratur var noe annet enn den underholdningen jeg hadde lest tidligere, var Raymond Chandler. Jeg ble fascinert av hans blanding av følsomhet og hardhet. De neste store oppdagelsene mine var Ernest Hemingway og John Fante.

– *Hvorfor så mange amerikanere?*

– Jeg har alltid hatt en forkjærlighet for amerikansk litteratur. Det har kanskje noe med fortellerestilen å gjøre, med minimalismen som kjennetegner mange av dem.

Mye spennende å finne på skolebiblioteket i Seattle.

Informasjonskompetanse på et skolebibliotek i Seattle

Mye i det amerikanske samfunnet baserer seg på frivillige innsats. Biblioteksektoren er intet unntak. Her kan man melde seg til frivillig arbeid på det offentlige biblioteket, eller, om man har barn i skolealder, kan man være frivillig på skolebiblioteket deres.

AV: MARGRETHE B. SØVIK
FØRSTEBIBLIOTEKAR,
VID VITENSKAPELIGE HØGSKOLE

Noen aktiviteter på skolen forutsetter faktisk at foreldre – eller andre, som pensjonister eller studenter – melder seg til tjeneste i

klasserommet. På årets første *Parent-teacher association* (PTA)-møte var det mange lister der man kunne skrive seg opp som arrangør av eller hjelper – på

alt fra årets *Science fair* til *literacy month*, karneval og *ice cream socials*.

Jeg og familien bor et skoleår i Seattle, den største byen i staten

Washington i det nordvestre hjørnet av USA. Som bibliotekar var det lett å bli lokket til å være frivillig på skolebiblioteket på barneskolen der mine to barn går, og få en innsikt i hvordan skolebiblioteket er organisert her.

Bibliotek – en viktig del av skolehverdagen. Førsteklassingene stormer inn på biblioteket, noen roper «Hello Mr. Brownie!» og de slenger seg ned på sofaene eller gulvet foran storskjermen på vegg. Det er her hver bibliotektime begynner og skolebibliotekar Tom Brown innleder dagens time. Før de får låne bøker, har de høytlesning om et tema, får tips om nye bøker eller har en aktivitet. Alle klasser på skolen, som er en såkalt K5-skole med elever fra førskole til 5. klasse, har en time hver i uken der de er på biblioteket.

Klasselæreren er ikke med på biblioteket, så selv om det bare er 19 barn i klassen kan det bli mye for én voksen å hjelpe alle de yngste samtidig. De satser derfor særlig på frivillige til de yngste elevenes bibliotekbesøk, så jeg og en annen mor er satt opp på våre førsteklassingers bibliotektime mandag formiddag. Vi sjekker bøker inn og ut, rydder og setter tilbake på hyllen slik at alt er klart til neste klasse, og hjelper til med aktiviteter.

Med frivillige i biblioteket får skolebibliotekaren frigjort mer tid til aktiviteter for elevene. Mr. Brown har jobbet som skolebibliotekar her i 17 år, og før det var han klasselærer, så han har

lang erfaring med hva som fungerer. Han har et opplegg for årstidene, tilpasset hvert trinn, som går igjen med noen endringer hvert år.

På denne måten blir skolebiblioteket en integrert del av undervisningen. Mr. Brown tar opp temaer som er knyttet til det som foregår på skolen eller i samfunnet ellers, og driver lese- og skrivetrening i praksis. Han introduserte årets *Art reflections*, en kunstutstilling som alle elever blir oppfordret til å delta i. De elevene som ville planlegge sitt kunstprosjekt fikk bruke tid på det. Elevene får også tid til å lese eller spille spill i løpet av bibliotektimen.

I USA markerer en del den meksikanske feiringen *Día de Muertos* (De døde dag). I forbindelse med det satt Mr. Brown opp en ofrenda, et slikt bord man har for å hedre sine avdøde, og så leste han en bok om feiringen. Når det er høytlesning vises boken på storskjerm og så får en av elevene vende blad, en veldig populær oppgave. Uken etter fulgte han opp med *Lotería*, bingo på spansk, der barna måtte forsøke å bruke litt spansk også. Slik foregår det læring i biblioteket som kan være knyttet til høytider, kulturelle markeringer eller det hvert enkelt klassetrinn skal lære noe om. Førsteklassingene skal jobbe med dyr, fjerdeklassingene med staten Washingtons historie og femteklassingene med den amerikanske revolusjonen, og dette er noe de også møter på skolebiblioteket.

Riktignok, sier Mr. Brown, var det

lettere å samarbeide med lærerne om fokus på felles tema tidligere. Da jobbet de mer med prosjekter og tema over tid. Nå har de fått nytt lesepensum som gjør at lesingen er styrt etter en viss plan som klasselæreren må følge. Men det leses mye i klasserommene, frivillige foreldre kommer dit også og hjelper til når elevene skal lese slik at de kan deles opp i smågrupper. Det er egne klasseromsbibliotek som elevene får med bøker hjem fra. Mars er «literacy month» og hver onsdag i mars etter skoletid skal det være bokklubb for tredjeklassingene, noe som er helt foreldredrevet.

Skolebibliotek for mer enn lesing.

Argumentet at skolebibliotekar gir bedre skoleresultater er kjent fra skolebibliotekdiskusjonen i Norge også, og en undersøkelse fra 2015 i staten Washington viser at de skolene som har sertifisert lærer-bibliotekar i fulltid skårer langt bedre på lesing og skriving (Coker 2015). Dette viser seg særlig å gjelde skoler i underprivilegerte områder. Gjennomstrømming i en 5-årsperiode i skoler i områder med mye fattigdom varierer fra 43,2 % i skoler med lav kvalitet på skolebiblioteket til 78,8 % i skoler med høy kvalitet. Washington-rapporten viser også tydelig at bare det å ha et bibliotek på skolen ikke holder. Skolebiblioteket må driftes med et opplegg som holder høy kvalitet og være koblet til undervisningen for at det skal være en merkbar positiv effekt på elevenes resultater.

En av dem som initierte denne undersøkelsen var Craig Seasholes, visepresident i Washington Library Association (WLA) og tidligere leder for avdelingen for skolebibliotek i WLA. Han forteller at i 2015 ble programmet for skolebibliotek oppdatert til å inkludere mer fokus på skolebibliotekarens rolle i formidling av digitale ressurser og bruken av dem. Han understreker derfor hvor viktig det er at bibliotekaren har rett utdanning og opplæring, særlig for å kunne følge opp staten Washingtons program for informasjonsteknologi i skolen. Her jobber man aktivt med standarder for pedagogisk teknologi som inneholder elementer av informasjonskompetanse, blant annet rammeverket The Big6.

I tillegg til en til to timer i uken med dataopplæring på skolen skal alle elevene lære seg å bruke PC på biblioteket også. For de yngste er det hovedsakelig for å

Kulturformidling. I forbindelse med *De døde dag* satt Mr. Brown opp en ofrenda, et bord man har for å hedre sine avdøde, og så leste han en bok om feiringen.

kunne søke etter bøker etter nivå eller sjanger i skolens katalog, og kunne reservere bøker og logge seg på kontoen sin. Tredjeklassingen synes at en stor forskjell på skolebiblioteket her og hjemme i Norge er at her får de bruke datamaskinene på biblioteket til å søke etter bøker selv. De bruker et søke-system som heter Destiny Discover der elevene kan gjøre både tekstsøk og visuelle søk, etter sjanger. I de eldste klassene på skolen lærer elevene også mer informasjonskompetanse.

Craig Seasholes forteller at den siste versjonen av en felles læreplan for skolebibliotek er over 15 år gammel. Noe av grunnen til det er at det har manglet en leder for skolebibliotekene i distriktet, men denne stillingen er nå er på vei å bli besatt og da håper han på endringer. Blant skolebibliotekarene har tanken på et felles bibliotekpensum vært der, men det har vært vanskelig å få til i praksis, sier Mr. Brown.

En annen viktig faktor som vil påvirke skolebibliotekarens arbeidshverdag er American Association of School Librarians' (AASL) nye nasjonale standarder for skolebibliotek som ble publisert 6. november 2017. Craig Seasholes synes at de nye standardene er «fleksible og fremtidsrettede, de integrerer undervisning i informasjonsteknologi, fleksible opplegg og samarbeidslæring». Siden de er helt nye er standardene hittil ikke blitt implementert, og Craig Seasholes er aktiv i diskusjoner om hvordan disse kan spres i Seattle og Washington: «Alle jeg kjenner holder fremdeles på å «pakke» dem opp, prøver å finne måter å overføre de spesifikke termene i det nye rammeverket til bruk i stillingsbeskrivelser, evalueringer og i kommunikasjon med rektorer og administrasjon». I mai skal det være en «bootcamp» i Seattle der implementeringen av de nye standardene er en viktig del av programmet, og AASL har laget webinarer og annet materiale som bibliotekarer kan bruke.

Bibliotekarer og bøker koster

penger, hvem tar regningen? I Seattle skoledistrikt har alle skoler skolebibliotekar på minimum halvtid, iallfall i de lavere klassene. «Skoler med elever fra 6. klasse til videregående har vanligvis skolebibliotekar i full stilling i og med at elevene forventes bruke biblioteket til prosjekter og forskningsoppgaver»,

forklarer Tom Brown. Han har fulltidsjobb som bibliotekar, men bare halve stillingen er bibliotekar, resten er egentlig en lærerstilling.

«Det er selvsagt bra at Seattle setter av minst 50 % til skolebibliotekar, men det kunne vært enda bedre. I Edmonds, i et annet skoledistrikt litt nord for Seattle, har alle skoler 100 % stilling for skolebibliotekar, uavhengig av skolens nivå og elevtall. I tillegg får skolene i Edmonds 5 \$ per elev til bokinnkjøp, hvilket garanterer en minstesum til bokinnkjøp i alle skoler» forteller Mr. Brown. Faktisk har mange av distriktene rundt Seattle gått tilbake til heltidsbibliotekarer.

Høsten 2017 ble det oppmerksomhet rundt en amerikansk skolebibliotekar som takket nei til en bokgave fra presidentfruen, Melania Trump, blant annet fordi hun mente at det var andre skolebibliotek som kunne trenge bokgaven mer enn biblioteket på hennes skole. Vårt skolebibliotek er vel godt tilgodesett med gaver fra PTA, avgangsklasser og enkeltpersoner. Hvert år får skolebiblioteket på Laurelhurst 1500 \$ fra PTA. Disse pengene samles inn gjennom auksjon og donasjoner fra foreldrene. Om høsten er det bokmesse på biblioteket som får inn 1500-2000 \$, men det avhenger også av at foreldrene kjøper bøker av det forlaget som har bokmessen. En viss prosent av salget går til biblioteket, i tillegg til at skolen får bøker og så doneres det bøker til de elever som ikke har råd til å kjøpe. Skolebiblioteket får også bokdonasjoner, og så har vi ordningen med «birthday books». Når et barn har bursdag kan foreldrene gi en bok i barnets navn til biblioteket eller en fast sum på 17 \$ som bibliotekaren kjøper inn en bok for, og så får de en merkelapp inni med navnet sitt på.

Også innad i Seattle skoledistrikt kan sosioøkonomiske forutsetninger

Informasjonskompetanse handler også om å kunne utnytte en white board.

påvirke skolebibliotekenes ressurser. Det er ikke avsatt penger direkte til skolebiblioteket og budsjettet avhenger derfor av private bidrag, men «WLA har utarbeidet lovgivning for den kommende perioden for å øremerke 20 \$ per elev som skal flyttes fra den store generelle tilførselen fra delstaten til et mer spesifikt regnskap som gir distriktene en klar linje for å vise hva de bruker på biblioteksmateriale, databaser, osv. Bare noen få stater, for eksempel South Carolina, får direkte bevilgning til utgifter for skolebibliotek, og vi vil gjerne se at Washington gjør det samme», avslutter Craig Seasholes.

Les mer:

American Association of School Librarians. (2017). *National School Library Standards*. Hentet fra: <http://standards.aasl.org/>

Coker, Elizabet. (2015). *Certified Teacher-Librarians, Library Quality and Students Achievement in Washington State Public Schools*. Hentet fra: https://wala.memberclicks.net/assets/WLMA/Advocacy/wslitreport_final%20revised7_14_15.pdf

Soeiro, Liz Phipps. (2017, 26. September). Dear Mrs. Trump [blogpost]. Hentet fra: http://www.hbook.com/2017/09/blogs/family-reading/dear-mrs-trump/#_

The Big6. (udatert). Hentet fra: <http://www.big6.com>

Artikkelen er basert på intervju med Tom Brown og telefon/e-postintervju med Craig Seasholes.

LAVTERSKELTILBUD: Koordinator Ann-Helen Hatlestad ved Madla bibliotek håper arrangementet kan få flere småbarnsmødre og babyer til å bruke biblioteket.

Bokbad for babyer

Siden høsten 2017 har Madla bibliotek i Stavanger arrangert Babybokbad en torsdag i måneden. Målet er å gjøre stedet til en naturlig møteplass for foreldre og småbarn.

AV: TERESE TORGENSEN
FRILANSJOURNALIST

– Vi satser på de små fordi de er fremtidens brukere av biblioteket. Det er større sannsynlighet for at de bruker oss i voksen alder hvis de har vokst opp med det, sier Ann-Helen Hatlestad, koordinator på Madla bibliotek.

Over 20 mødre og babyer møtte opp en torsdag i april for å delta på det aller siste bokbadet denne våren. I den ene enden av biblioteket satt kvinnene i en halvsirkel, mens babyene kravlet rundt på gulvet på myke matter. Temaet denne formiddagen var ernæring, økologisk mat og allergier.

Mat som tema

– Det sosiale fellesskapet rundt måltider er viktig. Mange forteller hvor bra barna spiser i barnehagen, men når de kommer hjem er det plutselig mye vanskeligere, sier foredragsholder Siri Svandal til de oppmøtte.

Hun har sammen med Margit Vea arrangert babymatkurs i flere år.

– Jeg synes dette er et kjempebra tilbud og planlegger å ta kontakt med flere biblioteker for å presentere konseptet. Det er en fin mulighet for oss å gi

småbarnsmødre en liten smaksprøve på et lengre kurs vi har om temaet, sier Svandal.

Under foredraget kunne mødrene stille spørsmål og få tips til utfordringer de har med babyene sine.

Gratis møtested

Ved siden av foredragsholderen var det plassert en hylle med relevante bøker og magasiner. Og på kontoret var det trillet inn et stelletbord for å gjøre det så enkelt som mulig for mødrene.

– Det er veldig kjekt at det er så stor interesse for det. Vi ser at mange kommer igjen og igjen. Noen møter barselgruppen sin her. En del av dem låner også med seg bøker hjem og det er kjekt, sier Hatlestad.

Hun forteller at de hadde et liknende arrangement på Stavanger bibliotek på Sølvberget bibliotek og kulturhus for noen år siden, men der presenterte de bare bøker de hadde selv.

– Da vi snakket om å ha dette tenkte vi det ville være kjekkere å invitere foredragsholdere med relevante temaer. Og det har slått an, sier Hatlestad.

Inviterer eksterne foredragsholdere

Siden oppstarten har de hatt sju Babybokbad, fire høsten 2017 og tre våren 2018. Arrangementet varer en times tid med et nytt tema fra gang til gang. Til nå har de blant annet hatt mat, strikking, soving og helsestasjonen. Og hvor mange som kommer varierer fra gang til gang.

– Dette er ikke et stort arrangement der du må melde deg på i forveien. Vi vet aldri nøyaktig hvor mange som kommer, men vi har en Facebook-side hvor publikum kan vise sin interesse for arrangementet, sier Hatlestad.

Til nå har det vært flest kvinner.

– Vi er et lite bibliotek så vi trenger ikke mange besøkende på hvert arrangement. Når vi hadde foredrag om søvn kom det 20 og da hadde vi en utfordring på å plassere barnevognene, sier hun.

Flott tiltak

Elisabeth Horremsbakk deltok for andre gang på bokbadet denne torsdagen i april. Hun synes det er et flott tiltak for dem som er hjemme med babyer.

– Jeg føler biblioteket har blitt et naturlig møtested for småbarnsforeldre. Det får folk som kanskje ikke går her til vanlig, til å komme hit, sier hun.

Forslag til tema

- Mat
- Søvn
- Søskenrelasjoner
- Strikk til baby og barn
- Sånn får du gjort unna ting mens babyen er våken
- Helsestasjonen

MØTEPlass. Åshild Sætevik (t.v.) og Oline Sætevik synes det er flott at biblioteket har laget en møteplass for småbarnsmødre og babyer.

Selv er Horremsbakk veldig glad i biblioteket og bruker det ofte. Hun synes temaene som har blitt tatt opp har vært både lærerike og relevante for målgruppen.

– Jeg håper de får midler til å holde dette gående. Det er veldig gøy og jeg har lært mye. I dag lærte jeg for eksempel at man ikke bare skal gi grøt til babyen, men også grønnsaksmos, sier hun.

Møtested for barselgruppen

En annen som hadde tatt turen denne dagen var Åshild Sætevik. Hun var der sammen med barselgruppen sin.

– Jeg synes dette er veldig kjekt, men i dag hadde jeg en travel unge. Det er fint at de har tilrettelagt det slik at vi kan gå til og fra, og at vi kan legge dem fra oss på matten, sier hun.

Nå som Sætevik snart er ferdig med permisjonstiden er hun usikker på om hun får deltatt på flere arrangementer, men hun anbefaler andre å gjøre det hvis de har mulighet til det.

– Det er hyggelig å møte andre småbarnsmødre og babyer som er i samme situasjon som jeg er i, samtidig som det er veldig lærerikt, sier hun.

Dokumenterte resultater

Trude Hoel, postdoktor ved Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning ved Universitetet i Stavanger, synes det er et kjempeflott tiltak.

– Jeg ser at babybokbad er noe som har blitt satt i gang flere steder både i Europa, USA og Australia, men det er ikke noe alle biblioteker gjør. Det avhenger nok litt av personlig initiativ og kapasitet. I tillegg til muligheter for økonomisk støtte på det enkelte stedet, sier hun.

Hoel har forsket på blant annet barnelitteratur, barnehagebibliotek og barns muntlige fortellinger.

– Folkebibliotekene har en viktig rolle med å hjelpe foreldre å etablere gode lesevaner tidlig. Babybokbad er en fin måte å introdusere foreldre og barn for lesing og litteratur samtidig som det blir satt inn i en sosial sammenheng. Foreldre trenger ikke å være alene om dette, sier hun.

Ifølge henne er bibliotek en viktig samlingsplass for blant annet småbarnsforeldre.

– Det er et sted de kan møtes for å snakke om ungene sine innenfor rammen av leking, leseaktiviteter og språk. Forskning viser at slike arrangementer virker inn på foreldrenes lese- og lesevaner som igjen bringer litteratur videre til barna sine, sier Hoel.

Et lavterskeltilbud

Og vanskelig er det ikke ifølge Hatlestad. Før oppstarten tok hun kontakt med den lokale helsestasjonen for å presentere ideen og spørre hvilke temaer foreldre er opptatt av.

– Helsesøsteren syntes det var en veldig god idé og lot oss henge opp informasjon om arrangementet der, sier hun.

I tillegg holdt de et foredrag på et av de første bokbadene høsten 2017.

Nå er koordinatoren godt i gang med å planlegge bokbad for den kommende høsten.

– Jeg tenker å sette søkelys på problemstillingen søsken da dette er et aktuelt tema. Kanskje blir det også et nytt foredrag om mat. Det er i tiden å lage mat selv, men så er det mange allergier man må ta hensyn til. Og mange har vært interessert i temaet til nå, sier Hatlestad

Tips

Ta kontakt med den lokale helsestasjonen for å be om tips til tema småbarnsforeldre er opptatt av. Be om å få lov til å reklamere for tilbudet og bruk dem til å komme i kontakt med barselgrupper. Finn en fast dag slik at du slipper å bruke mye tid på å annonsere arrangementet hver gang. Gjør det så enkelt som mulig for mødre å delta. Ha stallebord i nærheten. La foreldrene gå til og fra dersom babyen er urolig eller sulten.

En nasjonal standard for APA-stil er på vei!

Kjenner du til studenter eller forskere som sliter med å skrive referanser til Stortingsmeldinger, NOU-er eller andre offentlige dokumenter i APA-stil (American Psychological Association)? Da har jeg gode nyheter. Det er nemlig blitt utarbeidet en nasjonal standard for APA-stil, tilpasset norske kilder og skriveeregler, som snart blir publisert på nettet!

AV: ELLEN NIERENBERG
UNIVERSITETSBIBLIOTEKAR, HØGSKOLEN
I INNLANDET, BIBLIOTEK HAMAR

Dette er bare for spesielt interesserte, sier du? Joda, men de som først er interessert, kan til gjengjeld være *velldig* opptatt av APA i perioder – kvelden før oppgaven skal leveres, for eksempel!

APA-stilen er en av de mest brukte referansestilene ved norske høyskoler og universiteter. Stilen viser nøyaktig hvordan henvisninger og referanser for ulike kilder skal oppgis: hvordan forfatternavn skal skrives; om tittelen skal kursiveres; hvor kolon skal brukes, osv. Stilen er laget av den amerikanske psykologforeningen American Psychological Association (APA). APAs offisielle manual, *Publication Manual of the American Psychological Association*, er skrevet på engelsk og tilpasset amerikanske kilder. Dette byr på problemer når det gjelder særnorske kilder som Stortingsmeldinger, læreplaner, NOU-er og rammeplaner – de er nemlig ikke beskrevet i manualen.

Slik det er nå, lager universitets- og høyskolebibliotekene egne løsninger for disse særnorske kildene. Dette er arbeidskrevende og innebærer en god del dobbeltarbeid. Studentene blir forvirret når det står én løsning ett sted og en annen løsning et annet sted. For å enes om dette, blir det derfor laget en nasjonal standard, til bruk for UH- og

forskningsinstitusjoner i Norge.

APA-ekspertene i USA kjenner ikke til andre land som har gjort noe lignende, så det kan hende at Norge er det første landet i verden med sin egen nasjonale standard for APA-stil!

Ideen for norske standarder for referansestiler ble presentert av Ingerid Straume, på vegne av Søk & Skriv-redaksjonen, på VIRAK-konferansen i

AMERICAN
PSYCHOLOGICAL
ASSOCIATION

Oslo i fjor. Forslaget ble formidlet i «prosjekt-dating», et forum for å finne samarbeidspartnere for prosjekter. Daten var vellykket, og noen måneder etterpå ble prosjektgruppa for APA-stil født. Gruppa består av: Ellen Nierenberg (prosjektleder, Høgskolen i Innlandet) Lilja Berg (OsloMet) Kjersti Faldet Listhaug (VIKO, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet) Kjetil Sletteland (Søk & Skriv, Høgskulen på Vestlandet) Kristin Østerholt (Kildekompasset, Høgskolen i Sørøst-Norge)

Mandatet var todelt: å utarbeide en nasjonal standard for APA-stil og lage en

tilsvarende norsk APA-stil for EndNote-programmet. I arbeidet med den nasjonale standarden tok prosjektgruppa utgangspunkt i APA-veiledningen som ble utarbeidet av Unni Knutsen mens hun var lærer i biblioteks- og informasjonsvitenskap ved daværende HiO/HiOA. Denne ble valgt fordi den er detaljert, godt forklart og bygd opp på en systematisk måte.

Før det første møtet sendte gruppa et skriv til lederne på UH-bibliotekene for å informere om arbeidet, og samtidig be om innspill. Tilbakemeldingene kom fra nord og sør, fra både offentlige og private institusjoner. Noen kommentarer var generelle,

f.eks. «Oversettelsen av APA bør følge norske rettskrivningsregler», eller «Jeg bare lurte på hvorfor det ikke skal lages en felles APA-nettside?». Andre var mer spesifikke, f.eks. hvordan skrives referansen til Vygotsky-antologien *Mind in society*, eller at eksempler for apper, standarder og interne dokumenter bør inkluderes.

Flere ville forsikre seg at vi konsulterte deres APA-eksempelsamlinger. Dere kan være trygge på at vi gjorde dette! Gruppa telte hvor mange som brukte komma før &-tegnet, hvordan andre skrev referansen for lover osv., før en løsning som (vi håper!) alle kunne godta ble vedtatt.

Henvisningen i teksten:	Innførsel i referanselista:
Jeg viser her til opplæringslova (1998, § 3).	Opplæringslova. (1998). Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61
... (NOU 2018: 2, s. 54)	NOU 2018: 2. (2018). Fremtidige kompetansebehov I: Kunnskapsgrunnlaget. Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2018-2/id2588070/
... (Meld. St. 20 (2009-2010), s. 2)	Meld. St. 20 (2009-2010). Omorganisering av ABM-utvikling. Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Meld-St-20-20092010/id608202/
... fra læreplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7).	Kunnskapsdepartementet. (2017). Overordnet del – verdier og prinsipper. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/37f-2f7e1850046a0a3f676fd45851384/overordnet-del---verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen.pdf
... (Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 9)	Utdanningsdirektoratet. (2013). Læreplan i naturfag (NAT1-03). Hentet fra http://data.udir.no/kl06/NAT1-03.pdf

APA-gruppa fikk en kjølig start på den 1. mars på Hamar, vinterens desiderte kaldeste dag med 26 kuldegrader, da de møttes fysisk for første gang. (Heldigvis var ikke møtet lengre nord i Hedmark, hvor temperaturen var -42!) Senere ble det holdt tre (varmere) møter, på Kjeller, i Trondheim og i Bergen.

Etter mange, gode diskusjoner om alt fra Oxford-kommaet til Stortingsmeldinger, tar gruppa sikte på å ferdiggjøre både den nasjonale standarden for APA-stil, og den samsvarende, norske EndNote-stilen i slutten av mai.¹

Den nye, nasjonale standarden er et PDF-dokument på ca. 60 sider. Den kalles for en «manual» og kan betraktes som en e-bok. (Man finner fram i manualen enten via den klikkbare innholdsfortegnelsen eller med hurtig-tasten Ctrl+F.) Første del handler om henvisninger i teksten, andre del handler om oppsett av referanselista og tredje del er en eksempelsamling.

Her er noen høydepunkter fra manualen:

Komma skal ikke brukes før &-tegnet i referanser og henvisninger. Dette er tråd med norske regler for rettskriving.

Sidetall/-spenn (ev. annen lokaliseringsinformasjon) anbefales i henvisnin-

ger dersom en bestemt del av et verk vises til. Dette er god henvisningsskikk og anbefalt av både APA og NESH (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora). Sidetall inkluderes derfor i eksemplene i manualen.

Hentdato for elektroniske kilder inkluderes i referanser dersom nettstedet er av en slik karakter at innholdet endres ofte. Dette vil for eksempel være tilfelle med Wikipedia-artikler og generell informasjon på nettsider.

Når årstallet for en kilde mangler, skal u.å. (uten år) brukes i referansen og henvisningen.

Under er noen eksempler for særnorske kilder i manualen.

Manualen er brukervennlig, men er ikke en type ressurs som nødvendigvis benyttes til raske oppslag, slik studenter ofte vil – til det er den for lang og detaljert. Eventuelt kan det lenkes til manualen fra bibliotekenes nettsider, slik at de som trenger et utfyllende svar, kan konsultere den.

Det var ikke en del av APA-gruppas mandat å utvikle en felles nettressurs for *presentasjonen* av den nye standarden for APA-stil, men det er nok mange som ønsker seg en slik fellesløsning! Prosjektgruppa har drøftet ideen, og mener at en slik ressurs vil være både tidsbesparende og praktisk, særlig siden mange UH-biblioteker nå kommer til å oppdatere sine APA-sider i tråd med standarden. En eventuell felles nettress-

surs behøver ikke erstatte institusjonenes eksisterende nettsider om referanseteknikk og skriving, men ville være et nyttig supplement.

APA-gruppa har forsøkt å dekke de mest aktuelle kilder og har gjort sitt beste for at eksemplene i manualen samsvarer med APAs anbefalinger. For kilder hvor det ikke fantes et fasitsvar, valgte gruppa ofte en pragmatisk løsning.

Det er viktig å ivareta regelmessig vedlikehold/oppdatering av manualen på nasjonal basis, og det blir snart avgjort hvem som skal ha ansvar for dette.

Gruppa håper at UH-bibliotekene vil bruke den norske standarden som en manual for APA-stil og basere deres eventuelle APA-nettsider og eksempel-samlinger på den. Vi håper også at dere vil bidra i det videre arbeidet, f.eks. med en eventuell felles nettressurs og et EndNote-tillegg for APA-stilen.

Da gjenstår det bare å lage tilsvarende standarder for de andre store referansetilene! APA-gruppa oppløses, men nye grupper med Harvard-, Chicago- eller Vancouver-spesialister kan dannes. Nå er det vår, og tiden er inne for mer dating!

E-post: ellen.nierenberg@inn.no

¹ Siden EndNote er bare ett av flere tilgjengelig programmer for referansebehandling, har gruppa ikke inkludert noe om EndNote i selve manualen. En annen prosjektgruppe kunne eventuelt opprettes for å utarbeide et tilleggskdokument som viser hvilken referansetype man bør velge i EndNote for de ulike eksemplene i manualen, og hvilke felter i EndNote som bør fylles inn.

OsloMet får bibliotek

Høgskolen i Oslo og Akershus hadde aldri et eget bibliotek, de hadde istedenfor et læringscenter. Men nå som høgskolen har blitt oppgradert til universitet, har også læringscenteret blitt «oppgradert» til universitetsbibliotek. «Det er vi fornøyd med, men det er også litt vemodig, fordi vi var den institusjonen i Norge som introduserte begrepet og den eneste institusjonen som ga biblioteket navnet Læringscenter», sier direktør for Universitetsbiblioteket OsloMet, Lars Egeland, til Khrono.no.

Egeland sier videre at læringscenteretnavnet ble valgt i sin tid fordi man ønsket unngå det «trauste biblioteknavnet». Men siden man i dag har et mindre traust bilde av hva et bibliotek er, blir det nye navnet mer passende. ■

Bibliotekpris til Lebesby

Årets bibliotekpris i Finnmark gikk til Lebesby kommune. Kommunen fikk prisen fordi de har tatt spennende grep med sitt nye bibliotek i Kjøllefjord, skriver RadioNordkapp.no. Ett av disse grepene er et makerspace, eller folkeverksted. Finnmark fylkesbibliotek er imponert over hvordan dette har bidratt til å aktivisere barn og unge og til å løfte biblioteket i kommunen. I tillegg har biblioteket fått utvidede åpningstider og frigjorte ressurser som følge av sitt nye meråpne tilbud. ■

Styrk folkebibliotekene

«Folkebibliotek er et av fundamentene for et stabilt og velfungerende demokrati». Det skriver representanter fra alle de nordiske bibliotekforeningene i et debattinnlegg i Dagbladet. De skriver videre at biblioteket er en sentral brikke i det å ruste folk til et arbeidsliv i rask endring. Arbeidsmarkedet blir stadig mer automatisert og digitalisert, så for at folk skal kunne henge med i utviklingen, er de avhengig av videreutdanning. Denne videreutdanningen må folkebibliotekene ta ansvar for å tilby. Folkebibliotekenes rolle som lokal møteplass må heller ikke undervurderes, skriver de videre. Det finnes et folkebibliotek i nesten hver kommune i alle de nordiske landene. På biblioteket er alle velkomne og det stilles ingen krav til de besøkende. I et stadig mer segregert samfunn, blir denne arenaen desto viktigere. ■

BOK og BIBLIOTEK

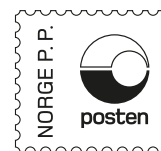
Neste nummer av Bok og Bibliotek går til utsending 6. september.

***Vi ønsker alle lesere
en riktig god sommer!***

BOK OG BIBLIOTEK

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

Adlibris **BIBLIOTEKSKUNDE**

- ✓ Få 20% biblioteksrabatt*
- ✓ Bestill bøkene plastede og utrustede
- ✓ Enkel handel til gode priser

Hver dag leverer Adlibris over 30 000 bøker til bokelskere i Norge, Sverige og Finland. Med ca. 1,5 millioner aktive kunder og ett utvalg på 11 millioner titler, er Adlibris den selvkclare bok- handelen for alle som er glad i bøker. Vårt mål er å være en god leverandør til bibliotekene når det gjelder alt fra utvalg og utrust- ning, til priser og leveringstider.

*Gjelder bare norske fastprisede bøker i bokgruppene 2 - 9.

Norges største bokutvalg

Adlibris